

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Argumentace událostí 1. září 1939 v deníku
Der Neue Tag v letech 1939 - 1944**

Vypracovala: Petra Zbožínková
Vedoucí: Prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.
Akademický rok: 2008/2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, pod vedením školitele, a že jsem všechny použité prameny řádně citovala.

V Praze 15. 5. 2009

Petra Zoubková
.....
podpis

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu diplomové práce Prof. PhDr. Jiřímu Krausovi, DrSc. za jeho odborné vedení, cenné rady a přívětivé jednání při zpracování této práce. Zároveň bych velmi ráda poděkovala všem svým blízkým za vytrvalou podporu při studiu a vysokou míru trpělivosti. Dále pak všem, kteří mi pomohli při řešení dílčích problémů při psaní této práce.

Petra Zbožínková

Opovekt : Doc. PhDr. Barbara Köpplová
Datum obhajoby : 27. 6. 2007
Hodnocení : velmi dobře

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:		Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd	
Příjmení a jméno diplomanta: Petra Zbožínková	Razítko podatelny	Došlo dne: - 9 -06- 2008 -1-	
Imatrikulační ročník diplomanta: 2003		C.j. <i>MCAU</i> Příloh: 2 Skartační heslo:	
E-mail diplomanta: petra.zbozinkova@centrum.cz		Přiděleno:	
Studijní program/studijní obor: Mediální studia		katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.	
Předpokládaný název práce v češtině: Argumentace události 1. září 1939 v deníku Der neue Tag v letech 1939 - 1944			
Předpokládaný název práce v angličtině: Argumentation of the events on 1st September 1939 in a newspaper Der neue Tag (1939 - 1944)			
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: <i>ZS 2012</i>) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012): LS 2009			
Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: <i>Močnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV</i>): Prof. Kraus, Jiří, DrSc. IKSŽ UK FSV			
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků): Žurnalistika protektorátního tisku byla značně ovlivněna historicko-spoločenskými podmínkami dané doby. Novináři, spisovatelé a ostatní osoby, které měly přístup k médiím a mohli (museli a někdy nesměli) přispívat, byli nuceni vykreslovat z dnešního pohledu naprosto nepřipustné události jako zcela přirozené a nutné. Cílem charakteru a formy zpráv bylo především vyvolat dojem normality a tiché přitakání daným podmínkám a nastalé situaci. V prvotním kontextu bylo nutné přesvědčit o správnosti hodnocení dané situace především ty aktivní novináře, jež měli prostřednictvím novin možnost oslovit větší množství lidí. Protektorátní režim této skutečnosti samozřejmě využíval – nepohodlné tiskoviny zakázal a povolil pouze takové, které odpovídaly jejich dobovým představám o korektnosti a správnosti podávání informací o různých událostech. Tímto mělo být tedy dosaženo jistého konsensu i v řadách veřejnosti. Jednou z událostí, která si vyžádala vysokou pozornost nejen protektorátních médií a politiků, ale i veřejnosti, bylo 1. září 1939 – počátek války. Způsob, jakým byla tato událost vysvětlována, ospravedlňována, se měnil každým rokem. Argumentace zaznamenávala jisté posuny (od vyvolenosti německého národa k ovládnutí Evropy po ochranářské sklony před nebezpečím hrozcím jak z východu tak západu), které budou zkoumány v deníku Der neue Tag.			
Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků): 1) Způsob argumentace a hledání východisek pro ospravedlňování zkoumané události se v letech 1939 – 1944 měnil – to se odráželo jak v užívání jazykových prostředků a tzv. neetické argumentace 2) Argumentace byla vedena s cílem vyvolat dojem normality Pro zpracování své diplomové práce a analýzu využívání argumentace jsem si zvolila německy psaný deník Der neue Tag. Ačkoli se tomuto tématu věnoval deník jistě celoročně, můj vzorek je zúžen na období vydávání deníku vždy deset dní před 1. zářím (kdy se zaměřím na popisované přípravy oslav toho dne) a deset dní po tomto datu (kdy se bude jednat spíše o doznívání). Jedním z cílů této práce bude analýza způsobu argumentace, hledání východisek a následných argumentovaných závěrů, které měly být součástí nastolování agendy tohoto období a			

samozřejmě také posunutí hranic ve vnímání události jako nutné.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

- 1) Teorie argumentace a její vývoj
- 2) Problematiky kvaziargumentace
- 3) Nastínění historické situace
- 4) Postavení tištěných médií
- 4) Role novináře v Der neue Tag
- 5) Všeobecná východiska pro ospravedlnění 1. září
- 6) Konkrétní východiska v jednotlivých letech vycházení
- 7) Užívání specifických výrazových prostředků

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

Der neue Tag (v letech 1939 - 1944) vždy 10 dní před a 10 dní po 1. září; tematická analýza a analýza argumentace; zdroje z Národního archivu, Národní knihovny.

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Aristoteles: O sofistických důkazech. Organon, 6. část. Academia, Praha 1978, 133 s. - Aristoteles v jedné z částí svého významného díla Organon pojednává o sofistické argumentaci, eristice (profesionální umění oklamat soupeře dialogu a přesvědčit obecnost s cílem získat převahu a zvítězit ve sporu) tzv. učitelů moudrosti, jejich družích a možnostech jejího zneužívání.

Broszta, Martin: Uchopení moci, Nakladatelství Lidové noviny Praha 2002, 419 s. ISBN 80-7106-276-6. - Studie, která zkoumá vznik a vývoj NSDAP, zabývá se kořeny a zdroji fašistického hnutí a v neposlední řadě také společenskými podmínkami tehdejší doby.

Doležal, Jiří: Česká kultura za protektorátu. Praha: Národní filmový archiv, 1996, 284 s. ISBN 80-7004-085-8

Goebbels, Joseph: Deníky (ed. David Irving, překlad Jiří Hájek), Dialog Liberec 1992, 250 s.

ISBN 80-85194-58-9. - Nacistický politik a především ideolog psal v letech 1923 - 1941 psát vlastní deníky (poté do roku 1945 své záznamy diktoval stenografovi), ve kterých mimo jiné nalezneme jakýsi pokus formulovat dějiny fašistického režimu a zároveň podklady pro to, jak vést fašistický boj. Autenticky vypovídá o tehdejších poměrech ve fašistické straně.

Irving, David: Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše, Jota Brno 2004, 884 s. ISBN 80-7217-293-X - Jedna z nejobsáhlejších biografí nacistického politika, ve které její autor sleduje politikovo dětství, mládí až po den jeho sebevraždy.

Kienpointner, Manfred: Vernünftige argumentieren. Rowohlt TB-V., Rnb. 1996, 269 s. ISBN 3499601095.

Končelík, Jakub, Köpplová, Barbara a Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara, Karolinum Praha 2003, 504 s.

Pasák, Tomáš: Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945. Praha: Práh, 1999, 486 s. ISBN 80-7252-017-2.

Reichel Peter: Svůdný klam Třetí říše, Argo Praha 2004, 385 s. ISBN 80-7203-604. - Německý profesor analyzuje ve svém díle nacistický režim a jeho nutnou propojenost jak s politikou samou, tak i kulturou, uměním a propagandou. Autor se snaží ukázat, do jaké míry byly všechny tyto duchovní složky podmíněny nacistickému režimu.

Tondl, Ladislav: Dialog. Filosofie, Praha 1997, 241 s. ISBN 80-7007-092-7. - Autor se zabývá postatou lidského dialogu z hlediska několika vědních disciplin, rozebírá jeho podstatu a význam.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Zamazal, Ondřej: Mediální prezentace a argumentace komunistické propagandy v procesech s

představiteli katolické církve v 50. letech 20. století

Kunovská, Kateřina: Polemika a argumentace v celostátních denících.

Mikulová, Soňa: Nacistická kulturní politika v Düsseldorfu 1933-1945.

Zemanová, Irena: Moc tištěných médií v Hitlerovském Německu.

Datum / Podpis studenta

9/6/2008 *[Signature]*

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednálo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		

Abstrakt

Druhá světová válka je považována za jeden z nejhorších válečných konfliktů minulého tisíciletí, jehož důsledky ovlivnily miliony životů po celém světě. Okolnosti, které vedly k jejímu vyhlášení, byly různorodé. Stejně různorodé byly i důvody z pohledu německé strany pro napadení Polska, tedy pro počátek války. A právě východiska a způsob argumentace ospravedlňující toto počínání byly velice významné pro vytvoření potřebného mínění a dosažení konsenzu v řadách veřejnosti.

Diplomová práce se zabývá pojetím propagandy a argumentace v nacistickém deníku Der Neue Tag, vydávaným v Protektorátu Čechy a Morava do konce druhé světové války. Událost, jíž je věnována hlavní pozornost v tomto ohledu, je počátek války a události, jež k jejímu vyhlášení vedly. První část práce se zaměřuje teorii argumentace z obecného hlediska, v dalších částech je práce věnována její konkrétní podobě ve zmíněném deníku, jazykovým prostředkům a vůbec východiskům, která byla různě argumentačně podporována.

Klíčová slova: Argumentace, propaganda, média, druhá světová válka, východiska

Abstract

World War II is considered to be one of the worst war conflicts in the last millenium. The consequences have influenced millions of people all around the world. There were various circumstances which led to the declaration of war. Also the reasons for attacking Poland from the point if view of Germans were various. It was especially the role of argumentation and statements which justified these actions and helped to construct the common opinion and to reach the concensus in the public sphere.

This diploma thesis is dealing with the propaganda and argumentation conception in the Nazi newspaper Der Neue Tag which was published in Protectorat Bohemia and Moravia by the end of World War II. This thesis concentrates on the war declaration and its circumstances. The first part is focused on theory of argumentation from the common public point of view, other parts are dealing with the concrete form of the argumentation, with associated language instruments and paradigms.

Key words: Argumentation, propaganda, media, World War II, paradigm

Obsah

1. ÚVOD	10
2. LOGIKA A TEORIE ARGUMENTACE	12
3. ARGUMENTACE	16
3.1 PŘÍKLADY ARGUMENTACE Z HISTORIE.....	17
3.2 NEETICKÁ ARGUMENTACE A JEJÍ PROSTŘEDKY.....	20
4. PROPAGANDA	22
4.1 CÍLE NĚMECKÉ PROPAGANDY.....	24
4.1.1 Goebbelsova propaganda.....	25
4.2 MÉDIA V DOBĚ PROPAGANDY.....	26
4.2.1 Rozhlas jako zbraň.....	27
4.2.2 Jazyk a výrazové prostředky.....	29
5. PRVNÍ OKAMŽIKY VÁLKY V MÉDIÍCH	32
5.1 GOEBBELS: PROPAGÁTOR A VYNIKAJÍCÍ ŘEČNÍK.....	34
5.1.1 Goebbels a válka.....	38
6. DER NEUE TAG	40
6.1 PRVNÍ DNY VÁLKY.....	40
6.2. DER NEUE TAG - REAKCE.....	41
6.3 PŘÍČINY VÝVOJE A JEHO DŮSLEDEK VE VYÚSTĚNÍ VÁLKY.....	43
6.4 DRUHÝ DEN VÁLKY.....	43
6.5 ZVEŘEJNĚNÝ HITLERŮV PROJEV PŘED REICHSTAGEM.....	45
6.5.1 Další Hitlerovy citace.....	48
6.5.2 Hitler obhajuje krok Německa.....	49
6.5.3 Všechny „slušné“ státy obhajují krok Německa.....	49
6.5.4 Hitler rozplétá lži lží před sněmem.....	51
6.5.5 Opakování opakovaného Hitlerovými ústy.....	52
6.5.6 Apel na NSDAP.....	53
6.5.7 Hitler k prvnímu roku války.....	54
6.6 VSTUP VOJSK WEHRMACHTU PŘES POLSKÉ HRANICE.....	55
6.6.1 Souhlasný hlas Itálie a Japonska.....	55
6.7 ODKAZ NA HISTORII.....	57
6.8 ANGLIE, VINÍK VŠEHO ZLA.....	58
6.8.1 Finále: Britský podíl.....	60
7. ROK 1939 V OČÍCH J. GOEBBELSE	62
7.1 DR. GOEBBELS O PRVNÍM ROCE VÁLKY V DER NEUE TAG A ÚLOHA NOVINÁŘE.....	64
8. VÁLKA V ROCE 1940 V DENÍKU DER NEUE TAG	67
9. OD ROKU 1941 DO ROKU 1944	68
9.1 VYJÁDŘENÍ ZE ZAHRANIČÍ.....	69

9. 2 POSLEDNÍ OKAMŽIKY	69
10. VÝCHODISKA	72
11. ARGUMENTACE V DER NEUE TAG	74
12. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY	76
13. ZÁVĚR	78
14. POUŽITÉ ZDROJE	80
15. PŘÍLOHY	83

1. Úvod

Druhá světová válka byla celosvětovým konfliktem, který začal v roce 1939. Přestože se jednalo o konflikt mocenský, byl často vyeskalován informacemi, jež už tehdy byly umně a účelově podávány veřejnosti a ne vždy se zakládaly na pravdě. Jedněmi z těch, kteří měli tu možnost (někteří spíše povinnost) do určité míry posouvat obraz reality, byli novináři.

Okamžik, kterému se v médiích dostalo velkého zájmu, bylo právě 1. září roku 1939, tedy den, kdy německá vojska překročila hranice polského území. „*Vztah výmarské republiky k Polsku byl trvale napjatý, neboť říšská vláda ani žádná z německých stran neuznaly úpravy východních hranic dané Versailleskou smlouvou, tj. „polský koridor“, které odděloval od Říše východopruskou provincií, a zvláštní status Gdaňska jako „svobodného města“.*“¹ Jinak k situaci přistupovala zahraniční periodika, jinak o události informoval pronacisticky orientovaný tisk. Jeho cíl byl zřejmý – vytvořit dojem normality a nutnosti pro způsob jednání německé strany. Smlouva z roku 1934, která zavazovala na dobu deseti let jak Polsko, tak Německo ke vzájemnému neútočení, respektive k řešení problémů mírovou cestou, nebyla naplněna. Hitler ji však přesto využíval jako důkaz svého stále pozitivního a mírového přístupu. Ještě tehdy totiž Hitler údajně zvažoval naopak spojení s Polskem proti Sovětskému Svazu.² Přesto však definitivní spojení bylo uzavřeno právě se Sovětským Svazem a namířené proti Polsku pod jednoduchou záminkou – přepadení vysílače v Glivicích v Polsku 31. 8. 1939 údajnými polskými občany, ve skutečnosti však příslušníky SS.

Poučení neúspěšnou německou propagandou z první světové války, byli jedněmi z hlavních aktérů, kteří se zasadili o to, aby vina byla konfliktu svalena na jiné státy, Adolf Hitler a Joseph Goebbles. Slova a projevy těchto dvou důležitých postav německé NSDAP často zaplňovaly stránky novin. Deník Der Neue Tag s podtitulem Tageszeitung für Böhmen und Mähren nebyl výjimkou.

Je velice zajímavé nahlížet s odstupem času na způsob, jakým byly tehdejší informace podávány veřejnosti, jak k nim bylo přistupováno a jak tyto informace účelově sloužily k tomu, aby ovlivňovaly mínění veřejnosti. Teprve v dnešní době, kdy jsou k dispozici veškerá fakta a historické analýzy týkající se počátku druhé

¹ Kol. autorů: Dějiny Německa. S. 289.

² Srov. Tamtéž.

světové války, je možné porozumět tomu, že tehdejší německá propaganda mohla být úspěšná. Určité skupiny lidí měly přístup jen k některým médiím, a tím pádem jimi podávané informace byly jediným zdrojem.

Propaganda tedy splňovala svůj účel – nemusela být stoprocentně lživá, stačilo pouhé zdůraznění nebo naopak taktní zamlčení některých informací, aby byl dojem reality a normality vytvořen tak, jak bylo zamýšleno. Navíc nejen vyznavači a proněmecky orientovaní občané na propagandu přistupovali. I mnoho českých a předtím ještě československých obyvatel na notu Německa ochotně přistoupilo.³

Argumenty podávané německou stranou pro podpoření tvrzení, že vina počátku války nepadá na ní, byly vedeny v souladu s výše uvedeným. Jaké byly nejčastější způsoby jejího vedení? Jaké argumenty sílily v jakých letech?

Ačkoli válka skončila před více než šedesáti lety, dodnes vzbuzuje řadu otázek, nových témat a především poučení. Přesto však existují určité skupiny lidí, kteří si její průběh a důsledky nepřipouští a naopak vyzdvihují skutky a činy těch, kteří ji způsobili. Možná i oni totiž patří k těm, kteří neměli nebo nemají dostatečný přístup k informacím a tehdejší skutečnost vnímají tak, jak si Hitler a další členové NSDAP představovali. Proto je důležité neustále si tuto problematiku připomínat a brát na vědomí nejen boje na frontách a jejich důsledky, ale také příčiny zmanipulování statisíců lidí ve prospěch nacistických myšlenek.

³ Srov. Pasák, T.: Pod ochranou říše. S 228 – 323.

2. Logika a teorie argumentace

Říkáme-li o věcech, že nemají logiku, uvažujeme o nich jako o zvláštních, iracionálních a těžko pochopitelných. Atribut „nelogičnosti“, pokud je přiřknut některým věcem či událostem, má nádech jistého negativismu a kritiky; tedy alespoň pro nás.

Denně provádíme řadu úsudků⁴, aniž bychom si je uvědomovali a přikládali jim nějaký význam. Jestliže usuzujeme, očekáváme, že naše okolí bude činit totéž. A jestliže my jsme těmi, kteří mají úsudek vytvořit a sdělit jej ostatním, naší snahou je podepřít jej co největším množstvím argumentů, aby i ostatní usuzovali stejně. Dáváme našemu okolí různou míru a různé důvody pro naše přesvědčení. Úsudek se skládá ze tří částí: dvou premis (předpokladů), které nám podávají určit zdůvodnění, a závěru, který představuje to, čím má být předchozí zdůvodněno.

Jednoduše řečeno „logika se zabývá zkoumáním toho, co lze považovat za dobré zdůvodnění, a současně tím, proč to či ono zdůvodnění máme považovat za dobré.“⁵ Ovšem srovnáme-li dva příklady, které splňují výše popsané, dojdeme k závěru, že definice v reálném světě není „logická“:

„Praha je hlavním městem České republiky a já cestuji do Prahy. Tudíž cestuji do České republiky.“

„Praha je hlavním městem Slovenska. Nemohu tedy jet do Prahy, aniž bych zároveň nebyla na Slovensku.“

Čerpáme-li ze zeměpisných znalostí, je zcela jasné, že druhý výrok není pravdivý. Ovšem pouze a právě jen z hlediska geografa. Z pohledu logiky jde o to, zda z obou premis plyne závěr, a to je i v tomto případě splněno. Výrok je tedy platný, neboť splňuje potřebné náležitosti. Logiku lze tedy označit také jako nauku

⁴ Úsudek, přesněji řečeno kategorický úsudek, je jeden ze základních pojmů logické terminologie. Je definován jako spojení výroků, v němž se poslední výrok (závěr) vyvozuje z předcházejících výroků (premis). V tradiční logice se rozlišovaly tzv. úsudky bezprostřední, obsahující právě jen jednu premisu, a úsudky zprostředkované, obsahující dvě nebo více premis. Mezi bezprostřední úsudky se řadí zvláště tzv. obrat (viz též sylogistika) a usuzování podle logického čtverce. Zprostředkované úsudky jsou všechny druhy deduktivních a induktivních úsudků, zvláště sylogismy.

⁵ Priest, G.: Logika. S. 11.

o správném myšlení a jeho metodách, nikoliv však o obsahu. Důležité pro ni tedy je „jak“ myslíme a jak v myšlení a uvažování postupujeme, nikoliv však „co“ myslíme.

Za zakladatele logiky je možné považovat antického filosofa Aristotela, ačkoli sám toto označení pro ni jako vědu nepoužil, ale označoval ji za „analytiku“⁶. Za jednotku logických operací zvolil „pojmem“, proto se o jeho logice často hovoří jako o logice pojmové⁷. Jak již naznačil, naše myšlení je možno považovat za správné, pokud operujeme se správnými pojmy – a takových dosáhneme definicí, která obsahuje následující znaky: odlišující, rozdělující a spojující s ostatními. Mimo jiné se věnoval i problematice kategorie, soudů, úsudků a důkazů. Co se týče kategorií, pak v pojetí Aristotelově představují různá východiska, z nichž lze na dané věci pohlížet. Nejprve jich zvolil deset (kvantita, kvalita, relace, substance, kde, kdy, poloha, míti, činit, trpět); později však došel k závěru, že zdaleka ne všechny dosahují stejné důležitosti, proto z nich vyčlenil první čtyři jako ty nejpodstatnější.

Z výše zmíněných pojmů vyvozuje Aristoteles soudy, v nichž jsou obsaženy vždy minimálně dva pojmy (subjekt, o kterém se něco vypovídá, a predikát, který právě vypovídá cosi o subjektu). Odtud také pramení pojem subjekt-predikátová logika⁸. Další pojem, o kterém je nutné v souvislosti s Aristotelem se zmínit, je již výše uvedený úsudek, který vzniká spojením několika soudů. A právě úsudek sehrává hlavní roli v Aristotelově nauce o logice. „*Úsudek je řeč, ve které z určitých předpokladů vychází něco nového.*“⁹ V této souvislosti je známá také nauka o deduktivním úsudku neboli sylogismu, v němž jsou obsažené tři kategorické soudy (vyšší premisa, nižší premisa a samotný závěr). Jako příklad si uveďme notoricky známý sylogismus: (1) „Všichni lidé jsou smrtelní.“ (2) „Sokrates je člověk.“ (3) „Sokrates je smrtelný.“ Usuzování jako takové je možné rozdělit do dvou kategorií:

- 1) Deduktivní usuzování (zjednodušeně řečeno rozumíme dedukcí usuzování od obecného ke konkrétnímu)

⁶ Störig, J.: Malé dějiny filosofie. S. 133.

⁷ Srov. Tretera, I.: Nástin dějin středoevropského myšlení. S. 94.

⁸ Tamtéž.

⁹ Aristoteles. První analytiky I. In Störig, J: Malé dějiny filosofie. S. 135.

- 2) Induktivní usuzování (indukci využíval ve své nauce právě Aristoteles; a jedná se o vyvození obecných pravidel z konkrétních příkladů)

Všechny úsudky se následně spojují v důkazy. Tento pojem patří také k těm klíčovým u Aristotela. Ten spočívá v tom, že věta (důkaz) je odvozena z vět předchozích, které samy o sobě musí být prokazatelné.

Pokud se v historii této vědy posuneme dále, je nutné zdůraznit, že „logiku“ v sobě zahrnovaly nejrůznější filosofické školy. V pozdějších obdobích byla logika sice dále rozvíjena, ovšem zásadní změna ve smyslu rozdílu od Aristotela patrná nebyla, přestože je z dnešního pohledu jasné, že „trpěla“ spoustou nedostatků. Logikou se filosofové zabývali především v souvislosti s psychologií, filosofií, zvláště pak noetikou, například Hegel a Kant. Za zmínku stojí ještě britský empirista Francis Bacon, který se postavil proti aristotelskému deduktivismu a sylogismu a naopak prosazoval induktivní metodu ve svém díle *Nové organon*. „Indukcí rozumím formu dokazování, která přihlíží ke smyslům, snaží se postihnout přirozenou povahu věcí, usiluje o díla, ba téměř s nimi splývá.“¹⁰ Sylogismus považoval za užitečný jedině tehdy, jestliže se nám jedná o překonání protivníka v dialogu. Pro správné vědecké účely je však zcela marginální.

20. století bylo ve znamení odpoutávání logiky od ostatních věd. Pokrok v tomto ohledu je možné přiřknout fenomenologovi Edmundu Husserlovi, který logiku vymezil od psychologie, k jejichž přibližování docházelo především v 19. století. Je toho názoru, že faktický průběh myšlenkových pochodů, jimž by se měla věnovat psychologie, představuje něco zcela jiného a především nezávislého na obsahu těchto myšlenek – ty jsou naopak mezi sebou ve vzájemné závislosti a logické souvislosti. Tvrdí, že „*myšlenkové obsahy jsou věčné, bezčasé „významové jednotky“, existující nezávisle na myšlení. Jsou na myšlení nezávislé do té míry, že musíme jejich věčnou existenci předpokládat i tehdy, když je žádný člověk nemyslel, nemyslí a myslet nebude.*“¹¹

Moderní logika 20. století navazuje především na Wilhelma Leibnize, který ve své knize *Logica Mathematica* formuluje následující myšlenku: „*Musí být možné nalézt takový myšlenkový postup, v němž vůbec nezáleží na významu jednotlivých elementů, jež se v dané myšlenkové souvislosti vyskytují, nýbrž jedině na formálním*

¹⁰ Bacon, F.: *Nové organon*. S. 61.

¹¹ Störig, J.: *Malé dějiny filosofie*. S. 509.

schématu, v němž vystupují. (...) Jedině tak bude možné zkoumat objektivní správnost vědeckých pouček, respektive jejich důkazy.“¹² Odtud je patrný další posun logiky ke zkoumání přirozeného jazyka člověka, který pro její potřeby není vhodný. O zkoumání jazyka v této souvislosti se zasloužili především George Boole a Charles Sanders Peirce a nový směr byl nazván symbolickou (matematickou) logikou, kterou Störig přirovnává k umělému jazyku, který může být definován jako systém znaků a pravidel jejich užívání a stejnou definici aplikuje právě na symbolickou logiku. Znaků prvotně se nikterak neinterpretují, obsah získávají teprve na poli aplikované logiky.

O posun logiky k matematizaci se zasloužil také matematik a filosof Gottlob Frege, který dospěl k závěru, že „*i logická struktura našeho jazyka a našeho usuzování je něčím, co se vyplatí izolovat a „matematizovat“, abychom to mohli zkoumat účinnými matematickými metodami.“¹³ Vidíme zde tak patrnou redukci logiky do úzce matematických hranic, která by v běžném životě neměla šanci na přežití. Přesto však patří logika stále k těm vědám, které fungují jako prostředek a nástroj ke správnému rozhodování a usuzování. Pro zkoumání jazyka a užívání jeho prostředků však je nutné nezaměřovat se pouze na logiku jako takovou, ale rozšířit ji o další disciplíny, jakými jsou například rétorika, sémantika a sémiotika.*

¹² Störig, J.: Malé dějiny filosofie. S. 509.

¹³ Peregrín, J.: Logika a logiky. S. 13.

3. Argumentace

V běžné řeči můžeme rozpoznat různé typy argumentace, přesto i v rámci jejich mnohosti a konkrétnosti lze vyvodit několik základních schémat či modelů. Ovšem primárně byla zřejmá snaha všechny tyto modely zjednodušit a dát jim jedinou podobu, která bude vlastní jakékoliv argumentaci. Jak uvádí ve své knize Kienpointner, že „základní součásti většiny každodenních diskuzí je možné redukovat na tři části argumentačního modelu (přičemž se jedná o zjednodušené Toulminovo schéma¹⁴).¹⁵

Argumentace je nejzákladnější součástí každého dialogu, respektive komunikace, a rozumíme jí širším slova smyslu „úsilí, které má přímo nebo nepřímo dovést účastníka dialogu nebo komunikace k přijetí, zdůraznění nebo ospravedlnění uváděného stanoviska, názoru, postoje k vymezené situaci, k vyslovené výpovědi anebo jinak charakterizovanému souboru dat.“¹⁶ Pro potřeby logiky je argumentace vymezena trochu úžeji, a to jako „prezentace argumentů, tj. premis, a vhodných inferenčních pravidel, na základě nichž je možno dané stanovisko, názor nebo postoj ospravedlnit.“¹⁷ Jestliže jsou tedy premisy chápány jako argumenty, pak závěrem je tedy usuzování, jak již bylo výše vysvětleno.

Tondl dále rozděluje usuzování na základě rozlišení argumentů podle jejich povahy. Tradiční pojetí vyvozuje z premis, které mají výpovědní hodnotu o obecných vztazích, situacích a stavech, a nazývá se „kognitivní usuzování“. Pojem „praktické usuzování“ přejal od G. H. Wrighta, přičemž jde o to, že „určitý návod k činnosti, postup užitečných zásahů, doporučení realizovat jisté opatření a tedy výpovědi vázané určitými intencionálními operátory (např. různými způsobovými, denotivními, operátory vyjadřující míru přesvědčení), jsou spojovány s argumenty, kterým tyto operátory přiřazeny nejsou.“¹⁸

V praktickém usuzování tedy jde o to, že různé argumenty mají různou argumentační hodnotu – navíc adresáti, respektive účastníci komunikace, ve které argumentace probíhá, nejsou vždy vybaveni stejnými znalostmi a informační

¹⁴ Toulminovo schéma má za cíl objasnit strukturu každodenní argumentace. Skládá se z A) výchozích informací (předpokladů), B) Schlussregel a C) závěru (úsudku). Fungují zde ještě principy výjimečných podmínek, které ruší platnost závěru, a principy podpoření premis.

¹⁵ Kienpointner, M: Vernünftig argumentieren. S. 73.

¹⁶ Tondl, L.: Dialog. S. 54.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Srov.: Tondl, L.: Dialog. S. 57- 62.

backgroundem a směr jejich usuzování také nemusí být totožný, stejně jako váha, kterou různým argumentům přiřkládají.

Základním pravidlem pro argumentaci je skutečnost, že pokud chceme něco prokázat, tedy že určitý závěr skutečně plyne z předchozích (pravdivých) tvrzení, pak je nutné je něčím podpořit. Při vyvracení je naší snahou prokázat, že závěr z předchozích argumentů neplyne, popřípadě že argumenty nejsou dostatečně pádné na to, aby z nich zmiňovaný závěr plynul.

Podíváme-li se však na argument a argumentaci s větším odstupem, nemusíme je hledat v podobě, v jaké jsou charakterizovány Aristotelem, ale můžeme je hledat v podstatě v jakémkoli textu, dialogu, mluveném projevu. V extrémně pojatém případě lze i mlčení považovat za jistý druh argumentace. Navážeme-li tedy na představu, že argumenty nacházíme všude, pak je zřejmé, že argumentovat lze v podstatě čímkoli.

Aristotelova teorie pracovala s klasickým sylogistickým dokazováním. Argumentace však nepočítá vždy s důkazy a fakty, které je možno získat empiricky, ale vnáší do procesu i inventář individuálních aspektů. Argumentovat tedy jedinec může mimo jiné uváděním příkladů podporující tvrzení, přidáním vlastních zkušeností také subjektivního pohledu na věc, který je mimo jiné dán prostředím, ze kterého pochází. Proto lze tvrdit, jedním z nejnásadnějších aspektů argumentace je kontingence – tedy nahodilost, pravděpodobnost, opak nutnosti.

Odvozování z různých tvrzení je vyjádřeno různými výrazy – vesměs se jedná o spojovací výrazy (neboli konektory): a tedy, tudíž, tím pádem, proto, jestliže – pak, když – tak, dále pak do této skupiny můžeme zařadit slovesné výrazy, které ukazují, do jaké míry je mluvčí přesvědčen o svém tvrzení. V argumentaci nelze opomenout ani Griceovy maximy jakožto součást komunikační strategie mluvčího.¹⁹

3.1 Příklady argumentace z historie

Jeden z nejmarkantnějších příkladů argumentace z historie sahá do antického Řecka. Právě athénská demokracie byla jedním z důvodů, proč i prostí lidé museli být schopni dobře jednat a komunikovat, neboť do politiky byly zahrnuty i tyto vrstvy lidí. Zrodila se tedy potřeba v oblasti mluvení, jednání a

¹⁹ Viz např. Černý, J.: Dějiny lingvistiky.

myšlení. Těmi, kteří na situaci dokázali dobře zareagovat, byli sofisté, neboli „učitelé moudrosti“, kteří byli schopni zájemce vyškolit ve výše uvedených třech dovednostech. Ovšem negativním aspektem jejich vlivu byla skutečnost, že své posluchače nabádali k užívání různých klamů, úmyslných paralogismů – tzv. sofismat. Sofisté se také stali odborníky v eristice²⁰, a jejich označení dostalo později negativní nádech. Nejvýznamnějším sofistou byl Prótagoras, jemuž je věnován také jeden z Platónových dialogů, v němž vede tento sofista spor se Sokratem o tom, zda moudrosti a ctnosti se lze naučit či nikoliv.

Ještě staršího data je obhajoba Parmenidova učení o pohybu v tzv. aporiích, jejichž vysvětlení se ujal jeho žák Zénón z Eleje. „Byla to zajímavá metoda nepřímých důkazů, pomocí níž se snažil ukázat, že ti, kdo zastávají opačné stanovisko než jeho učitel, tj. ti, kdo obhajují jsoucnost pohybu a mnohosti, se nutně dostávají do logicky neřešitelných rozporů, svědčících o nesprávnosti jejich stanoviska.“²¹ Jednou z aporií je tzv. dichotomie: Jestliže se máme přesunout z bodu A do bodu B, nejprve musíme urazit polovinu této cesty. Abychom mohli překonat tuto vzdálenost, musíme opět nejprve zvládnout polovinu této atd. Z čehož vyplývá, že „pohyb nelze zahájit.“ Další z aporií představuje tzv. letící šíp: Jestliže vystřelíme šíp, vždy se v určitém okamžiku nachází v přesném bodě své dráhy, přičemž právě v tom okamžiku je nehnutý. A jestliže je dráha, kterou má šíp „uletět“ součtem těchto bodů, ve kterých stojí šíp nehnutě, pak se šíp nepohybuje. „Pohyb tedy nelze zachytit v jeho průběhu.“ Třetí z aporií představuje Achilleus a želva, která spočívá v tom, že Achilleus se snaží dohonit o mnoho pomalejší želvu. Ovšem než ji dohoní, musí nejprve překonat dráhu, kterou urazila ona, přičemž za tu dobu ona popojde zase o kousek dále a Achilleus je opět odsouzen nejprve k překonání této vzdálenosti. Tím pádem nelze podle Zénóna pohyb ukončit. Ačkoli se tyto důkazy zdají být sofismaty, teprve v minulém století se matematikům a logikům podařilo vyvinout dostatečnou a podloženou kritiku těchto aporií.²²

²⁰ Eristika je dle Aristotelových slov považována za „hašteřivé umění“ polemiky, která je zaměřena na oklamání protivníka a dosažení osobních výhod. Eristik je pak člověk, který se snaží o to, aby zdánlivě průkaznou argumentací, která je však ve skutečnosti nebo obsahově vadná, uvedl svého protivníka do nevýhodné nebo paradoxní situace, kdy nevidí žádné jiné východisko než souhlasit s nějakým stanoviskem, které osobně nezastává (Aristoteles: O sofistických důkazech. S 6 – 7)

²¹ Tretera, I.: Nástin dějin středoevropského myšlení. S. 47 – 48.

²² Srov. Tretera, I.: Nástin dějin středoevropského myšlení. S. 48 – 49.

Patristika a středověká scholastika je spíše než ontologií postihnuta křesťanstvím, respektive katolicismem a bohem v církevním slova smyslu. Proto se dokazování existence čehosi týkalo především boha. Jak již bylo řečeno, logika ve smyslu vědy nebyla příliš obohacena, ovšem argumentace a dokazování se zcela logicky nevyhnuly ani těmto obdobím.

Za otce scholastiky je považován člen benediktinského řádu a pozdější arcibiskup Anselm z Canterbury, který přispěl hlavně svým ontologickým důkazem boží existence: 1. premisa: „*O bohu věříme, že je něčím, nad co nic většího si nelze myslet. Tomu rozumí i ten, který existenci boha popírá.*“ 2. premisa: „*Ale to, co je tak velké, že nic většího si nelze myslet, nemůže existovat pouze v rozumu, nýbrž také ve skutečnosti. Neboť kdyby to bylo jen v rozumu, nebylo by to tím, nad co nic většího nelze pomyslet, poněvadž to, co je také ve skutečnosti, je větší než to, co je jedině v rozumu.*“ Závěr: „*Existuje tudíž něco, nad co nic většího nelze myslet ani v rozumu ani ve skutečnosti. A to je bůh sám.*“²³ Předpokládá tedy, že pojmy (universalie) jsou reálné a že tedy samotné myšlení znamená bytí.

Dalším z křesťanských filosofů, kteří se pokoušeli dokázat existenci boha, byl Tomáš Akvinský, otec patristiky. Ten v první řadě tvrdil, že existenci boha není nutné nijak zvlášť dokazovat, neboť jeho existence je více než zřejmá. Svých pět důkazů však nepojímal jako otázky „proč“, ale jako odpovědi „protože“ – protože existuje bůh. Zjednodušeně řečeno se jedná o následující:

- 1) Každé jsoucno je v pohybu díky nějakému jinému jsoucnu. Musí tedy existovat nějaký první hybatel, který sám není ničím pohybován. A tímto hybatelem je bůh. Jde tedy o důkaz z pohybu.
- 2) Existence všech jsoucnen je spojena s jinými jsoucnými, a to příčinností. Musí tedy existovat něco, co je samo sobě příčinou a co žádnou vnější příčinu nemá. A tím je bůh. Jde tedy o důkaz z příčiny.
- 3) Jsoucna mohou být i nebýt. Ovšem jestliže mohou jsoucna být i nebýt (tedy jestli jsou možná), pak musí být také nutná. Jestliže by nebyla nutná, neexistovala by. A tím pádem je nutné uznat existenci něčeho, co je samo o sobě nutné. A to je bůh. Jde o důkaz možného a nutného.
- 4) Čtvrtý důkaz je vyvozen z předpokladu, že věci jsou odstupňovány podle dokonalosti. A musí tedy existovat něco, co nemá žádné srovnání a je

²³ Srov. Srov. Tretera, I.: *Nástin dějin středoevropského myšlení*. S. 170.

nejdokonalejší. A tím je bůh. Toto je podle Akvinského důkaz ze stupně dokonalosti.

- 5) Poslední je důkaz z řízení světa. Vychází z předpokladu, že jsoucna směřují k nějakému cíli. Tento cíl však není náhodný, nýbrž přesný a záměrný. Existuje tedy něco, co směřuje jsoucna k cíli a tím je bůh.²⁴

V době historického vývoje byla těmto důkazům věnována veliká pozornost, ovšem jak z hlediska přírodovědného, tak z hlediska logického, se staly neudržitelnými a zůstaly aktuální snad jen v době svého vzniku.

3.2 Neetická argumentace a její prostředky

S argumentací se setkáváme v debatě, veřejné diskusi, novinové polemice, v obžalobě a obhajobě u soudu apod. Často to bývá střetnutí dvou stran. Argumentace se tu může střetnout s protiargumentací a s jinými námitkami: a) může být napadena teze jako nepravdivá; b) může být dokazováno, že protivníkův argument neplatí; c) může být dokázáno, že teze nevyplývá z argumentů; d) může být namítáno, že argumentace je vedena nekorektně. Nekorektní argumentaci můžeme též nazvat jako kvaziargumentaci, neplatnou argumentaci či v některých případech jako neetickou argumentaci (tou byla například již zmíněná sofismata). V souvislosti s ní se vracíme opět do antického Řecka.

V rámci učení o neplatných argumentech, tzv. paralogismech, je nutné rozlišovat právě sofismata (tedy takové paralogismy, které vznikají z nesprávné formy usuzování a jsou užity záměrně) a paralogismy vzniklé z důvodu nesprávného užití jazyka. Jedním z příkladů je problém víceznačnosti – 1) chybějící interpunkce nebo diakritika v SMS zprávách („*Musel jsem se s tou tvou prackou tahnout pres cele mesto.*“ Místo pračky může dotyčná dáma pochopit v tomto slově svou ne příliš hezky nazvanou ruku). 2) víceznačnost syntaktická („*Mladé vyučující upřednostňují spíše ředitelky.*“ Není patrné, které z podstatných jmen je podmětem a které předmětem). 3) víceznačnost kompoziční (soudní výrok „*Potrestat ne osvobodit.*“ Můžeme to chápat jednak jako: *Potrestat ne! Osvobodit! Nebo: Potrestat! Ne osvobodit!*).

²⁴ Srov. Akvinský, T.: Theologická summa. S. 14 – 20. In Tretera. I.: Nástin dějin středoevropského myšlení. S 87.

Paralogismy užití na základě špatného usuzování, tedy de facto „nelogické“ proti zásadám induktivního i deduktivního usuzování je již možné považovat do jisté míry za neetické.

Jazykové prostředky, syntax, stylistika a vůbec způsob vyjadřování byly jedněmi z hlavních nástrojů ovlivňování veřejného mínění. Velice dobře si toho byli a jsou vědomi ti, kteří za tvorbou veřejného mínění stojí. Mezi nimi byli v historii i nacističtí vůdci, v jejichž případech se skutečně dá hovořit i neetické argumentaci. *„Když Hitler hovoří o svém vzestupu, o prvních veřejných úspěších, neméně než vlastní řečnické nadání vychvaluje i bojovnost své ochranky, z jejíž skupiny brzy vznikla SA.“*²⁵ Klemperer nadále uvádí, že s podobným patetickým a úderným slovníkem se setkáme i v případě Josepha Goebbelse. On o sobě ve svých Denících tvrdí, že jeho projevy před příznivci nacistických vyznavačů skýtají určité rozdíly mezi ním a právě Hitlerem. Přesto poptávka po obou z nich byla vyrovnaná.

²⁵ Klemperer, V.: Jazyk Třetí Říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 11.

4. Propaganda

„Základní princip celé propagandy je neustálé opakování nejúčinnějších argumentů,“ zapsal si Joseph Goebbels do svého deníku. Plně se tímto tvrzením řídil a v dobách své největší „slávy“ byl v jeho naplňování velice úspěšný. Hannah Arendt ve své knize Původu totalitarismu tvrdí, že právě propagandou je možné získat si masovou podporu lidí, již ji budou slepě následovat. Za jeden z charakteristických znaků propagandy je možné považovat skutečnost, že při její aplikaci není nutné používat násilí. Tedy alespoň ne to fyzické a otevřené.

Základním předpokladem pro to, aby propaganda nesla své ovoce a dopadla s účinkem tam, kam má, je zajištění jakékoli samostatně myslící osoby. Ta je totiž hlavním nepřítelem jakékoli propagandy. V rámci totalitních hnutí a směrů, ke kterému strana NSDAP a nacisté bezesporu patří, je nutné eliminovat myšlení každého jedince na minimum, redukovat jeho svobodu a podnítit v něm myšlení „kolektivní“. Dle slov Hannah Arendt takového člověka lze mimo koncentrační tábory produkovat jen velice nedokonale. „Totální moc lze zřídit a udržovat pouze ve světě podmíněných reflexů, ve světě bez sebemenší stopy spontaneity. Právě proto, že možnosti člověka jsou tak veliké, lze ho úplně ovládnout teprve tehdy, když se stane exemplářem živočišného druhu člověk.“²⁶ Cílem teroru a propagandy je tedy atomizovat společnost, zpřetrhat mezi jedinci jakékoli vazby, které by mohly negativně narušit dobře mířená propagandistická hesla.

K propagandě jako takové neodmyslitelně patří také organizace, která je nutnou podporou pro propagandu – bez ní nemůže účinkovat. V čele organizace stojí vůdce, v případě Třetí říše byl tímto mužem Adolf Hitler – jen málokdo se mu mohl přiblížit, málokoho si k sobě pustil, což byla jedna z jeho charakteristik. Všichni o jeho existenci věděli, znali jeho proslovy a možná se jich i účastnili, ovšem skutečnost, že se s ním většina lidí nasetkala tváří v tvář, nijak neohrozilo dopad jeho slov, spíše naopak. Cílem organizace, která existuje kolem vůdce, je přenášet jeho vůli v konečné podobě masám.

Jakmile organizace převezme moc, začne ihned vytvářet další „podorganizace“, které měly své další administrativy atd. Veškeré tyto součásti měly své, řekněme, tajné rituály a symboly, ať už se jedná o pozdravy, gesta nebo způsob mluvy a komunikace. V neposlední řadě k tomu patří také jistý iniciační

²⁶ Arendt, H.: Původ totalitarismu. S. 425.

obřad, kterým musí jednotlivce projít, aby mohl být zahrnut – v případě nacistického Německa to bylo prokázání rasové čistoty. Nejúčinnějším prostředkem nacistické propagandy se stal antisemitismus – v podobě rasové doktríny přímo již synonymem. „*Antisemitismus je jako pokrevní záležitost zcela nezničitelně tvrdošijný. Díky vědeckým argumentům, jimiž sám sebe zdůvodňuje, není žádným anachronismem, nýbrž je přizpůsoben modernímu myšlení.*“²⁷

Ve společnosti, která je již plně zmanipulovaná, není nutné využívat prvku propagandy nadále. Vůči okolnímu světu a netotalitním režimům však ano. Tím se tedy vysvětluje i nutnost podpoření nacistické propagandy ve chvílích, kdy slábne její ideologie v ovládaných oblastech. „*Propaganda je jedním, a možná nejdůležitějším, nástrojem totalitarismu ve styku s vnějším netotalitním světem. Teror je pak vlastní podstatou totalitní formy vlády.*“²⁸

Jak již bylo zmíněno, propaganda je podmínkou pro získání podpory zástupů mas. Úzce souvisí s terorem, ovšem ve chvíli, kdy totalitarismus převezme absolutní moc nad vším, je propaganda nahrazena indoktrinací. V takovém případě již není jeho nutnou součástí teror a jisté formy násilí, ale pouze nasazení masky skutečnosti a reality na účelová stanoviska a lži. Zmanipulovaným masám již tedy není obtížné vnuknout takovou představu – ony totiž nevěří faktům, skutečnosti jako takové nebo smyslům, jedinou jejich pravdou jsou pro ně jejich představy. Ideologie a propaganda jsou jim v této chvíli do jisté míry vysvobozením ze zdánlivé svobody, s níž dovedou jen obtížně nakládat. Útěkem k vyslovené ideologii, která vylučuje jakoukoli náhodu, nabývají jistoty. Opět tedy jen zdánlivé. Je nutné také poukázat na jednu z největších slabín propagandy, kterou je její neschopnost splnit touhu mas po předvídatelném světě, aniž by se nějak nepříčila těm tradičním zákonům.

Přesto však jisté umění propagandě vytknout nelze – oblast nebo téma, k nimž propaganda směřuje, v sobě slučuje prvky reality, která je všem obecně známá a takové prvky, které nejsou uchopitelné individuálním myšlením a zkušeností. Generalizace, jíž se hojně využívá, je schopna nahradit skutečný svět, který oproti této iluzivní představě v sobě nenese organizovanost, jednotu a logiku. Na tuto jednotu a její součásti již není možné mít individuální názor, nýbrž se řídit a následovat ta pravidla, jež jsou určující vnějškem, stranou, společností.

²⁷ Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 142.

²⁸ Arendt, H.: Původ totalitarismu. S. 476.

Lze tedy konstatovat, že pojetí svobody myšlení v době nacismu bylo eliminováno na jedinou možnost volby – zůstat naživu nebo spáchat sebevraždu. Neboť zasáhla i ty, již své hodnoty stále udržovali, ale přesto byli poraženi.

4.1 Cíle německé propagandy

Adolf Hitler se z průběhu první světové války poučil – podle něj v ní chyběl výrazný prvek propagandy, a pokud tam nějaký přeci jen zafungoval, jeho příprava a uchopení byly zcela nesprávné. „*Propaganda musí sloužit boji za bytí německého národa a za jeho větší a slavnější budoucnost. Z perspektivy tohoto výnosného cíle je nutno odmítnout humanitu a estetické měřítko jakožto náplň propagační ofenzivy.*“²⁹ Existovala u nás vůbec propaganda? Ptá se Hitler ve svém *Mein Kampf*... Bohužel mohu na to odpovědět jen: nikoliv.³⁰

Účinnost německé propagandy měla spočívat mimo jiné i v zasažení širokých lidových vrstev, a k tomu potřebovala zcela jednoduchý a lidový jazyk. Jazyk intelektuálů sice byl hoden obdivu, ne však z pohledu propagátora, neboť je zcela neúčinný. „*Strhnout masy, to je jejím cílem. Propaganda musí být vypočítavá, jejím uměním je, aby si otevřela vrátka do duše davu a v ní účinkovala.*“³¹ I Klemperer ve své knize *Jazyk Třetí říše* podotýká, že projevy nacistických státníků se staly něčím zcela jiným, než doposud projevy jako takové bývaly. Nejsou totiž určeny jen vyvolené skupině z lidu, ale všem, proto musí mít jednodušší a lidovější charakter. „*Lidový znamená konkrétní; čím více je projev intuitivnější, čím méně se obrací k intelektu, tím je lidovější. Od lidovosti k demagogii nebo svádění lidu a národa překročí mez, jakmile přejde od odlehčení intelektu k jeho cílenému vyřazování a otupování.*“³²

Hitler si dále uvědomoval rozdíly, s jakými byla za války vedena například britská propaganda. Britský voják byl díky propagandě naučen, že Němci jsou těžcí nepřátelé, a sám se o tom měl možnost přesvědčit v boji na frontě. Proto byla britská propaganda tak úspěšná na rozdíl od té německé. „*Anglická propaganda dobře věděla, která duše lidová je prostá, nesnášející zejména žádných polovičatostí. Buď nenávisť, nebo láska, právo, nebo křivda, pravda, nebo lež, jen*

²⁹ Bauer, F. a kol.: *Mein Kampf* očima historiků. S. 60.

³⁰ Srov. Hitlerův *Mein Kampf* s komentářem Jiřího Hájka. S. 60.

³¹ Tamtéž.

³² Klemperer, V.: *Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy.* S 59.

ne žádné směsi a polovičatosti.“³³ I odtud si vzal Hitler příklad a ve svých projevech tento způsob argumentace velice dobře využíval. Navíc nebyla britská propaganda nijak složitá, obsahovala pouze několik málo snadno zapamatovatelných bodů. „za těmi však šla bez ustání, nešetříc nákladů.“³⁴

Další problém ve vedení německé propagandy spatřoval Hitler v její touze po objektivitě. Propaganda už z podstaty svého smyslu objektivní být nemůže, což Hitler velmi dobře věděl. Způsoby, jakými byla vedena a jaké argumenty využívala pro vysvětlení počátku první světové války, jsou charakteristické právě snahou po objektivitě. Podle něj ovšem bylo nutné svrhnout veškerou vinu na nepřátelské strany, „i když, jak Hitler výslovně podotýká, by takové tvrzení nebylo pravdivé.“³⁵ O tom, do jaké míry zůstal věrný tomuto názoru, je možné přesvědčit se v okamžicích, kdy stál za vyhlášením druhé světové války.

4.1.1 Goebbelsova propaganda

Již krátce po vypuknutí druhé světové války se Goebbels Hitlerovi chlubil prvními úspěchy – jejich (jeho) propaganda byla vysílána ve 22 jazycích a dokonce i prostý lid v Anglii připouštěl, že si ji rád poslechne. Hlavní důraz v rámci své propagandy kladl na opakování. „Nikdy neztrácejte ze zřetele základní princip celé propagandy, a tím je neustálé opakování nejúčinnějších argumentů. (...) Propaganda znamená opakování a ještě jednou opakování. Vtloukám ji svým lidem bez ustání do hlavy: opakovat, dokud to nepochopí i ti nezabedněnější.“³⁶

Dále kladl důraz na rychlost a přesnost. Novináři v případě nějakého neštěstí museli referovat o přesném počtu obětí. Jestliže byla zveřejněna nepravdivá informace co do počtu obětí, museli se redaktoři vzápětí omluvit a údaj opravit. Prý aby lid nezačal pochybovat o věrohodnosti německého tisku.

Na útok cizího tisku na konání a jednání německé strany měl Goebbels jednoduchý recept. Nebylo jím popírání oněch nařčení, ale zahájení protiútoku. Irving to ukazuje na příkladu, kdy Britové obvinili Němce z páchání masových vražd v Polsku. Němci tedy pobídli Brity, aby uvedli očitého svědka masakru. Goebbels byl toho názoru, že vydávání dementí, popřípadě rozvinutí debat na

³³ Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 59.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 452.

nějaké pro Němce nepříjemné téma by je dohnalo do defenzivy. Ještě důkladnější hloubání a polemizování nad problémem by vyvolávalo další otázky, přičemž odpovědi by byly opět lživé. A to již Goebbels dopustit nechtěl. Protože i lež měla svá pravidla v Goebbelsově pojetí. Byla totiž povolena jen v případech, kdy sloužila jako obranná taktika.

4.2 Média v době propagandy

NSDAP byla bezpochyby stranou propagandistickou, která využívala více než kterékoliv jiná strana či hnutí ideologii a mobilizaci všech mas ve svůj prospěch. „V polovině 20. let Hitler napsal, že prý už v průběhu první světové války rozpoznal v propagandě prvotřídní zbraň jak v boji o přežití vlastního národa, tak v boji o moc ve státě.“³⁷

Ačkoli strana formovala svůj protest proti moderně zcela zřetelně, využívala ty nejmodernější masová média pro své propagandistické potřeby. Zpočátku však využívala především tištěná média, kterých v době Třetí říše, respektive Protektorátu Čechy a Morava, zrodilo na tři sta. Pouze třem z nich se však po čase dostalo masových nákladů a tím pádem i vysokého rozšíření na území celého Německa: *Völkischer Beobachter*, *Freiheitskampf* a Goebbelsov *Der Angriff*.³⁸

Tištěná a rozhlasová média byla pro propagandistické účely využívána ne vždy neomezeně. Samotný Goebbels zpočátku totiž k tisku nechoval žádnou velkou důvěru. O rádiu si zase troufal tvrdit, že „*Němci kvůli němu zapomínají na práci a na vlast.*“³⁹ Přes prvotní ignoraci lhostejnost vůči tomuto médiu však záhy pochopil jeho vliv na podporu patřičné ideologie. Ve svém *Angriffu* se pak snažil rozpoutat kampaň s názvem „*Zlomte rudý teror rozhlasu.*“ V pozdějších letech propagátor Goebbels o rozhlase a jeho programu prohlásil: „*Program rozhlasu musí být utvářen tak, dokázal zaujmout zhýčkaný vkus náročného posluchače a nenáročnému posluchači aby připadal ještě srozumitelný a atraktivní. Měl by nabídnout chytrou a psychologicky promyšlenou směsici poučení, podnětů, odpočinku a zábavy.*“⁴⁰ Těsně před vypuknutím 2. světové války však došlo k posunu ve výběru vysílaného programu – stále více prostoru bylo dáváno politickým pořadům a propagandě.

³⁷ Reichel, P.: Svůdný klam Třetí říše. S. 136.

³⁸ Srov. tamtéž

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

Jak již bylo řečeno, tisk nebyl považován za důvěryhodné a mocné médium, a to například z toho důvodu, že slouží spíše jako médium pro vyšší vzdělané vrstvy a nemá tak šanci působit na méně intelektuální publikum. Přesto však po převzetí moci nacisty v Německu se začala realizovat první opatření, která měla za cíl omezit vydávání tisku židovského a levicově orientovaného – na počátku 30. let vycházelo v Německu 4700 novin a po roce 1933 se jejich počet díky nacistům snížil zhruba na polovinu. Liberální deníky, jako například Frankfurter Allgemeine Zeitung si dokázaly vybojovat a udržet svou pozici i této nelehké době, ostatní postupně upadávaly, až zanikly docela. Peter Reichel uvádí, že nacistický propagátor Goebbels v nich spatřoval ve finále ne svého nepřítele, ale svůj nástroj, pomocí něž se mu dařilo upevňovat svou ideologii a do jisté míry i oklamávat publikum: *„Zveřejňovaly například zprávy, které Goebbels vypustil, aby je vzápětí sám dementoval, a předstíraly liberálnost, která se ve skutečnosti čím dál tím více vytrácela.“*⁴¹

4.2.1 Rozhlas jako zbraň

Moderní válka, i tak byla označována 2. světová válka. A v moderní válce bojuje protivník nejen bojovými zbraněmi, ale také jinými prostředky, jejichž moc je minimálně srovnatelná. Jeden z takových prostředků představuje podle německé propagandy rozhlas, ač měl k němu Goebbels zpočátku velký odstup.⁴² Podle ministerstva propagandy je každé slovo, které je vysíláno protivníkem prostřednictvím rozhlasu, lživé a zaměřené na to, aby poškodilo německý národ. Říšská vláda prohlašuje, že si je jistá čistým svědomím svých obyvatel, kteří si musí být vědomi nebezpečí, které se na ně v podobě poslouchání cizích rozhlasových stanic valí, proto apeluje a očekává, že každý zodpovědný Němec bude považovat za svou povinnost zanechat poslouchání cizích rozhlasů. Pro ty, kdo by snad o své zodpovědnosti pochybovali, připravila ministerská rada následující nařízení:

Paragraf 1: Poslech cizích rozhlasových stanic je pod pohrůžkou vězení zakázán. Opačné jednání bude samozřejmě potrestáno a radiové přijímače zabaveny.

⁴¹ Reichel, P.: Svůdný klam Třetí říše. S. 151 – 152.

⁴² Srov. Rundfunkmassnahmen des Ministerrates für Reichsverteidigung. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939. Jahrg. 1, N. 146, s. 6.

Paragraf 2: Kdo bude rozšiřovat zpravodajství, bude potrestán vězením. V obzvláště těžkých případech hrozí viníkovi trest smrti.

Paragraf 3: Káznicí nebo vězením bude potrestán ten, kdo podle paragrafu 6 nebude jednat v souladu s těmito předpisy.

Paragraf 4: Body tohoto ustanovení neplatí pro takové jednání, které je vykonáváno v rámci služby.

Paragraf 5: Pro jednání a rozhodování při obcházení tohoto nařízení platí zvláštní zákony.

Paragraf 6: Říšský ministr osvěty a propagandy vydává rozkaz o provedení a doplnění těchto opatření právními předpisy, zejména pak může předpis o zabavení přijímače zmírnit.

Paragraf 7: Tato opatření vstupují okamžitě v platnost.⁴³

Veškerý tisk v době nacismu směl zveřejňovat jen to, co bylo vysláno samotnou centrálou. Případné obměny byly povoleny jen do určité míry a i tato míra se dala považovat za absolutně nulovou. Ačkoli v oblasti propagandy a tisku byly sváděny mnohé boje mezi jednotlivými představiteli (např. Hermann Göring), nejvíce byl své schopnosti uplatnit právě Joseph Goebbels, který *„určoval, co se v jazyce smí, neboť Hitlera předčil nejen co do jasnosti, ale i co do pravidelnosti svých vystoupení.“*

Tištěné a mluvené slovo co do údernosti neznalo žádné velké rozdíly. Ačkoli je známé, že mluvený projev lze „obohatit“ i dalšími aspekty, které mohou ovlivnit nebo naopak zmírnit jeho dopad (proto fungují v rozhodujících funkcích většinou lidé, kteří dokážou zaujmout byť pouhým příchodem do místnosti a první větou, ač třeba naprosto obyčejnou a obsahově nic neříkající), mezi projevy mluvenými a tištěnými ministra propagandy Třetí říše nebylo možné najít v podstatě žádné stylistické rozdíly – neboť i psaná forma byla agitkou, zvoláním, úderem, hlasitým patetickým oslovením.

Klemperer považuje jazyk Třetí říše za velice chudý a značně omezený. Důvod je jednak ten, že každý jeho uživatel a příjemce byl nucen následovat tentýž vzor a v neposlední řadě také skutečnost, že jeho uživatelé jím nemohli disponovat zcela svobodně. Cílem tohoto jazyka bylo zničit jakoukoli individualitu člověka a

⁴³ Reichel, P.: Svůdný klam Třetí říše. S. 138.

prosadit homogenní způsob myšlení podporovaný tímto jazykem. Zmíněná chudost a omezenost jazyka je ideální půdou pro zakořenění fanatismu tam, kam se ještě nestačil dostat.

4.2.2 Jazyk a výrazové prostředky

V údernosti si spolu tištěné a mluvené slovo v době nacistické propagandy nezdalo. Při pouhém čtení například Hitlerových projevů musel čtenář na vlastní kůži pocítit způsob, jakým by to bylo prezentováno slovně ústy vůdce. Klemperer spatřuje v Hitlerových projevech křeč, patetičnost. Ačkoli jako řečník dokázal zaujmout, bylo to spíše dáno křikem, který do svých projevů vkládal. Hitlerovi chyběla vnitřní jistota a klid, který mu dodávaly teprve jásající a souhlasně příkyvující masy. To bylo ostatně zdůrazněno i právě v deníku Der Neue Tag, kdy byl každý Hitlerův projev okomentován redaktorem s tím, že Vůdce vyvolal veliký aplaus a potlesk. Ale i přesto ve chvílích triumfu a pocitech vítězství býval nejistý a snadno zranitelný. „*V jeho hlase, v rytmicích jeho vět nikdy nebyla duševní rovnováha, nikdy tam nezazněla hudebnost, vždycky jen surové vybičování ostatních a sebe sama.*“⁴⁴ I možná proto je právě Goebbels považován za lepšího a strukturovanějšího řečníka, jehož projevy neznají nejistotu, rozpak, ale naopak chladnokrevný kalkul a sebevědomou dikci. „*Hitlerovy projevy byly předvídatelné a opakovaly se. Goebbels tíhnul více k analýze, podávané s velkou výřečností a srozumitelností.*“⁴⁵

Jazyk a vyjadřování v sobě nesly prvky směru počátku století, a to expresionismu. Od něj přebírá jazyk nacistů „*formy zdůrazňování vůle a bouřlivé výbojnosti.*“⁴⁶ Slova Aktion (akce) a Sturm (bouře) patřily k jedněm z nejvíce používaných. Aktion zastupuje výběr z cizích slov, a bylo spojeno s obrazem bojovníků. Pojem Sturm byl taktéž dosti hojný, co do užívání, ovšem ne vždy bylo jasné, součástí čeho všeho je. Příkladem je označení jednotek SA (Sturmabteilung) – Klemperer tvrdí, že nebylo mnoho těch, kteří by byli schopni přesně říci, z jakých slov zkratka vzešla. V souvislosti s SA nelze opomenout ani SS (Schutzstaffel), pro

⁴⁴ Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 61.

⁴⁵ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 123.

⁴⁶ Tamtéž. S. 75.

jejichž grafické znázornění byl speciálně používán znak připomínající symbol svou blesků.

Dalším specifickým a hojně užívaným, tentokrát interpunkčním znakem, jsou uvozovky, dle slov Klemperera „ironické uvozovky“, jimiž se to v nacistickém tisku jen hemžilo. Autor je dokonce považuje za vrozené jazyku Třetí říše, ač jejich užívání samozřejmě nevymyslela. Jakékoli konání nepřátel, popřípadě i sami nepřátelé, byli vždy „označeni“ uvozovkami, aby byl dojem ironie ještě umocněn.

Oblíbenými se staly také zkratky a zkratková slova. Klemperer jako příklad uvádí Knif (Kommt nicht in Frage), Kakfif (Kommt auf keinen Fall in Frage). Za každou z těchto zkratek byly téměř vždy vykřičníky. Goebbels sám se také přičinil o obohacení jazyka o zkratky – Hib-Aktion (vymyšleno pro akci Hinein in die Betriebe), která se vyjímalala zvláště v mluveném projevu. Ačkoli zkratky a jejich užívání nelze považovat za novodobé a moderní, přesto jejich počet v tomto období několikanásobně převýšil obvyklý stav. „*Moderní zkratkové slovo se uplatňuje všude tam, kde se technizuje a organizuje. A nacismus ve shodě se svým nárokem na totalitu technizoval a organizoval prostě všechno.*“⁴⁷ Když už jsme u slova „organizace“, mělo toto a v podstatě všechny jeho odvozeniny také své pevné místo v jazyce.

Bez zábran a opakovaně se užívalo výrazů, které v sobě uchovávaly *jedinečnost, věčnost a historii*. Přídavné jméno „věčný“ vyjadřuje cosi neuchopitelného, nejvyššího a prostě nepřekonatelného. Z hlediska filosofického se přenášíme s těmito výrazy do náboženství, což dokazuje i sám Hitler, který se označuje za „německého Spasitele.“ A vůbec všechny projevy, zvláště pokud jde o ty Goebbelsovy, v sobě skrývaly jistou dávku nábožnosti a pastorálnosti. Na úrovni Boha byl povýšen Hitler i slovy Hermanna Göringa, a to již v roce 1934, kdy řekl: „*My všichni, od nejprostšího SA-mana až po ministerského předsedu, existujeme díky Adolfu Hitlerovi a skrze Adolfa Hitlera.*“⁴⁸ Tedy zcela evidentní přirovnání k Bohu, Duchu, Prvnímu a Jedinečnému. S rozdílem, že svatou knihou nebyla Bible, ale Hitlerův Mein Kampf.

Jazykově čistá německá řeč v sobě skrývá snahu o navrácení k romantickým tendencím a německému středověku a odkaz na dobu, kdy ještě německé území nebylo pod vlivem žádných jiných národů (Římanů). Na druhou

⁴⁷ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 100.

⁴⁸ Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 121.

stranu zde byla také nutnost být moderní a pokrokový a obohatit řeč novotvory a případně cizí slova. K těm patřilo samozřejmě již zmíněné „Aktion“ a v neposlední řadě také odvozeniny od slova „fanatisch“. Módními hity se staly technické výrazy „verankern“ (zakotvit) a „ankrubeln“ (natočit). Jejich hojné užívání vyvolalo mnohdy úsměv a také reakci v podobě sarkastického zesměšňování.

Mechanizace a technizace jazyka se samozřejmě odrazila i v životě občana. Klemperer ji popisuje jako „jednoznačnou mechanizaci osoby“, jejíž nepříznačnější označení sneslo sloveso „gleichschalten“ (sjednotit), v češtině však známé i ve své německé podobě „zglajchšaltovat“. *„Užívalo se celých dvanáct let, i když zpočátku častěji než později, a proto, že se velmi brzy všechna glajchšaltování, všechny automatizace dovršily a staly se samozřejmostí. (...) Přesvědčivěji dokládá mechanizující základní názor např. tato Goebbelsova věta: ‚V dohledné době naběhneme v řadě oblastí na plné obrátky.‘ Už tedy nejsme se stroji jen srovnávání, nýbrž my sami jsme stroje. My: tj. Goebbels, tj. nacistická vláda, to jest celek Hitlerova Německa, jež má být v nouzi, při strašlivém úbytku sil povzbuzováno.“*⁴⁹ Jednotně povzbuzováno, všemi povzbuzováno.

⁴⁹ Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy. S. 163.

5. První okamžiky války v médiích

Říšskému sněmu bylo oznámeno 1. září 1939, že byla vypovězena válka. Noviny měly za úkol zaměřit se svými útoky na Varšavu, ostatní města (Paříž a Londýn) byla ponechána mimo přímý zájem. Na návrh Josepha Goebbelse mělo být poslouchání cizího rozhlasu trestným činem. S ním ovšem neuspěl, neboť by to dle slov ministrů spravedlnosti a dalších vedlo k poškození důvěryhodnosti jich samotných a tolik potřebné propagandy.

Propagandistická taktika Goebbelse byla jasná: Francii prozatím nechá bez většího zájmu, o to více se bude snažit o oddělení Chamberlaina a Churchilla od britského lidu. Válka na západním území Evropy měla být spíše formální a předstíraná. A vůbec dle slov Goebbelse, neměl Hitler zájem na jejím dlouhém trvání. Itálie v čele s Mussolinim se měla soustředit na zmaření korektních vztahů mezi Británií a Francií; Goebbels si výslovně zažádal, aby „*italský tisk věnoval prvořadou pozornost různým jeho dementi a v protiofenzivě vůči polským tvrzením o německých zvěrstvech (...). Naléhal, aby se Italové obšírně rozepsali o polském masakru tisíců německých civilistů, k němuž mělo dojít první neděli války v Brombergu.*“⁵⁰ Aby v prvních dnech války a v ničivém bombardování Polska neztratilo Německo svou tvář, vydal Goebbels následující nařízení pro všechny nacistické reportéry: **1) Nikdy se nezmiňovat o Varšavě jako o městu, ale vždy jako o pevnosti. 2) Využívat více než kdykoli předtím záběrů židovských typů z Varšavy a z celé okupované oblasti, včetně Židů na nucených pracích.** Tento materiál by měl sloužit k posílení naší antisemitské výchovy doma i v zahraničí.⁵¹

Aby novináři a redaktoři získali jasný a de facto jediný možný směr, kterým se ubírat ve výběru a zpracování témat, pořádalo Goebbelsovo Ministerstvo propagandy porady s vedoucími oddělení, jejíž závěry a rozhodnutí byla dále prezentována samotným novinářům. Ti tak získávali okruh témat, kterými se mohli zabývat. Začalo se tak dít po roce 1940. Témata ministerských porad se mimo jiné týkala také zásobování brambory, pleny, uhlím a laky na nehty pro ženy. Goebbels tvrdil, že postupně zmírňoval cenzuru, přesto však novináři uvolněnější ruce nepocítili. Měli například zakázáno informovat o masových popravách

⁵⁰ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S 441.

⁵¹ Srov. Tamtéž. S. 443.

v Polsku, popravách českých protestujících studentů a o dalším protiněmeckém působení české inteligence.

Mimo dosah a zájem samozřejmě nemohla zůstat filmová tvorba. Po vypuknutí války začal sám Goebbels připravovat vlastní protižidovské filmy, ačkoli jeden takový o dva roky dříve zakázal. První z jeho filmů se jmenoval „Věčný Žid“. Na výrobu filmů začal sám pečlivě dohlížet. „*Pracujeme velmi tvrdě... abychom vytvořili mistrovské dílo propagandy.*“⁵² Propagandu však dle slov Goebbelse začala velice precizně ovládat i britská strana.

Ačkoli se očekávalo, že válečný konflikt bude mít pouze krátkého trvání a že Německo bude poraženo do dvou let, opak se stal pravdou. Francie a Velká Británie se přestaly tvářit, že válečný konflikt se jich netýká a oba státy začaly vést diskuzi týkající se mimo jiné i problematiky Československa a jeho okupace.

Reakce českého národa na sebe nenechala dlouho čekat. Šeptanda, anekdoty a letáky zaplňovaly myšlení zdejších obyvatel, přičemž jeho součástí byl i nadále dosti velký optimismus a lidový přístup. Lidé nakupovali veškeré noviny, které vycházely, dávali najevo svůj nesouhlas. Právě tento nezdolný optimismus a tolik rozšířená šeptanda napomáhali udržovat národní sebevědomí a jednoduché vyrovnání se s nastalou situací.⁵³

V průběhu září však byl protektorátní tisk do jisté míry poškozen a zatlačen do pozadí. Dne 17. září 1939 vstoupilo v platnost nařízení, které dostalo název „*Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku*“ – tím byl jasně určen úkol a postavení tisku v době protektorátu. Jeho úkolem bylo „*vytvářet veřejné mínění s cílevědomou orientací danou včleněním Čech a Moravy do rámce říše.*“⁵⁴ Za dodržování této zásady byli jednoznačně odpovědní šéfredaktoři daných periodik a v neposlední řadě také úředníci tiskové dozorcí služby. Jestliže došlo k porušení byť jediné zásady, nerozhodovalo, zda se tak stalo úmyslně či pouhým omylem. Důsledky byly vždy stejné.

Bylo zakázáno zveřejňovat jakékoli články, které by mohly narušit zásady tisku, dále ty, které mohly vyvolat ve veřejnosti dvojsmyslné chápání, ty, které mohly vyvolat demonstrace, protesty a neklid ve společnosti, prostě veškerý obsah, který se odkláněl od plně vyjadřující podpory nacistickému režimu. Předpokládalo

⁵² Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 444.

⁵³ Srov. Pasák, T.: Pod ochranou Říše. S. 154 – 156.

⁵⁴ Tamtéž. S. 178.

se, že veškerá pravidla budou dodržována nejen u politicky laděných článků, ale u jakýchkoli dalších útvarů, které se mohly objevit v tisku, tedy u fejetonů, reportáží, kulturních příloh atd.

Za závadné byly mimo jiné také označeny články, které se týkaly jakýchkoli objektivně zjištěných a ověřitelných výsledků týkajících se hospodářských skutečností. I citování z různých výročních zpráv se statistickými údaji bylo zakázáno. O tom, že všechny články musí projít touto cenzurou, samozřejmě také nebylo možno se jakkoli zmínit. Tomáš Pasák cituje část dokumentu následovně: „*Musí být potlačeno vše, co by uvádělo v nevážnost říši a její orgány, anebo budilo dojem stanoviska nepřátelského nebo nevraživého ať již v jakékoli formě... Nepřípustné jsou zprávy o státi a zásazích říšského protektora a jeho orgánů ve věcech protektorátních i náznaky takových zásahů...*“⁵⁵

Co se týče vztahu médií k událostem, které proběhly 1. září, tedy k počátku války, tak dle směrnice pro šéfredaktory se nesmělo informovat podrobně o obsazení polského území a pokud ano, tak jedině v souvislosti, kdy vina padá na stranu Anglie.

Vyvolání války samozřejmě také ovlivnilo vnímání Němců v českých zemích – zvýšil a zintenzivnil se počet protiněmeckých akcí. V říjnu se začaly organizovat demonstrace, které měly vyjádřit nespokojenost a nesouhlas s německým okupačním režimem. Nálada českého obyvatelstva byla dle velitele pořádkové policie charakterizována jako „zcela nepřátelská.“⁵⁶

5.1 Goebbels: propagátor a vynikající řečník

Celým jménem Paul Joseph Goebbels se narodil do rodiny katolicky smýšlejícího účetního Fritze Göbbelse a Kathariny Marii Odenhausen, která byla původem z Holandska a se kterou měl její syn Josef Goebbels možnost tu a tam mluvit holandsky. Nevyrůstal jako jedináček, měl ještě dva starší bratry a tři sestry, z nichž dvě zemřely ještě jako děti. Třetí sestra Marie byla o dvanáct let mladší a patřila ke Goebbelsovým miláčkům.

Dětství neprožil Josef Goebbels příliš šťastně. Byl menšího vzrůstu, spíše neduživý a těžší překonal váhu 50 kg i v dospělosti. Matka jej zapsala na základní

⁵⁵ Pasák, T.: Pod ochranou Říše. S. 179.

⁵⁶ Srov. Tamtéž. S. 183.

školu (Volksschule), která se nacházela v těsné blízkosti jeho domu. Inteligencí již tam převyšoval ostatní spolužáky, ovšem právě kvůli tomuto, nízkému vzrůstu a hlavně koňské noze (tu měl zhruba od sedmého roku života). „Vidím to jako dnes, nedělní procházka – šli jsme na Geistenbeck. Druhého dne, na gauči, se mi ozvala stará bolest. Matka stála u necek. Křičím. Byl jsem jako v agónii. (...) Zdlouhavá léčba. Zmrzačený zbytek života. Od té doby jsem měl značně neradostné dětství,“ poznamenává Goebbels s lítostí.⁵⁷

Na gymnáziu v Rheydtu, kam nastoupil v roce 1908, jej jeho spolužáci také příliš nectili, neboť Goebbelse považovali za „záškodníka a všeznáka.“ Ovšem ten zpočátku trpěl značnou apatií vůči veškerým studiím, což bylo podmíněno jeho tělesnou deformací. Ta byla také mimo jiné důvodem, proč nenastoupil v roce 1914 do války. Proto věnoval veškeré své úsilí duchovní a literární tvorbě právě s válečnou tematikou. V ní se již pomalu projevovaly jeho schopnosti užít výrazových prostředků pro přesvědčování. Ovšem jeho tehdejší učitel jej ubezpečil, že „z něj nikdy dobrý řečník nebude.“⁵⁸

Goebbels nikdy nevynikal atraktivitou, a tohoto svého nedostatku si byl velice dobře vědom. Přesto se u něj již v pubertě projevila značná náklonnost k ženskému pohlaví, která byla ukojena až ve věku 33 let, ovšem ve svých denících popisuje lásku a vášně pro značné množství žen. Jednou z největších z dob studií a prvních let „nacistické“ kariéry byla Anka Stalhermová, kterou přebíral svému příteli z univerzity „Pille“ Kölschovi.

V roce 1917 odchází na studia do Bonnu a do roku 1921, kdy promoval, vystřídal v rámci Německa několik dalších univerzitních měst. Jednou proto, že následoval svého profesora, poté nějakou dívku, ovšem jedno měly jeho cesty společné: nedostatek finančních prostředků pro studia samotná. Jeho otec mu dával pouhých padesát marek měsíčně, což na studentský život nestačilo – proto požádal o podporu Společnost Alberta Velikého, kterou v budoucnosti pak nebyl ochoten splácet. Během voleb v lednu 1919 se začal projevovat i jeho smysl pro národ: své sympatie vyslovoval pravicové Německé nacionální straně.

V témže roce studoval na univerzitě ve Freiburgu, později se pokoušel dokončit svůj doktorát v Heidelbergu, což se mu také v roce 1921 povedlo. Byl na něj náležitě hrdý, a proto se při jakékoli příležitosti neváhal podepisovat jako Dr. G.

⁵⁷ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 16.

⁵⁸ Tamtéž. S. 22.

Je možné jej spatřit i pod jeho ranými příspěvky v roce 1924 v politickém týdeníku Völkische Freiheit.

Ačkoli již rok předtím zosnoval tehdy čtyřiatřicetiletý Adolf Hitler neúspěšný puč v Mnichově, nevěnoval tomuto okamžiku a ani jemu jako člověku Goebbels žádnou pozornost. Teprve později jej začal považovat za „vůdce“ a „sjednocující prvek jejich socialistického hnutí.“⁵⁹ Zároveň byla v tomto roce zakázána nacistická strana a Hitler uvězněn.

Rok 1924 znamenal v Goebbelsově životě určitý zlom a předurčil do jisté míry jeho další působení. Účastnil se totiž dvoudenního srazu pravicových stran ve Výmaru, kde poprvé spatřil hákový kříž a v tamním Národním divadle vyslechl výkřiky „Heil“. Měl za sebou již několik úspěšných projevů a dokázal se před publikem vysmát i komunistům. Následně začal pořádat politické schůze u sebe doma, na kterých obdivně mluvil o tzv. socialistickém experimentu, který se právě realizoval v Rusku. Jeho nenávisť k židům, která byla mimo jiné umocněna tím, že řada z nich byla daleko úspěšnější než on sám, a šířil jej pocit, že ovládají velké množství periodického tisku. „*Ničemové, lotři, vlastizrádci: sají krev z našich žil. Upíři! (...) Našimi nejhoršími nepřáteli jsou Židé.*“⁶⁰

Další propagandistické projevy na sebe nenechávají dlouho čekat – a ačkoli stále ještě trpí nedostatkem financí, značnou satisfakcí je pro něj úspěch, který svým řečnickým uměním zaznamenává. Někdy však nadšení publika ve svých denících značně přeceňuje, stejně jako navyšuje jeho počet.

Goebbels vstoupil do Hitlerovy NSDAP teprve v roce 1925, ačkoliv záznamy v jeho deníku hovoří jinak. Redigoval vlivný čtrnáctideník Nacionálně socialistické listy, které dle jeho slov zaznamenaly neuvěřitelný úspěch u čtenářů. Ačkoli vůdce, tedy Hitlera, obdivoval, stejnou měrou z jeho strany se mu nedostávalo. Až o rok později jej bere na vědomí a Goebbels se mu odvděčil svou oddaností, a „*došel k závěru, že má před sebou vůdce Třetí říše. Je jako kočka – lstivý, chytrý, obratný a soucitný; ale také jako lev řvoucí a impozantní. (...) Německo bude žít! Heil Hitler!*“⁶¹

Hitlerovu důvěru si Goebbels získal natolik, že se stal vůdcem (gauleiterem) berlínské župy, která byla převážně komunisticky smýšlející. Goebbelsovův úkol byl

⁵⁹ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 52.

⁶⁰ Tamtéž. S. 49.

⁶¹ Tamtéž. S. 73.

zřejmý: získat popularitu a povýšit berlínskou župu na jednu z nejvýznamnějších, ačkoli v dobách jejího převzetí Goebbelsem byla ve stádiu rozkladu. Jedním z prvních úkolů, které si Goebbels vytyčil, bylo omezení moci tamního židovského tisku. „*Skutečná moc spočívá v rukou Židů, poznamenal si.*“⁶²

V roce 1929 měla Nacistická strana již na sto tisíc členů. V témže roce se konalo shromáždění ve Výmaru, které mělo vytvořit plán na příští rok. Jedno z významných Hitlerových rozhodnutí se týkalo držení se legálního postupu při získávání moci, což se samotnému Goebbelsovi a jeho stoupencům příliš nezamlouvalo. Proto použil v dalším čísle svého Angriffu tuto argumentaci pro uklidnění: „*Existují okamžiky, kdy opravdoví revolucionáři musí od násilí dočasně upustit. Buďte připraveni, tot' vše.*“⁶³ To byla jeho interpretace Hitlerova rozhodnutí.

Koncem dvacátých let se na scéně Goebbelsova života začínají objevovat další jména: Heinrich Himmler, dosavadní Hitlerův zástupce a šéf propagandy, a Hermann Göring. A vždy chtěl nahradit jejich místa, co se týče důležitosti ve straně. Hitler mu projevoval určitou dávku důvěry, přesto Goebbelsovi nasliboval něco, co dle jeho slov nedodržel: „*Skoncovat s Otto Strasserem*“⁶⁴, umožnit Angriffu vycházet jako deník a jmenovat jej vedoucím říšské propagandy.⁶⁵

Naopak bratři Strasserové začali propagovat svůj nový deník National Sozialist, který se měl chlubit emblémem hákového kříže na titulní straně. Goebbels to považoval za podraz a zradu, a proto si písemně stěžoval u Hitlera v domnění, že mu pomůže. Ten mu však na dopis ani neodpověděl. Vyhrožoval svou demisí, na kterou však Hitler reagoval dalšími sliby. Náklad deníku NS prudce stoupal, což dostalo Goebbelsovův Angriff i Völkischer Beobachter do potíží. Odsuzuje Hitlera a obviňuje z nečinnosti a strachu dělat závažná rozhodnutí.

V roce 1930, kdy se objevují dopady hospodářské krize, se prudce zvyšuje počet členů strany. A přichází první radostné zprávy od Hitlera: zaujímá velice striktní stanovisko vůči Strasserovým, které nutí vzdát se vydávání jejich deníku v Berlíně. Navíc jmenuje Goebbelse stranickým vedoucím propagandy. Všichni

⁶² Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 81.

⁶³ Tamtéž. S. 123.

⁶⁴ Otto Strasser byl také jedním ze zástupců strany. V Berlíně vydával několik novin a představoval pro Goebbelse hrozbu – zpočátku přátelský vztah se záhy změnil v lýtý boj o větší moc v Berlíně.

⁶⁵ Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše S. 146.

kromě Himmlera mu gratulují a přecházejí na jeho stranu... I po stránce osobní se Goebbelsovi dařilo. Konečně našel ženu hodnou jeho samého v jedné osobě s tou, která si ho skutečně chtěla vzít. Svatba se uskutečnila koncem prosince 1931 a jedním ze svědků byl samotný Hitler.

Goebbels Hitlera bezmezně obdivoval, o čemž svědčí časté zmínky v jeho Denících. Na druhou stranu Hitler si vůči Goebbelsovi, ač jej jmenoval, jak již bylo řečeno, vedoucím propagandy NSDAP. Za další zásluhy v podobě volebního úspěchu strany (kdy díky svému opovrhování lidskou rasou a vůbec zálibě ve zlosti a nenávisti, záměrného zmatečného ovlivňování) se stal o rok později Říšským ministrem veřejné osvěty a propagandy. Tím pádem bylo dokonáno dílo zkázy – Goebbels měl pod sférou svého vlivu veškerá média od tisku po rozhlas, kino a tištění jakýchkoli knih, letáků apod.

Tím, že se dostal k možnosti ovlivňovat veškerá média, tím, že se ještě více upevnil jeho vztah s Hitlerem, dosáhl úspěchů alespoň po této stránce. Přesto však neustále trpěl komplexy kvůli své noze – podle všeho si je léčil právě pomocí podporované a stále zřejmější nenávisti vůči židům, která naplno propukla v listopadu 1938 během tzv. Křišťálové noci.⁶⁶ Další kompenzací jeho tělesného stavu byl jeho specifický vztah k ženám. Dokázal se zamilovat vždy velmi rychle, vztah si protrpět a pomocí jiné ženy se z něj opět vyléčit. Velice často se jednalo o lásku nenaplněnou, stejně jako v případě české herečky Lídy Baarové, které několikrát vyznal lásku, ale bez úspěchu. Jak si sama do svého deníku napsala, na lásku musí být vždy dva, a když žena nechce, nic se nestane. Goebbels, zvyklý na odmítání, se po celou dobu svého zahoření snažil držet v její blízkosti, zvat ji k sobě domů, na společenské události a podobně, ač byl v tu dobu ženatý. Myšlenek na rozvod se vzdal až díky Hitlerovi, který jej přesvědčil o důležitosti svazku...

5.1.1 Goebbels a válka

Goebbels si byl velice dobře vědom toho, že válka představuje značně nepopulární krok. Měl panickou hrůzu a strach z porážky, kterou projevoval přesně opačným chováním – v jeho projevech a esejích, které byly zveřejněny

⁶⁶ Křišťálová noc (německy Kristallnacht) představuje označení pro židovský pogrom, který proběhnul v noci z 9. na 10. listopadu 1938. Během ní mělo být zabito údajně téměř sto Židů a poté jich byly tisíce převezeny do koncentračních táborů.

v nejrůznějších typech novin, například i ve zkoumaném Der Neue Tag, byl dostatek apelu, odvahy a pobídky k boji, který německý národ bez ohledu na případná hrozící nebezpečí musí vyhrát.

Od roku 1940 začal vydávat týdeník Das Reich.⁶⁷ Přispíval však svou tvorbou do mnoha dalších, především tedy svými projevy a esejemi. Kromě realizace sebe sama v tomto ohledu však představoval jeden z nejdůležitějších osobností pro rozhodování o způsobu vedení války. Kromě zmíněné Křišťálové noci, která představovala počátek jeho běsnění proti Židům a Romům, se stal hlavním vykonavatelem a iniciátorem „Konečného řešení“.

Tímto si upevnil ve straně moc a na samý vrchol se pak dostal v roce 1944, kdy se rozhodl s Hitlerem konzultovat téma totální války, ke kterému se dostal díky své duchapřítomnosti při likvidaci zrádců na Ministerstvu války. Hitler jej jmenoval Generálním zplnomocněncem pro totální válku. Neuvědomoval si však v tu chvíli, že jeho sláva vyhasne za několik málo měsíců.

Goebbelsův přímý vliv již nejen tedy na propagandu a osvětu, ale i na armádu a civilní obyvatelstvo z pohledu fyzických bojů, prudce stoupal. Dostal na starosti vytvořit úsporný program, bohužel však již bylo příliš pozdě.

Poslední týdny války, kdy již bylo jasné, že není možné nově zmobilizovat vojsko, strávil spolu s Hitlerem a svou rodinou ve Vůdcově bunkru. Ještě stihli oslatvat svatbu Hitlera a jeho milenky Evy Braunové, o které prohlásil: „*Na její vlastní přání půjde se mnou vstříc smrti jako moje žena.*“⁶⁸ Několik dní poté však spáchali oba novomanželé sebevraždu a Goebbels se tak stal tím, čeho snad ani netušil, že dosáhne: kancléřem Třetí říše. Na pár dní...

⁶⁷ Das Reich představoval nacionálně socialistický týdeník vycházející v letech 1940 – 1945. Jeho iniciátorem byl Rolf Reinhardt, který chtěl pozvednout úroveň propagandistického tisku a zároveň jej také ujednotit.

⁶⁸ Hitler, A.: Politická závěť, 28.4.1945 (Hoover Library, zvláštní sbírka). In Irving, D.: Joseph Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše. S. 699.

6. Der Neue Tag

Plným názvem Der Neue Tag, Tageszeitung für Böhmen und Mähren začal vycházet zhruba měsíc po vstupu německých vojsk přes československé hranice. Jednalo se o nacisticky a proněmecky orientovaný deník, přičemž první dva roky svého vycházení mívával několikrát do týdne i zvláštní večerní vydání (to se jmenovalo Prager Abend).

Klasická vydání během týdne měla první dva roky vycházení deset stránek až dvanáct, nedělní vydání bylo bohatší o čtyři stránky a večerní zvláštní vydání dosahovalo obvykle délky čtyř stránek.

První čtyři stránky byly věnovány zpravodajství – ať už domácímu či zahraničnímu, poté následovaly eseje většinou historického nebo politického charakteru. Na konci každého vydání nechyběl sport, pozvánka na kulturní události a jiné. Nedělní vydání přinášelo spíše než zpravodajství různé přílohy sportovní a dominovala příloha pro ženy. Hodně prostoru bylo věnováno například oblékání s doprovodnými kresbami, nejnovějším módním trendům a další čistě ženským záležitostem. Pro čtenáře byly také atraktivní různé povídky, často odkazující na historii německého národa.

Jak již bylo řečeno, první dva, respektive tři roky byl co do obsahu deník docela bohatý. Po roce 1941 začal mít deník čím dál tím méně stránek, zmizela i večerní zvláštní vydání. Předposlední rok 1944 často vycházely pouhé čtyři stránky.

Kromě zpráv označených jako „Eigenbericht“ byly často zveřejňovány projevy předních představitelů NSDAP – Hitlera, Goebbelse, Franka nebo Himmlera. Ostatní články byly publikovány pod zkratkou autora (většinou počáteční písmena jejich jména).

6.1 První dny války

Hitlerův osobní rozkaz ze dne předcházejícího válce zněl následovně: „,Der Angriff gegen Polen ist nach den für Fall Weiß getroffenen Vorbereitungen am 1. 9. 39 um 4 Uhr 45 zu führen. (...) Im Westen kommt es darauf an, die Verantwortung für die Eröffnung von Feindseligkeiten eindeutig England und Frankreich zu überlassen. (...) Eröffnet England und Frankreich die Feindseligkeiten gegen Deutschland, so ist es Aufgabe der im Westen operierenden Teile der Wehrmacht

*unter möglicher Schonung der Kräfte die Voraussetzung für den siegreichen Abschluss der Operation gegen Polen zu erhalten. (...) Die von uns Holland, Belgien, Luxemburg und der Schweiz zugesicherte Neutralität ist peinlich zu achten. (...) Die Ostsee ist gegen feindlichen Einbruch zu sichern. Die Entscheidung, ob zu diesem Zweck die Ostsee-Eingänge mit Minen gesperrt werden dürfen, trifft Ob. d. M. (...) Die Kriegsmarine führt Handelskrieg mit dem Schwerpunkt gegen England. (...) Die Angriffe gegen das englische Mutterland sind unter dem Gesichtspunkt vorzubereiten, daß unzureichender Erfolg mit Teilkraften unter allen Umständen zu vermeiden ist.“*⁶⁹ Útoku jako takovému však žádné oficiální vyhlášení války nepředcházelo.

Přesto však musel být útok v očích veřejnosti, ale především zahraničních státníků opodstatněn a jednání strany Německa tedy pochopitelné a v lepším případě podporované. Jedním z podnětů bylo nafingování několika událostí, z nichž tou nejvýraznější bylo přepadení vysílače Gleiwitz, kdy zhruba pět členů jednotek SS vtrhlo do vnitřního prostoru a zajalo místní pracovníky. Přes tento vysílač bylo v němčině i polštině jeho „osvobození“ Poláky a samozřejmě také povstání tamější menšiny proti Němcům. *„Achtung! Achtung! Hier ist Gleiwitz. Der Sender befindet sich in polnischer Hand ... Die Stunde der Freiheit ist gekommen! (...) Hoch lebe Polen!“*⁷⁰ Němci v tomto případě spoléhali na to, že to především v německých obyvatelích tamějšího okolí vyvolá minimálně strach, obavu a snahu ochránit vlastní území před menšinou Poláků. *„Der Überfall war offensichtlich das Signal zu einem allgemeinen Angriff polnischer Freischärler auf deutsches Gebiet.“*⁷¹ Postoj redaktorů deníku Der Neue Tag byl tedy zcela jasný a zřejmý.

6.2. Der Neue Tag - reakce

„Deutscher Gegenangriff über alle polnischen Grenze.“ Tímto titulkem začíná úvodní článek ve večerním vydání deníku Der Neue Tag, který vyšel první den války, tedy 1. září. Tématu války a bylo víceméně věnováno celé číslo kromě

⁶⁹ Podle: Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik 1918–1945, Serie D, Band VII M 70604, S. 397, 1946; hrsg. v. Beauftragten der Siegermächte USA, GB und Frankreich (zdroj: www.wikipedia.org).

⁷⁰ http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%9Cberfall_auf_den_Sender_Gleiwitz (staženo 14.3.2009)

⁷¹ Überfall auf den deutschen Sender Gleiwitz. Der Neue Tag; Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1.9.1939, Jahrg. 1, N. 145, s 2.

rubrik týkající se sportu a kultury. Na rozkaz Führera bylo vykonáno jeho přání, tedy že „*Wehrmacht übernahm den aktiven Schutz des Reiches...*“⁷²

Důvod a původ války byl jasný. Nikoliv tedy záměr Německa, ale naopak polské strany, protože „*ein geschichtliches Dokument zeugt gegen den Polen.*“ Konkrétně o jaký dokument se jedná, není v deníku upřesněno. Ačkoli tedy pro čtenáře není jeho přesný obsah znám, jedná se o konstatování, které zřejmě žádné další vysvětlování nepotřebuje. Je prostě jasný a ukazuje na původce války: Polsko.

Německo v rámci „zachování tváře“ a dobrých vztahů se zahraničím ukazuje na možnosti a návrhy řešení nastalé situace. Dříve však, než jsou návrhy řečeny, již německá strana tvrdí, že „*die Warschauer Regierung hat darauf in einer Weise geantwortet, die die Reichsregierung als eine Ablehnung ihrer Vorschläge betrachten muss.*“⁷³

Případné nebezpečí hrozící katastrofy, které z počátku války plynulo, musí být vyřešeno a projednáno velice rychle, tak to považuje německá vláda dle novinových článků Der Neue Tag. Návrhy na řešení tedy byly jasné: jeden z nich se týkal města Gdaňsk. „*Die freie Stadt Danzig kehrt auf Grund ihres rein deutschen Charakters sowie des einmütigen Willens ihrer Bevölkerung in das Deutsche Reich zurück.*“⁷⁴ Odkaz na čistě německý charakter města Gdaňsk a jednomyslnou vůli jeho obyvatelstva odpovídá argumentačně nevyváženému tvrzení, neboť čistě pojem „čistě německý charakter“ je značně subjektivní, navíc jednomyslný souhlas všech obyvatel by ve skutečnosti bylo velice obtížné zjistit. Tato synekdocha jednoznačně vyjadřuje jistou generalizaci, která je vztažena na všechny obyvatele, přičemž čtenář může nabýt dojmu, že tomu tak skutečně je.

Dalším z návrhů, který se týká rozdělení polského území a jeho opětovného připojení k Německu, je hlasování o některých z nich: například poloostrov Hela připadne té zemi, k níž se budou jeho obyvatelé chtít přiklonit. Vzhledem k tomu, že počet německých obyvatel značně převyšoval ty polské národnosti, byly by výsledky hlasování zřejmé, ovšem ani zde není možné takto dopředu předjímat.

⁷² . Die Vermittlung sabotiert. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1.9.1939, Jahrg. 1, N. 145, s. 2.

⁷³ Tamtéž. Deutschland betrachtet seine Vorschläge als abgelehnt. S. 2.

⁷⁴ Tamtéž. Der Führer gab die Parole. S. 2.

6.3 Příčiny vývoje a jeho důsledek ve vyústění války

Prvotní záměr představitelů německé říše nebylo dle jejich slov vyústění situace ve válečný konflikt – příčiny situace je nutné hledat někde jinde, a to například „in der unmöglichen Grenzzzeichnung wie sie durch das Versailler Diktat vorgenommen wurde.“⁷⁵ Tedy jedním z argumentů pro ospravedlnění situace je tedy Versailleská smlouva podepsaná po skončení první světové války (v roce 1919) jako dohoda o poválečném uspořádání Evropy, které pro Německo znamenalo značné zmenšení jeho území: přišlo o veškeré své kolonie v Africe a část svého území. Německo také muselo přijmout veškerou zodpovědnost za vypuknutí války a zaplatit válečné reparace. Je tedy zřejmé, že se tato dohoda vysokým státníkům nelíbila a proto ji označili za „diktát“, kterému se nedobrovolně museli podřídít. Pojem diktát má v tomto pojetí zřejmý negativní nádech a vyjadřuje nesouhlas a útisk těch, kteří se mu musí podřizovat. Z hlediska druhé strany však tento „diktát“ byl nutností a jediným možným mírovým řešením.

Vypuknutí konfliktu je také důsledkem zcela „nemožného jednání a chování“ menšin na oddělených územích, jak tvrdil Hitler ve svých několika projevech zveřejněných v deníku Der Neue Tag. Následné a jediné možné mírové řešení musí být takové, aby se tyto události, které konfliktu předcházely, nikdy neopakovaly.

6.4 Druhý den války

Pouhý den po začátku války vystoupil Hitler před Reichstagem, před nímž slíbil lítý boj až do zajištění míru na východě. Jeho projev byl zveřejněn v Der Neue Tag na prvních stranách. Dále vyjádřil své rozhodnutí mluvit s Poláky stejnou řečí, stejným způsobem, který oni vůči Němcům používají. Hitler opět dává najevo, že veškerá vina a spadá na bedra polské země a že jakákoli protireakce ze strany Německa je de facto zasloužená, podmíněná a tedy nutná. „*Das deutsche Volk ist friedfertig. Es hatte nie die Absicht, ein anderes Volk anzugreifen. Aber möge man uns vorwerfen, was immer: seine Eigenschaft liegt dem Deutschen ferner als Feigheit, Wer einen Menschen wegen seiner Volksangehörigkeit greift das ganze*

⁷⁵ Der Führer gab die Parole. Der Neue Tag; Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1.9.1939, Jahrg. 1, N. 145, s. 2.

*Volk an. Insofern haben die Polen bereits seit Monaten Angriff um Angriff gegen das deutsche Volk gerichtet,*⁷⁶ souhlasí se na stránkách deníku s Hitlerem (pozn. Autor tohoto článku není uveden).

Navíc je redaktorem Hitler pochválen za skutečnost, že se mu podařilo nalézt a ukázat alternativu a důstojnou cestu pro všechny zúčastněné strany.

Není opomenuta ani Anglie, která má na současném stavu také svůj podíl. Der Neue Tag komentuje vyjádření britského předsedy vlády Chamberlaina k začátku války, že jeho řeč byla ve všech bodech výjimečně útočná a v některých ohledech věci zcela překrucuje. Jestliže Chamberlain tvrdí, že anglická vláda nepoužila žádných prostředků k zabránění této váleční situace, musí být poukázáno na skutečnost, že to byla právě Anglie, kdo dal k dispozici Polákům „Bianco plnou moc“⁷⁷, která je opravňovala k tomu vést proti Němcům provokativní politiku, jež vedla k současným konfliktům. „*Es ist also nicht an dem, wie der englische Ministerpräsident Chamberlain behauptet, dass die Verantwortung bei Deutschland zu suchen sei. England trägt ein gerüttelt Mass von Schuld an dieser Entwicklung.*“⁷⁸ Německá strana tedy tvrdí, že postoj Polska vůči Německu byl značně podporován britskou vládou a příčinu konfliktu je tedy nutné hledat ještě dále.

Německá strana striktně popírá Chamberlainovo tvrzení, že jsou proti Polsku vedené agresivní výpady, neboť to totiž byla polská vláda, která podněcovala a stále podněcuje ve svých lidech boj, který vedl k válečnému konfliktu. Také údajně není pravda (a potvrzuje tak Goebbelsova slova, dle nichž poskytuje britský tisk a vlastně i samotná vláda lživé informace), že polská strana neměla k dispozici návrhy učiněné Hitlerem na nalezení mírové cesty k řešení konfliktu. „*Denn erstens sind sie bereits dem britischen Botschafter durch den deutschen Reichsaussenminister von Ribbentrop mitgeteilt worden. Und zweitens hat die polnische Regierung noch am Donnerstag (31. 8. 1939 pozn. aut.) abend im Warschauer Rundfunk erklären lassen, dass diese Vorschläge sämtlich undiskutabel seien.*“⁷⁹

⁷⁶ Es wird zurückgeschossen. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s. 1.

⁷⁷ Plná moc bez toho, aniž by určovala, k čemu zplnomocňuje.

⁷⁸ Tamtéž. Premier Chamberlain spricht im Unterhaus unsachlich und unrichtig. S. 2.

⁷⁹ Tamtéž.

Popření veškerých Chamberlainových tvrzení je nacistickým deníkem realizováno především odkazováním na nepopiratelnost vlastních skutků. Mnoho vět přímo v tomto článku začíná slovy typu „Není pravda, že...“, „Ministerský předseda lže v ...“, „Nemůže být v žádném případě také řeč o ...“ a podobně. V mnoha případech se snaží určitým způsobem jeho tvrzení vyvrátit a svou teorii podepřít argumenty, které jsou ovšem založeny na jejich popření bez zásadnějšího důkazu.

6.5 Zveřejněný Hitlerův projev před Reichstagem

„*Gleiches wird mit Gleichem vergolten*“, tak začíná projev Adolfa Hitlera před Říšským sněmem. Jako první se obligátně zmiňuje o Versailleském diktátu, kvůli kterému přišlo Německo o Gdaňsk a Koridor. Přesto si je však jistý, že „*Danzig war und ist eine deutsche Stadt! Der Korridor war und ist deutsch! Alle diese Gebiete verdanken ihre kulturelle Erschliessung anschliesslich dem deutschen Volk, ohne dass in diesen öflichen Gebieten tiefste Barbarei herrschen würde. Danzig wurde von uns getrennt, der Korridor von Polen annektiert, die dort lebenden deutschen Minderheiten in der qualvollsten Weise misshandelt! Ueber eine Milion Menschen deutschen Blutes mussten schon in den Jahren 1919/1920 ihre Heimat verlassen!*“⁸⁰ Hitler tedy považuje z historického hlediska tyto oblasti za vlastní Němcům – základním východiskem této skutečnosti je tedy historie. Nepřirozeným zásahem byla tato místa přiřknuta někomu jinému, což odporuje jeho chápání. Navíc ve svém projevu užívá značně nacionalistický výraz „*Menschen deutschen Blutes*“, což také souvisí s historickými okolnostmi, kdy na tomto území žil vždy německý národ (historickými fakty je samozřejmě toto tvrzení možné vyvrátit). Poukazuje také na zneužití německých menšin žijících na těchto územích (konkrétní příklady ve své řeči neuvádí, je však možné na ně narazit v dalších člancích deníku, popřípadě v Goebbelsových projevech).

Opakuje několikrát to, co již bylo řečeno v předchozích člancích a také to, co často používal Goebbels ve svých projevech, totiž že se jako vždy i v případě invaze přes polské hranice pokusil o mírové řešení sporu. Primárně se opírá a svou řeč vede v duchu snahy a touhy jeho samého a celého Německa o obnovení

⁸⁰ Die Rede des Führers im Reichstag. Gleiches wird mit Gleichem vergolten. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s 3.

suverenity německé říše, dále o mírové řešení otázky Anschlusu Rakouska, problematiku Sudet, Čech a Moravy. Veškeré jím podniknuté snahy nebyly vyslyšeny a vyzněly naprázdno. Proto je nutné vést válku; pro nic jiného.

Nadále odmítá uznat Versailleskou dohodu za zákon platný pro poválečné uspořádání Evropy, který není v souladu s jeho představami o budoucnosti Německa. Vylučuje tím pádem platnost dohody jakožto zákona a navíc jeho nerespektování nelze brát jako jeho porušení. „*Es ist auch unmöglich zu behaupten, dass derjenige, der in einer solchen Lage dann dazu übergeht, von sich aus diese Revisionen vorzunehmen, gegen ein Gesetz verstösst. Das Diktat von Versailles ist für uns Deutsche kein Gesetz! Es geht nicht an, von jemand mit vorgehaltener Pistole und der Drohung des Verhungerns von Millionen Menschen eine Unterschrift zu erpressen und dann das Dokument mit dieser erpressten Unterschrift als ein feierlicher Gesetz zu proklamieren.*“⁸¹ (V deníku Der Neue Tag okomentováno, že po pronesení těchto slov zavládl v publiku „dlouhotrvající bouřlivý souhlas“). Hitler striktně stojí proti Versailleské dohodě a považuje její podepsání za nátlak ostatních mocností pod pohrůzkou vyhladovění milionů lidí – Němců. Podle něj tedy nelze pod nátlakem podepsanou smlouvu považovat za platnou, zvláště je-li podepisována ve slavnostním duchu.

Kromě opakování některých slov ve spojení s různými kontexty je možné si všimnout opakování témat, a ta jsou v podstatě pouze dvě: Versailleská smlouva a dle Hitlera původně svobodné město Gdaňsk a páchané násilí na německých menšinách žijících tam. Témata spolu v podstatě úzce souvisí. Poukazuje na nespravedlnosti páchané Poláky na německých obyvatelích pohraniční oblasti, jimž není dopřána svoboda. Tvrdí, že menšiny žijící na německém území rozhodně nejsou pronásledovány a nejsou jim ubírána jejich práva. „*Es soll ein Franzose aufstehen und erklären, dass etwa die im Saargebiet lebenden Franzosen unterdrückt, gequält und entrechtet werden! Keiner wird dies behaupten können!*“⁸² Hitler opět sází na dodatky, ve kterých zdůrazňuje své tvrzení v tom smyslu, že nikdo nesmí a ani nemůže tvrdit opak, protože skutečnost je taková, jak on ji popisuje.

⁸¹ Die Rede des Führers im Reichstag. Gleiches wird mit Gleichem vergolten. Der Neue Tag; Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s. 3.

⁸² Tamtéž.

Hitler dále tvrdí, že ke krajnímu řešení se odhodlal až po dlouhých čtyřech měsících, během nichž událostem údajně jen z povzdálí přihlížel. Připouští, že v poslední době se zintenzivňovala jeho varování vůči postoji Británie a Polska a veškerou aktivitu projevenou Německem, připisuje sám sobě. Hovoří v 1. osobě a jeho věty často začínají zájmenem „ich“.

Připomíná své sdělení polskému velvyslanci, ve kterém se říká: *„Ich habe dem polnischen Botschaftler vor nun schon drei Wochen mitteilen lassen, dass, wenn Polen noch weitere Unterdrückungsmassnahmen gegen das Deutschtum vornehmen würde (...), dann Deutschland nicht länger mehr untätig zusehen könnte.“*⁸³ Nespatřuje tedy ve svém jednání nic jiného než pouhý vztah příčina – důsledek. Příčina zavdaná Polskem, důsledek vyvozený Německem, který ani jiný být nemohl. Neboť (dle Hitlerových obhajujících slov) měl snahu vyřešit vše mírovou cestou, poté varováním, na něž nebylo přistoupeno, a tím pádem byl de facto donucen zachovat se v zájmu ochrany „německví“ a německého národa.

Vůdce připouští, že se Poláci snažili své násilné chování vůči Němcům obhájit a podepřít tím, že to byli právě Němci žijící na území Polska, kteří neustále vyvolávali jakési provokace a tím pádem vyvolali reakci. Hitler však neustále opakuje, že si nedokáže představit způsoby provokací, jichž by byly schopné německé děti a ženy (ve svém projevu zmiňuje jen je. Jedním si je však jistý: „... dass es keine Grossmacht von Ehre gibt, die auf die Dauer solchen Zuständen ruhig zusehen würde.“

I přes veškeré provokace a odmítavý postoj k proklamovanému mírovému řešení situace a vlastní vnitřní přesvědčení, že polské straně „skutečně a čestně“ nejde o porozumění, Hitler zdůrazňuje, že učinil ještě poslední vstřícný pokus. Přijal návrh Británie, že se ještě jednou všechny tři strany střetnou na společném jednání, během kterého by bylo navrženo kompromisní řešení. Ovšem Hitler opět zdůrazňuje nezájem polské strany, kdy čekal na jejího vyslance. Dostalo se mu titíž však odpovědi s tím, že Polsko zašle své vyjádření přímo britské straně, neboť si není jisto, zda a do jaké míry by na návrhy přistou pilo. S ohledem na tento postoj, říká Hitler, bude muset Německo odstoupit ze společné politické scény. *„Meine Friedensliebe und meine endlose Langmut soll man nicht mit Schwäche oder gar mit Angst verwechseln! Ich habe daher gestern abend der britischen Regierung*

⁸³ Die Rede des Führers im Reichstag. Gleiches wird mit Gleichem vergolten. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s. 3.

*mitgeteilt, dass ich unter diesen Umständen auf Seiten der polnischen Regierung keine Geneigtheit mehr finden kann, mit uns in ein wirklich ernstes Gespräch einzutreten.*⁸⁴ Hitlerova „láska k míru“ a „nekonečná shovívavost“ je z pohledu člověka, který zažil válku, opravdu spíše výsměchem.

Nejen svou shovívavost, ale především úzké přátelství nabídl Hitler Británii leč nabídka však zřejmě nebyla akceptována způsobem pro Hitlera přijatelným. Odvolává se na přísloví, že aby láska byla naplněna, musí být opětována i druhou stranou. S horlivostí ujišťuje, že on spolu s Německem nemá absolutně zájmy na západních územích Evropy a hranice Říše se tímto směrem rozšiřovat nebudou s tím, že tento postoj se již rozhodně měnit nebude. Několikrát děkuje Itálii za podporu. *„Ich werde diesen Kampf ganz gleich gegenwen so lange führen, bis die Sicherheit des Reiches und seiner Rechte gewährleistet ist,“* dostává se Hitler pomalu na konec svého projevu.

6.5.1 Další Hitlerovy citace

Kromě sáhodlouného projevu Adolfa Hitlera, který se týkal především obhajoby vyhlášení (ač tedy ne oficiálního) války, zveřejňuje Der Neue Tag i jeho další apely směřované nejen tedy k veřejnosti, ale cíleně také Wehrmachtu: *„Von jetzt ab Gewalt gegen Gewalt.“*⁸⁵ Povoluje tedy násilí konané členy Wehrmachtu na polských obyvatelích a zdůvodňuje jej nepřizpůsobivostí Polska vůči jeho návrhům k upevnění dobrých sousedských vztahů. Opět se vrací k názoru, že na německých obyvatelích v příhraničních oblastech je pácháno krvavé násilí, respektive teror (Hitler obecně rád užívá výrazů „blutig“, „Terror“). *„Eine Reihe von für eine Grossmacht unerträglichen Grenzenverletzungen beweist, dass die Polen nicht mehr gewisst sind, die deutsche Reichsgrenze zu achten. Um diesem wahnwitzigen Treiben ein Ende zu bereiten, bleibt mir kein anderes Mittel als von jetzt ab Gewalt gegen Gewalt zu sehen. Die deutsche Wehrmacht wird ein Kampf um die Ehre und die Lebensrechte des wiederauferstandenen deutschen Volkes mit harter Entschlossenheit führen.“*⁸⁶ Podle Hitlera je tedy důkazem nevědomosti Poláků o říšské hranici vůbec její respektování (přičemž se stále jedná o město Gdaňsk a

⁸⁴ Die Rede des Führers im Reichstag. Gleiches wird mit Gleichem vergolten. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s 3.

⁸⁵ Tamtéž. Aufruf des Führers an die Wehrmacht. S. 6.

⁸⁶ Tamtéž.

koridor). Přírozeným důsledkem vyplývajícím z tohoto jednání je násilí ze strany Německa. K násilnému jednání jsou pobídnuty jednotky Wehrmachtu, jak již bylo řečeno v úvodu. Vyzývá dále k uvědomělosti, sounáležitosti a příslušnosti k nacionálně socialistickému Velkému Německu. „*Es lebe unser Volk und es lebe unser Reich!*“⁸⁷

6.5.2 Hitler obhajuje krok Německa

Hitlerova prosebná a agresivní slova všichni přijímají, píše se v dalším článku druhého dne války v deníku Der Neue Tag. Nastal okamžik, kdy Německo může ukázat a zároveň ukazuje svá práva. „*Wann hat je in der Geschichte der Welt ein grosses Volk in seiner höchsten Kraft und Macht, aus freier Entscheidung, das, was ihm gebührt, soweit zurückgestellt, um den Frieden zu wahren? Wer reinen Willen ist in dieser Welt, wird uns verstehen. Wird verstehen, dass nach so viel deutschem Leid, nach solchen Mühen um die Lösung in Einvernehmen Deutschlands Soldaten aufgerufen werden mussten.*“⁸⁸

Po Hitlerově projevu před Říšským sněmem o den dříve přechází k další argumentaci, která je založena na dovolávání se pochopení a apel na čistou lidskou duši. A jen tedy takový člověk chápe krok, který Německo muselo učinit po dlouhých útrapách, totiž povolat vojsko proti Polsku.

6.5.3 Všechny „slušné“ státy obhajují krok Německa

Nejen ve vlastních řadách, ale také u ostatních států je nutné hledat podporu pro krok Německa. Samozřejmě ne všechny státy se s ním ztotožňují, ovšem ty slušné a řádné ano, jak tvrdí Hitler. Z tohoto tvrzení vyplývá, že ostatní státy, které s jeho počínáním nesouhlasí, se neřadí k těm slušným a je proto možné je označit za nepřátele Německa. Právě v souvislosti s tímto je kompletně zveřejněn další Hitlerův projev před Říšským sněmem, kterému se dle článku „Im Banne der Führer-Proklamation“ věnují i důležitá zahraniční média. „*Sofort nach dem Bekanntwerden der Heimkehr Danzigs und der historischen Rede des Führers im Reichstag erhielt die deutsche Botschaft von allen Seiten lebhaft und herzliche*

⁸⁷ Aufruf des Führers an die Wehrmacht. Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 146, s. 6.

⁸⁸ Tamtéž.

*Glückwünsche. Ausnahmslos stellt sich die Volksmeinung hinter das deutsche Recht.*⁸⁹ Podporu tedy dle slov Hitlera dostává Německo nejen tedy ze strany některých zahraničních státníků, ale také od lidového mínění. Toto tvrzení se však spoléhá a opírá spíše jen o slova státníků „spřátelených“ národů, proto jej nelze považovat za pádný.

Podle španělského tisku, který se také vydává cestou obhajoby Německa, spočívá veškerá vina na „katastrofální politice“ Anglie. Ta navíc své mírové záměry pouze předstírala, aby získala čas. Slova redakce směřují k oslavám Hitlera, který tuto „nečistou hru“ Anglie velice rychle prohlédl. *„Die englischen militärischen Massnahmen seien eine ungeheuere Provokation, da England keine gemeinsame Grenze mit Deutschland besitze und infolgedessen kein Recht habe in den Konflikt einzugreifen.*⁹⁰ Španělsko tedy považuje za hlavní východisko fakt, že Anglie nemá společnou hranici s Německem a ani s Polskem a tudíž neměla žádné právo se v jejich konfliktu angažovat. Řešení situace tedy mělo zůstat mezi sousedními státy bez zásahu britské strany, která ji jenom zhoršila.

Další španělský list ABC si je jist, že nikdo nemůže obviňovat Hitlera z ukvapeného násilného jednání, neboť bylo pouhým důsledkem vnějších okolností, které se snažil řešit mírovou cestou. *„Nach dem Bekanntwerden der deutschen Vorschläge verbleibe den Engländern nicht das mindeste Recht, Europa in einen Abgrund zu stürzen. Jedem Kind sei es seit langem klar, dass das entehrende Versailler Diktat unhaltbar ist.*⁹¹ Tvrzení, o něž se list opírá, a sice že každému dítěti musí být jasné, že Versailleská smlouva je neudržitelná, je značně vágní. Stejně jako argument, že návrhy Hitlera byly natolik vstřícné a relevantní, než aby se Británie zachovala ve prospěch Polska a Hitlera de facto na vědomí nevzala.

Podobně zaměřená vyjádření cituje Der Neue Tag i z maďarského tisku. Jeho argumenty podporující Hitlerův vstup do Polska se téměř shodují s těmi španělskými, navíc snad jen zmiňuje, že Německo již jednoho vítězství dosáhlo, a to vítězství morálního. A to právě díky svým návrhům na zachování míru a vyřešení situace týkající se města Gdaňsk. Skutečnost, že nebyly akceptovány, nemohou Německu ubrat na důvěryhodnosti a ochotě.

⁸⁹ Im Banne der Führer-Proklamation. Spanische Volksmeinung hinter dem deutschen Recht. Prager Abend. 2.9.1939, Jahrg. 1, N. 120, s. 2.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

Pochvaly se dočkal i jihoslovanský tisk. V Bělehradu vycházející noviny sice věnovaly prostor pro 1. září oběma stranám, Hitlerův projev však byl zveřejněn ve své kompletní podobě na titulní straně dvou deníků, zatímco Chamberlainův kdesi uprostřed novin. Z tohoto se usuzuje, že více klade jihoslovanský tisk důraz na Hitlerova slova a jsou tím pádem pro něj těmi určujícími.

Zveřejněna byla i slova mexického tisku, který, ač vzdálen Evropě tisíce kilometrů, sdělil svůj postoj vůči událostem v Evropě. Jednoznačně hovoří o „krvavé vině Británie“. Navíc vyjadřuje názor, že kdyby nebylo Chamberlainova chování, zajisté by Polsko následovalo návrhy Hitlera na řešení situace. Tudiž jeho jednání zapříčinilo podle mexického listu *Ultimas Roticias* tu skutečnost, že Polsko zaujalo odmítavý postoj vůči šestnácti Hitlerovým návrhům.

6.5.4 Hitler rozplétá lži lží před sněmem

Lživá politika, lživá propaganda a vůbec síť lží týkající se chování Německa, to je způsob chování Británie. Ovšem díky Hitlerovu projevu před Reichstagem byly tyto sítě zcela zničené. Proto podle autora nezbývá Británii nic jiného, než pro ni nepříjemnou pravdu schovat na tom nejméně viditelném místě v tisku. Což ovšem nemění nic na tom, pokračuje, že propagandistický boj, který Británie zahájila již v roce 1914, v tomto případě selhává. Tvrzení, že selhává, zde není podepřeno zásadnějšími argumenty, ty lze v textu nalézt pouze skryté a i takové by spíše představovaly z hlediska čtenáře subjektivní domněnku. Objektivně vzato neuznává Německo britskou propagandu (bere si z ní však samo příklad) a považuje ji za lživou již z toho důvodu, že primárně se postavila na polskou stranu, čehož Německo dále využilo v propagandě vlastní. *„Die Propagandaschlacht nach aussen ist verloren, aber auch der Kampf um Zustimmung des eigenen Volkes ist längst nicht gewonnen. Seit Jahren hat die englische Presse Lüge um Lüge über das Reich auf die Trommelfelle der Engländer prasseln lassen. Nun muss es sich zelen, ob diese Verführung der öffentlichen Meinung jenes Ergebnis zeitigt, das die Kriegstreiber erhoffen. Nun muss es sich zelen, ob die Urteilskraft des Volkes so hinreichend geschwächt ist, um die dürtigen Argumente glaubhaft zu machen.“*⁹²

⁹² Bez titulku. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 3. 9 1939. Jahrg. 1, N. 147, s. 1.

Argument, kterým autor podporuje své tvrzení o přímé vině Británie, se týká otázky, kterou si v současnou chvíli kladou britští obyvatelé – již se neptají na diktaturu nebo demokracii, ale na osudy svých dětí. I zde sehrává zásadní roli negativní postoj britské vlády, která nutně musí nést zodpovědnost za současný stav, i za stav budoucí, který potká právě další generaci. Stále zřetelněji totiž zaznívají hlasy i z vlastních řad britského lidu, které kladou za vinu své vládě to, co německá strana. „*Nichts kann sie von dieser Verantwortung und von dieser Entscheidung befreien.*“⁹³

Další Hitlerova oblíbená argumentace je zcela založena na neustálém opakování jeho zásluh za snahu o prosazení míru v Evropě. Podle něj nikdo nepřinesl větší oběť než německý národ. Ovšem každé obětování sebe sama za dobrou věc má své hranice, která je v případě Hitlera zcela zřejmá...

6.5.5 Opakování opakovaného Hitlerovými ústy

Der Neue Tag, jakožto německý deník pro Protektorát Čechy a Morava nutně zveřejňoval jak Hitlerovy projevy, tak jeho písemné apely na občany, vojáky a další. Prostoru mu bylo věnováno dostatečně. Například 4. září byl uveřejněn apel na německý národ, na vojáky východní a západní armády a stranu NSDAP. Vojáky německé fronty vyzývá ve jménu sebe sama, jakožto vojáka sloužícího ve válce, porazit nepřítele v co nejkratším možném čase. „*Soldaten der Ostarmee! Ihr habt schon in knappen zwei Tagen Leistungen vollbracht, auf die ganz Deutschland mit Stolz blickt!*“⁹⁴ Uznává jejich obtížnou situaci, ale ve svém projevu nabádá nepolevovat, neboť je nutné, aby státy za západní hranicí nemohly dále uplatňovat svou agresivní politiku vůči mírumilovnému Německu.

Vojáci západní armády se setkávají s poněkud odlišným přístupem – Hitler znovu opakuje, že Anglii a Francii nabídnul „srdečné vzájemné porozumění“ a nežádal si na nich navrácení žádného, dle jeho slov původně německého území. Opět naráží na měsíce dlouhé útoky na německý národ žijící v Polsku, který chtěl Hitler samo sebou chránit. „*Nachdem nun Polen im Gefühl dieses Schutzes auch aggressive Angriffsakte gegen das Reichsgebiet unternommen hat, habe ich mich*

⁹³ Bez titulu. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 3. 9 1939. Jahrg. 1, N. 147, s. 1.

⁹⁴ Tamtéž. A. Hitler: An die Soldaten der Ostarmee. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. S. 1.

*entschlossen, diesen um Deutschland gelegten Ring zu sprengen.*⁹⁵ Vojáci všech armád díky svému působení zajistí klidný a spokojený život německým obyvatelům, přičemž již během prvních dvou dnů války zaznamenávají dle něj pronikavé úspěchy. Uvaluje na ně odpovědnost za bezpečí národa a vkládá do nich své naděje a očekávání, podporuje je a neustále odkazuje na minulost, s níž se může německý národ v současné chvíli vyrovnat již jen bojem. Očekává od nich odrazení každého útoku, nepřipouští zaváhání a odkazuje na jejich kamarády na východní frontě, kteří na ně ve všem spoléhají. *„Unsere plutokratischen Gegner werden erkennen, dass ihnen jetzt ein anderes Deutschland gegenübertritt als das vom Jahre 1914.“*⁹⁶ Německo je jiné, nebojácné a jednotné, věří.

V rámci svého apelu na německý národ a lid jen kombinuje a opakuje již výše uvedené. Jako jeden z nejsilnějších argumentů používá Versailles, svou lásku k míru a pochopení, Anglii, útoky Poláků na nevinné Němce a spoléhá na vyburcování nenávisti vůči těm, kteří podnítili válku, neboť podle něj Anglie již velmi dlouho usiluje o to, aby německý národ nežil, neexistoval. Proklamuje sám sebe jako jediného, kdo je schopen vyvázat se z pout „versailleského diktátu“ a ochránit tak samostatnost Říše. Již klasicky zmiňuje: *„Ich habe England und dem Englischen Volk zahlreiche Male die Verständigung und die Freundschaft des deutschen Volkes angeboten. Meine Politik war auf dem Gedanken dieser Verständigung aufgebaut...“*⁹⁷

6.5.6 Apel na NSDAP

„Unser jüdisch-demokratischer Weltfeind hat es fertig gebracht, das englische Volk in den Kriegszustand gegen Deutschland zu hetzen. Die Gründe dafür sind genau verlogen und fadenscheinig, als es die Gründe 1914 waren. Darin hat sich nichts geändert.“ Aber geändert haben sich die Kraft und die Wille des Reiches. (...) Das deutsche Volk wird jedes Opfer bringen in der Erkenntnis, das seiner Zahl, seinem Werte und seiner geschichtlichen Vergangenheit nach diese Auseinandersetzung nicht zu fürchten hat. (...) Dass das deutsche Reich und Volk in diesem Krieg mit unzerstörbarer Einigkeit hinein- und herausgehen soll, sei unser aller Schwur.

⁹⁵ Tamtéž. A Hitler: An die Soldaten der Westarmee. S. 1.

⁹⁶ An die Soldaten der Westarmee. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 3. 9 1939. Jahrg. 1, N. 147, s. 3.

⁹⁷ Tamtéž. A Hitler. An das deutsche Volk. S. 3.

*Darin liegt die höchste Aufgabe für die nationalsozialistische Bewegung.*⁹⁸ (celý projev včetně článku o zradě Anglie viz příloha)

6.5.7 Hitler k prvnímu roku války

Ani v Hitlerově projevu týkajícího se shrnutí prvního roku války nenalezneme příliš mnoho tvrzení, která by podporovala důvod pro první září. Co mu však nechybí a je společné projevu předchozího roku, je neustálé srovnávání se a vyzdvihování německého národa nad Británií, ať už se jedná o vojenské úspěchy, entuziasmus národa a podobně.

Obecně vzato považuje Hitler válku za neukončenou. V prvním roce si měli Němci připsat několikéré úspěchy, které Hitler označuje za „jedinečné“. *„Die Erfolge dieses Jahres, meine Volksgenossen, sind einmalig, so einmalig, dass sich nicht nur die Segner diesen Ablauf der Geschichte so vorgestellt haben, sondern dass auch viele im deutschen Volk die Grossartigkeit, die Vorgänge und die Schnelligkeit der Ereignisse kaum begreifen konnten.*“⁹⁹ Naopak jediné britské „úspěchy“, jak s nadsázkou tvrdí, je možné spatřit jediné v jejich neschopnosti postavit se německému nepříteli (Hitler skutečně použil slova „der deutsche Feind“), kterému byla armáda tak blízko, a přesto se mu sama vzdálila.

Další skutečnost, které Německo muselo a musí čelit, je krvavá britská propaganda, jak ji Hitler označuje. Opět spoléhá na počáteční slova ve svých větách typu „není pravda, že...“ Přechází tak plynule k hodnocení toho, co Británie považuje za svůj úspěch - Hitler okamžitě kontruje, že se v jejich podání jedná spíše o totální neúspěch a že se Británii docela úspěšně daří budovat jiný obraz skutečnosti, než jaká je. Své první lži se však dopustila podle Hitlera na Německu, a to v první den války, kdy s jistotou tvrdila, že Německo zažívá se vstupem do Polska totální porážky a že Polsko naopak vede. Okamžitým protiargumentem je tvrzení, že Polsko ve skutečnosti už na mapě jako stát neexistuje, proto musí být všem jasné, že Británie lhala, jestliže tvrdila výše uvedené.

Relativní klid, který v polovině roku války nastal, byl Británií podle Hitlera opět použit jako důkaz svého úspěchu a totálního neúspěchu nacistického Německa.

⁹⁸ Tamtéž. A. Hitler. An die NSDAP. S. 3.

⁹⁹ Kriegswinterhilfswerk 1940/1941 vom Führer. *Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren.* 5. 9. 1940. Jahrg. 2, N. 246, s. 1.

V závěru se dostává ke tvrzení, že britská propaganda do určité míry pomohla Německu v tom smyslu, že její očividné lži o neúspěších Německa se ve finále ukázaly jako liché a důkazem toho mohly být právě Hitlerem popisované události.

6.6 Vstup vojsk Wehrmachtu přes polské hranice

Týž den, tedy 1. 9. 1939 jsou také zveřejněné pokyny vrchního komanda Wehrmachtu a Führera, v kterých je přikázáno převzít aktivní ochranu nad Německou říší. Aby mohl být tento pokyn splněn, musely jednotky Wehrmachtu v časných ranních hodinách 1. září vstoupit na polské území. „*Die Stunde der Bewährung ist gekommen. Nachdem alle anderen Mittel erschöpft sind, müssen die Waffen entscheiden.*“¹⁰⁰ Znovu se opakuje, že v důsledku selhání ostatních prostředků pro vyřešení situace se musí Německo uchýlit k protiútoky. Jejich boj je veden s následujícím cílem: dlouhodobě zajistit německou národnost a německý životní prostor a uchránit jej proti cizím zásahům a mocenským nárokům.

Ve svém odhodlání ochránit německou říši se musí všichni uchýlit k boji a zvítězit. Pojmy „Sieg“, „Kampf“ jsou součástí téměř každého druhého článku v deníku. Wehrmacht a Hitler staví svou důvěru na odhodlání a jednotnosti německého národa a všichni věří ve Führera. „*Vorwärts, mit Gott für Deutschland Es lebe der Führer!*“¹⁰¹ Boj bude veden ve jménu neotřesitelné důvěry v Hitlera a pro něj, ve jménu víry ve velikost německého národa a říše.

Boj jednotek Wehrmachtu je tedy podmíněn danou situací, která byla vysvětlena Hitlerem, ovšem vždy pro NĚJ, vůdce, jehož neotřesitelné názory a osobnost nutně působí na každého jedince. Jestliže se apeluje na jednotky Wehrmachtu, pak již zbývá jen krůček k apelu na německé obyvatelstvo. A to by si svou roli v boji mělo taktéž uvědomit.

6.6.1 Souhlasný hlas Itálie a Japonska

Říšská vláda a především Ministerstvo osvěty a propagandy se rádo odvolává na souhlasné projevy italského tisku vůči jednání Německa. Minimálně tři citované italské listy totiž jako podněcovatele války označují Británii a potažmo Polsko, které nenásledovalo návrhy a rady německé strany, ale přidalo se právě na

¹⁰⁰ Tamtéž. Raderes, Grossadmiral: Gegen-Angriff über alle Grenzen. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1. 9. 1939. Jahrg. 1, N. 146, s. 6.

¹⁰¹ Tamtéž.

stranu nepřítele, Británie. Italský tisk považuje návrhy německého ministerského předsedy za „loajální, rozumné a zcela spravedlivé“ a je toho názoru, že žádný rozumně smýšlející člověk nemůže mít žádné pochybnosti o snaze Německa o smíření. Polsko na tento smířlivý tón odpovědělo podle Hitlera mobilizací a protiútokem. „*Den guten Ratschlägen von aufrichtigen befreundeten Regierungen habe Polen kein Gehör geschenkt. Warschau schein anderen Ratgebern zu gehorchen.*“¹⁰² Polsko se tedy rozhodlo dle slov italského redaktora následovat pokyny Británie a otočit se zády k německým rozumným návrhům týkajících se mírového řešení konfliktu. Například list *Gazetta del Popolo* uvádí, že Hitler jasně stanovil původce událostí vzniklých před 1. zářím: Británii a Polsko, což je z hlediska Itálie, Německa a nutně i zbytku Evropy naprosto nepopiratelná skutečnost. Další list *Stampa* podotýká, že Hitlerův plán byl kvůli slepé nezodpovědnosti Londýna a Varšavy smeten, přičemž se jednalo o záměrně zmeškanou příležitost.

Stejně souhlasných slov se Německu dostává i z japonského tisku. Polské chování vůči německé straně a nerespektování jejich přátelských návrhů označuje jako zásadní chyby a přehmaty. Naopak opatření vedená Hitlerem jsou několikrát vyzdvihována. *Der Neue Tag* se také odvolává na české tištěná média. „*Die Überschriften und Kommentare heben insbesondere hervor, dass das Anbot des Führers an die Polen ausserordentlich gemässigt und loyal gewesen sei und dass die Polen eindeutig und allein für den Abbruch des Verhandlungen verantwortlich seien.*“¹⁰³ Opět tedy zřejmá narážka na plnou zodpovědnost Polska za události. „*Alle unparteiischen Menschen, die ein Urteil und Sinn für Gerechtigkeit besitzen, müssen zugeben, dass die Vorschläge die das Reich zur Regelung der Danziger Frage, des Korridors und der deutsch-polnischen Minderheitsfrage gestellt hat, annerkennbar, gemässigt und sachlich begründet waren,*“¹⁰⁴ citují další noviny. Podle dalších bylo Německo připraveno ukázat Polsku svou vlídnou tvář, které ovšem tento akt míru striktně odmítlo. České slovo připomíná, že problém příhraničních polských oblastí není jen otázkou posledních dní, ale je dlouhodobý.

¹⁰² Italien klagt England an. *Der Neue Tag*. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1. 9. 1939. Jahrg. 1, N. 146, s. 6.

¹⁰³ Tamtéž. Offene Hand zurückgewiesen. S. 6.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Proto tedy již musela nastat situace, kdy bude muset být tato otázka vyřešena. Polsko se jí ovšem bránilo.

Takto citované zahraniční, ale i domácí periodika mohou vyvolat dojem, že se situace skutečně má tak, jak ji právě citované zdroje popisují. Své jednání tedy Němci nepodporují jen Hitlerovými slovy, odkazy na němectví, ale svou argumentací pro pochopení jejich jednání zakládají také na dovolávání se „nezávislých“ pozorovatelů. Vzhledem k fašistické orientaci Itálie a přátelství s Japonskem pochopitelně nelze z dnešního pohledu tyto zdroje brát za zcela objektivní a relevantní.

6.7 Odkaz na historii

Jako jeden z hlavních argumentů, proč Gdaňsk patří a vždy patřil Německu, je skutečnost, ještě před vznikem Německa zde sídlili lidé, kteří byli původními nositeli německé kultury. Ačkoli se mnoho jiných pokoušelo dostat do své moci toto území, píše Der Neue Tag o „čistém němectví“, a „nezničitelnosti“, díky kterému bylo území ochráněno. Ovšem teprve snaha a nátlak Německého řádu zajistilo definitivně jeho uznanou příslušnost k německému území. „1308 nahm der Orden endgültig Besitz von Danzig; im Frieden von Kalisch musste Polen auf alle Ansprüche auf Pommerelen und Danzig verzichten.“¹⁰⁵

Pod německým řádem zažila oblast kolem města Gdaňsk podle deníku neobvyklý rozmach a vývoj. Důkazem tohoto rozkvětu bylo především postavení mnoha kostelů a klášterů a dalších světových památek. Později se navíc Gdaňsk stal součástí německé hanzy a zároveň se plně podílel na porážce útočících pirátů a bojích proti severským státům.

Vnitřní neshody uvnitř vládnoucí složky umožnily odklon od původních ideálů a také porážku od Polska v roce 1410. Rozpadu již nebylo tehdy možné zabránit. Koncem 15. století uzavřelo město dohodu s Polskem, která mu zaručovala plnou podporu během případné války a dalších událostí. Během několika dalších let se Gdaňsk stal jedním z nejrozvinutějších měst tamní oblasti. Do paměti se toto období vrylo pod názvem „Gdaňská renesance“.

¹⁰⁵ Deutsch immerdar! Bilder aus Danziger Vergangenheit. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1. 9.1939. Jahrg. 1, N. 146, s 7.

Šťastné století města Gdaňsk, tak označuje 19. století města Der Neue Tag. 20. století stojí naopak ve znamení Versailleského diktátu, jak již bylo mnohokrát napsáno a řečeno. Byl vysloven požadavek, aby město jednoznačně patřilo Polsku. *„Demgegenüber stellen wir fest, dass Danzig nimmermehr diesem Polen angehören darf. Unsere alte Hansestadt ist durch deutsche Kulturkraft entstanden und gewachsen. (...) Wir nehmen für uns das Selbststimmungsrecht der Völker in Anspruch. Wir wollen deutsch bleiben immerdar.“*¹⁰⁶

Dále se v článku autor odvolává na vysvětlení a zmínku městských obchodníků, kteří hodlají zůstat věrni několikasetleté tradici německé kultury, německého myšlení a citění. Ti prohlašují, že jsou sice ochotni akceptovat i jinou kulturu, žít v míru s ostatními sousedními zeměmi, provozovat obchody, ovšem vykořenění z jejich „mateřské“ země Německa, ke kterému došlo po Versailleské dohodě, nikdo neakceptuje a nebere v potaz. Tím pádem se tedy podle slov redaktora stali oběťmi bez domova.

6.8 Anglie, viník všeho zla

Sabotáž. Slovo, kterým lze zcela jednoznačně označit dle autora se zkratkou gho jednání a počínání Anglie ve vztahu k Německu a zbytku Evropy. Nikdy dříve nebylo možno toto slovo použít s větší oprávněností než právě v tomto případě, neboť se tato sabotáž netýká jen samotné Anglie, ale postihuje otázku míru po celém světě. Anglie celou dobu podle redaktora jednala s jediným záměrem, a sice zničit německý národ – důkazem je právě britská propagandistická a provokativní politika vůči Německu.

Stále častěji tisk upozorňuje na ultimativní požadavek Británie na stažení německých vojsk z polského území. Ten je však samozřejmě z hlediska každého rozumně smýšlejícího Němce naprosto neakceptovatelný. Neboť sám Führer, jak se již po několikáté opakuje, vyslovil zcela jasné návrhy, přičemž nebyl žádný, který by polskou stranou neměl nebo nemohl být akceptován, protože „*der Führer*

¹⁰⁶ Deutsch immerdar! Bilder aus Danziger Vergangenheit. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1. 9.1939. Jahrg. 1, N. 146, s 7.

*verlangte lediglich die Wiedergutmachung der Bestimmungen des Versailler Schanddiktats.*¹⁰⁷

Dále nikdo nemůže ani na vteřinu pochybovat o tom, že by byla porušena práva polských občanů. „*Von deutscher Seite wurde aber mit diesen grosszügigen Vorschlägen für eine friedliche Vereinigung der zur Debatte stehenden Fragen beweisen, dass es dem deutschen Volke wahrlich darum zu tun war, den Frieden zu erhalten.*“¹⁰⁸ Autor zde tedy opět tvrdí, že Německu, tedy celému jeho národu, šlo o zachování míru, čehož jsou důkazem právě Polskem a Británií odmítnuté návrhy. Tento argument, jak je patrné, se také vyskytuje již po několikáté. Navíc autor dodává další argument, že pokud by přeci jen došlo k záměrným vojenským operacím na polském území, pak jediným viníkem je Anglie.

Podle autora se Polsko neoprávněně domnívalo, že díky podpoře a bianco plné moci vyjádřené Anglií může vést agresivní politiku vůči Německu. Prvním krokem bylo hospodářské oddělení města Gdaňsk a tím pádem i omezení jeho autonomního charakteru. Logickým důsledkem byl vstup německých vojsk do Polska, vina však padá na bedra Anglie. Ultimátum, které dala britská vláda Německu, a sice do jedenácti hodin (dne 3. září) odpovědět na jejich požadavek o stažení vojsk z polského území, je zamítnuto. Zamítá to tedy nejen říšská vláda, ale také všechno obyvatelstvo, na nějž se odvolává. Německo dále kontruje, že válečný stav na jeho hranicích trvá již dlouho – důvodem je opět Versailleská smlouva, která Německo „doslova rozerval.“ „*Auch die nationalsozialistische Regierung hat nach dem Jahre 1933 immer wieder versucht, auf dem Wege friedlicher Verhandlungen die schlimmsten Vergewaltigungen und schlimmsten Rechtsbrüche dieses Vertrages zu beseitigen.*“¹⁰⁹ Německo poukazuje na svůj dlouhodobý protest proti Versailleské dohodě, započatý rokem 1933, tedy rokem, kdy se k moci dostala NSDAP. Staví se do role vyjednavče, který si klade za cíl řešit vše mírovou cestou a dosáhnout toho, co mu bylo odebráno po první světové válce. Už jenom několikrát zmíněný pojem mírová cesta je z úst nacionálních socialistů v Německu dosti paradoxní. Opět je i zde zdůrazněno, že záměrem Německa nikdy nebylo Polsko zničit. Jediné, o co se pokouší, je zrevidovat tu část Versailleské dohody, která se ho

¹⁰⁷ Bez titulku. Der Neue Tag. Tagezeitung für Böhmen und Mähren. 4. 9.1939. Jahrg. 1, N. 148, s. 1.

¹⁰⁸ Bez titulku. Der Neue Tag. Tagezeitung für Böhmen und Mähren. 4. 9.1939. Jahrg. 1, N. 148, s. 1.

¹⁰⁹ Tamtéž. Die Schuld des Londoner Kabinetts festgelegt. S. 1.

dotýká z hlediska území a „*die von einsichtvollen Staatsmännern aller Völker schon zur Zeit der Abfassung dieses Diktates als für eine grosse Nation sowohl als für die gesamten politischen und wirtschaftlichen Interessen Osteuropas auf die Dauer als untragbar und damit unmöglich bezeichnet worden waren.*“¹¹⁰

Celkově odpovědělo Německo na britské ultimátum čtyřmi body, které neobsahují nic jiného než opětovné potvrzení nevinu Německa na tomto konfliktu podložené dalším zopakováním neoprávněného vmísení se Anglie do událostí, které jí dle Hitlera nepřísluší.

6.8.1 Finále: Britský podíl

Dne 5. září zveřejnil Der Neue Tag shrnutí obsahu úředních dokumentů ve dvanácti bodech, které údajně mají dokazovat konečnou vinu Británie na krizi vzniklé mezi Německem a Polskem. Jedná se o dokumenty tzv. Bílé knihy, o které se v článku autor zmiňuje (jejich kompletní znění viz příloha).

- 1) První důkaz získalo Německo z korespondence mezi zástupcem polské strany a senátem města Gdaňsk. Ultimáta, o kterých se v ní vůči německé straně hovořilo, nebyla přijatelná, na druhou stranu se stále jednalo o německo-polský problém, do kterého se zatím žádná třetí strana nepouštěla.
- 2) Chamberlain poslal Hitlerovi pod nátlakem, který na něj učinila dohoda o neútočení mezi Německem a Ruskem, osobní dopis, v němž britský ministr na jedné straně vyjadřuje své pevné stanovisko podporující polskou stranu, na straně druhé vyzval k opětovnému navození přátelské a důvěrné atmosféry a vyřešení německo-polských problémů na mezinárodní úrovni. Odpovědí mu byl Hitlerův dopis následujícího dne, ve kterém poukazuje na skutečné příčiny německo-polské krize a také na svůj velkolepý návrh, který Británie nepřijala a navíc rozšiřovala lživé informace o záměru Německa zaútočit na Rumunsko a Maďarsko. Tím pádem podle Hitlera podnítila Polsko, aby začalo páchat zločiny na německých obyvatelích polského území.
- 3) Snad jeden z nejčastěji opakovaných argumentů v rámci deníku Der Neue Tag se týkal ochoty, pozitivního přístupu a touze po míru

¹¹⁰ Tamtéž.

samotného Hitlera. Zdůrazňuje se v něm, že i přes veškeré odmítání ze strany Británie se Hitler rozhodnul učinit ještě jeden pokus o smíření a pochopení s Chamberlainem tím, že znovu přijal britského vyslance a vyslechnul jej.

- 4) V témže okamžiku probíhala výměna dopisů mezi Hitlerem a francouzským ministerským předsedou Daladierem. Hitler v ní znovu zdůraznil své stanovisko o prohlášení německo-francouzských hranicích za definitivní.
- 5) Hitler v rámci své konverzace s britským vyslancem vyjádřil svůj souhlas s tím, aby se dne 30. srpna sešly všechny mocnosti, přičemž je ochoten ihned vypracovat další návrhy pro příznivé vyřešení situace, které dá k dispozici britské straně.
- 6) V den, kdy se mělo konat setkání Polska, Británie a Německa na půdě v Berlíně se Hitlerovi dostaly dvě odpovědi: Polsko si nejprve vyžaduje Hitlerovy návrhy a Británie považuje za nemožné, aby se toto setkání tím pádem uskutečnilo již tento den.

Britská váhavost a kladení dalších podmínek již nebylo možné dle Německa snášet. Dle něj všichni musí zcela jednoznačně vidět, že z jejich strany byla patrná snaha, kterou zhatil negativní postoj Británie.

7. Rok 1939 v očích J. Goebbelse

První dva měsíce nebyly natolik zásadní, aby se o nich nějak blíže vyjadřoval. Vše začíná měsícem třetím. „*Byl to rok, který se zapsal do historie. Všichni musí připustit, že to byl skvělý rok plný událostí, rok, ve kterém se tvořila historie, rok, ve kterém se tvář Evropy zcela změnila a kdy její mapa získala zcela novou podobu.*“¹¹¹ Vezmeme-li v potaz polovinu března, kdy německá vojska obsadila Československo a byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava (podle Goebbelse dal doslova prezident Hácha osud Čech a Moravy do rukou Führera), první září, kdy začala válka, pak je nutné s ním souhlasit. Zároveň oficiálně vyjádřená Chamberlainova podpora Polsku se setkala s těžkým Goebelsovým odsouzením, neboť tvrdil, že „*Londýn vydával lživé informace o německých jednotkách scházejících se na polsko-německých hranicích.*“¹¹²

Obviňuje Varšavu ze současného stavu a jemu předcházejících událostí. Obvinění se týká přistoupení polské strany na výzvu Londýna, který si „*tajně přál, aby Varšava začala konflikt sama, neboť londýnští plutokrati potřebovali začít svá dlouho vytoužená a pečlivě připravovaná opatření proti Říši.*“¹¹³ Podle něj tedy začalo polské obyvatelstvo a vláda jednat ve prospěch Londýna a útoky proti Němcům žijícím na polském území začaly překračovat únosnou míru a vyvrcholily v červenci a srpnu. Předmětem sporu byl mimo jiné i přístav Gdaňsk. Jednotky SS se začaly mobilizovat, aby ochránily toto „čisté“ německé město. Goebels se ve svém projevu odvolává na svůj dojem, který prezentuje jako skutečnost, že mírová jednání vedená Německem s polskou stranou jsou neustále narušována jejich dalšími a stále se stupňujícími provokacemi, které vyvrcholily palbou na německé letadlo s říšským sekretářem na palubě. Navíc britská strana dává od těchto událostí ruce pryč a prohlašuje vlastní nevinu a hledá pro své činy morální alibi. „*Jenže i slepý člověk mohl vidět, co Anglie dělala.*“¹¹⁴

¹¹¹ Dle www.calvin.edu [online]. 2003 [cit. 2008-12-03]. A collection of 80 speeches and essays. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/ww2era.htm>> (zdroj: Jahreswechsel 1939/40. Sylversternsprache an das deutsche Volk, „Die Zeit ohne Beispiel“. Munich: Zentralverlag der NSDAP, 1941), pp 229 – 239.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

Dne 25. 8 1939 byla podepsána britsko-polská dohoda o alianci. „*Den poté bylo milion a půl Poláků ve zbrani.*“¹¹⁵ Za snahou a účelem projevit německé mírové stanovisko vystoupil Hitler o dva dny později před Říšským sněmem s tím, že by chtěl vyřešit následující závažné problémy: spory kolem města Gdaňsk a zlepšení vztahů mezi Němci a Poláky tak, aby „byla zajištěna klidná a pokojná spolupráce“.

„*Náš Führer se mezi 28. a 31. srpnem snažil vést diplomatická jednání mezi Berlínem, Římem, Londýnem a Paříží. Znovu vyjádřil snahu a podporu mírovému řešení událostí s tím, že německá vláda očekává polského vyslance. Odpovědi Führerovi však bylo oznámení o mobilizaci polských vojsk. Poslední srpnový den byly prostřednictvím polského rádia prohlášeny německé návrhy na řešení stávajících problémů za neakceptovatelné. (...) Polské jednotky spáchaly též den závažné násilné činy v příhraničních oblastech... Důsledkem byl vstup německých vojsk na polské území. Führer vystoupil před Říšským sněmem a prohlásil, že násilí bude opětováno násilím.*“¹¹⁶

Často používaným označením v tomto Goebbelsově projevu z posledního prosincového dne roku 1939 bylo „Kriegstreiber“ nebo „Kriegshetzer“ – hanlivé označení britských vládních představitelů jakožto podněcovatelů války, doslova válečných štváčů. Tento pojem je použit v souvislosti a se způsobem vedení propagandy. Totiž, obyčejné označení britských představitelů neutrálně za nepřátele a podobně by nezapadalo do koncepce propagandy německé strany. Ačkoli objektivně nelze označit jediného viníka a původce války, Německo velice ochotně tvrdilo, že vina je právě na straně Británie a že jejich vstup za hranice Polska byl pouhým důsledkem jejího chování. Goebbels také mnohokrát zopakoval, že „*Anglie považovala řešení německo-polského problému pouze za svou omluvu za započetí dlouho vytouženého boje s německým lidem.*“¹¹⁷ Jakékoli zprávy a informace přicházející ze zahraničí, jejichž tón prozrazoval nenávisť vůči Němcům a zároveň „svalování“ viny na Führera, byly Goebbelsem často označovány za „lügenhaft“.

¹¹⁵ Dle www.calvin.edu [online]. 2003 [cit. 2008-12-03]. A collection of 80 speeches and essays. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/ww2era.htm>> (zdroj: Jahreswechsel 1939/40. Sylversternsprache an das deutsche Volk, „Die Zeit ohne Beispiel“. Munich: Zentralverlag der NSDAP, 1941), pp 229 – 239

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

„Neminul den, kdy by anglický tisk netvrdil lži o útocích a hrozbách Německa vůči ostatním menším státům.“¹¹⁸

Goebbelsova propaganda nabírala na obrátkách, ovšem, jak již bylo uvedeno výše, dle ministra propagandy začala být ta britská do určité míry nebezpečím té německé. Je si vědom skutečnosti, že Anglie se snažila učinit „bláznivý pokus zmást německé občany propagačními letáky, rádiovým vysíláním a tiskem. (...) Ale její plány selhaly. Německý lid stál odhodlaně a jednotně za Vůdcem.“¹¹⁹

Je zřejmé, že Goebbels svým projevem dává najevo, že vinu na počátku válečného konfliktu nelze hledat na straně Německa (neboť dle jeho slov se Führer spory snažil řešit vždy mírovou cestou, na niž ostatní mocnosti nepřistoupily), ale především na straně Británie, která podněcovala události v Polsku. Dále uvádí, že přes jakékoli potíže, kterým musel Adolf Hitler čelit, stojí jeho lid jednomyslně za ním a plně jej podporuje. Tato demagogie, svalování viny jinam a hodnocení sebe sama za národ snažící se o mír, jednoznačně mohla mít vliv na německé obyvatelstvo. Protože informace a propaganda rozšířená na německém území a vlastně i mezi Němci v ostatních zemích (tedy že ostatní média a státy nepokrytě lžou a neprávem obviňují Němce z vyvolání konfliktu), ovlivnila jejich pohled na válku. Ne my, ale oni jsou vinni...

Goebbels svůj projev zakončuje slovy: „Žádáme Všemohoucího v nadcházejícím roce o ochranu. (...) Chceme pracovat a bojovat a, řečeno slovy pruského generála: Bože, pokud nechceš pomoci nám, nepomáhej ani našim nepřátelům.“¹²⁰

7.1 Dr. Goebbels o prvním roce války v *Der Neue Tag* a úloha novináře

Stejně jako ostatní články věnované tématu shrnutí prvního roku války, tak i ministr osvěty a propagandy Dr. Goebbels se zaměřuje ve svém projevu, který byl zčásti zveřejněn v deníku, na její dosavadní průběh, zhodnocení a vize do

¹¹⁸ Dle www.calvin.edu [online]. 2003 [cit. 2008-12-03]. A collection of 80 speeches and essays. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/ww2era.htm>> (zdroj: Jahreswechsel 1939/40. Sylversternsprache an das deutsche Volk, „Die Zeit ohne Beispiel“. Munich: Zentralverlag der NSDAP, 1941), pp 229 – 239

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

budoucna. „*So grosses Geschehen umschliesse das vergangene Jahr. (...) Kaum vorstellbar sei, dass noch vor wenig mehr als einem Jahr die Scharfmacher in Warschau sich die frechtesten Provokationen erdreisteten.*“¹²¹

Oproti minulému ročníku chybí v tomto důraznější odkaz na původního podněcovatele války Británie, pozornost se uchyluje spíše k polské straně. Ta je samozřejmě Goebbelsem opakovaně nařčena, že za současnou situaci si Polsko může samo, protože nenásledovalo Hitlerovy velkorysé nabídky. Sám Goebbels odpovídá také na řečnický vznesenou otázku, proč Německo nezaútočilo na Polsko mnohem dříve, než situace dospěla do kritické fáze (v článku se autor opírá o „hlas většiny“). Odpovědí mu byl odkaz na Hitlera, který jedná vždy až tehdy, kdy dozraje čas.

Na Londýn přichází řada až v druhé části článku, a to způsobem, kdy se Goebbels ptá: „...*was London wohl getan hätten, wenn es gewusst hätte, was ihm vorstehe. Heute habe England das Los getroffen, das es uns zugedacht hatte: Blokiert und militärisch umschlossen sei die Churchill-Plutokratie, unser letzter Feind. Diese abstrebende Plutokratenschicht bedürfe des Unfriedens in Europa, um im Geschäft zu bleiben. Sie braune den Krieg, damit ihre Aktienpakete Zinsen trügen.*“¹²² Opírá se zde velice okázale o podmiňovací způsob a nadále haní Anglii coby podněcovatele války, kterou tato země potřebovala pro dosažení svých cílů. Dále si je autor jist, že lživou propagandu vedenou Británií již Německo dávno prokouklo, stejně jako ostatní státy a její pokusy o nějaká vítězství končí nezdarem.

Poslední část je věnována německé armádě, která je zde vyzdvihována jako nejlepší a nejsilnější. Na sílu spoléhá však i u německého národa jako takového, který stojí nyní uprostřed všech bojů, a je nucen jim čelit. Dále tvrdí, že německý národ je velice odolný vůči britské nejsilnější zbraní, kterou je podle něj lživá kampaň vedená proti Německu. „*Das deutsche Volk selbst sei gegen dieses Gift geseit und lasse die Lüge gar nicht mehr an sich heran. Und auch überall in der Welt habe sich die klare, sachliche, streng an die Wahrheit gebundene Nachrichtengebung gegenüber den englischen Lügenmeldung, erfolgreich durchgesetzt.*“¹²³

¹²¹ Der Führer handelt, wenn die Zeit reif ist. *Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren.* 1.9. 1940. Jahrg. 2, N. 242, s. 7.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

V tomto případě slovo „Gift“ (jed) užito obrazně pro charakteristiku britské propagandy. Má charakterizovat a upozorňovat na nebezpečí v ní skryté, zároveň však podotýká a vyzdvihuje uvědomění německého národa, které je proti tomuto „jedu“ odolné. Navíc považuje jakékoli zprávy vydané Německem za „zprávy silně svázané s pravdou“ a dává je do protikladu vůči britským, jednoznačně lživým prohlášením.

Svůj projev zveřejněný v deníku zakončuje slovy, která vyjadřují silnou podporu Hitlerovi, která je navíc umocněna tím, že za ním stojí celý německý národ, který hodlá vést totální válku až do konce.

Ku příležitosti výročí prvního roku války přijal říšský protektor von Neurath několik desítek německých i českých novinářů v Černínském paláci, kde je vyzval mimo jiné k pravdivému informování o skutečnostech týkající se války. Úkolem novináře je podle něj přinášet čtenářům správný obraz o probíhajících událostech i příčinám, které k nim vedly. Tento obraz by měl čtenáře přimět k utvoření si vlastního správného názoru. Novinářské povolání v tuto chvíli představuje jedno z těch nejdůležitějších a nejuznávanějších, protože informuje desetitisíce čtenářů o situaci tak, jak by si ji sami vyložit nemohli. *„Die Aufgabe der Presse lautet, richtige Volksaufklärung zu betreiben. Diese verpflichtet zur Wahrheit und zur Verantwortung.“*¹²⁴

Německo mělo výrazný důvod vyjadřovat se k válce a připomenutí si výročí jejího počátku, ovšem stejně jako ostatní státy. V Der Neue Tag však podobných prohlášení neněmeckých státníků jako v případě Goebbelse z německé strany mnoho nenajdeme. Jediný, komu byl dán prostor, byl britský ministr války. V jeho případě se však jednalo o krátkou zmínku a další část jeho zveřejněného projevu dne 3. 9. 1940 se týkala vyhlídek války a britské armády.

¹²⁴ (LBM): Die Aufgabe der Presse im Protektorat. Der Neue Tag. Jahreszeitung für Böhmen und Mähren. 3.9. 1940. Jahrg. 2, N. 244, s. 3.

8. Válka v roce 1940 v deníku Der Neue Tag

Ve zkoumaném období, a totiž posledních deset dní v srpnu a prvních deset dní v září v deníku Der Neue Tag, bychom důrazně pronesené argumenty podporující vstup německých vojsk na polské území hledali obtížněji. Kromě klasických zpráv informujících o úspěších německé armády a celkově válečného zpravodajství je výskyt zpráv obviňujících ostatní státy z rozpoutání války oproti předchozímu ročníku značně omezen. Týká se ho v minimální míře, a to například v čísle 242, které vyšlo 1. září 1940 v článku Das Wissen um den Endsieg. Ein Jahr Krieg im Osten und im Westen. V něm autor K. A. Wüldnitz shrnuje svůj pohled na dosavadní průběh války, nezapomíná však také zdůraznit, že jejím původcem je Británie, která ji také měla vyhlásit.

Shrnutí a zhodnocení dosavadního průběhu války se věnují i další články. V některých z nich se dokonce poukazuje na její pozitivní vliv, a to jednak na soudržnost obyvatel a také na práci a působení strany NSDAP. Jedním z počínů, který autor vyzdvihuje, je činnost ženských spolků, které pomáhají lidem v sociální tísní, dále zřizování stále většího počtu školek a center pro matku a dítě.

9. Od roku 1941 do roku 1944

Kromě snížení počtu stran došlo v deníku i k další změně: složitě čitelný schwabach byl nahrazen klasickou latinkou. Navíc přestala vycházet večerní vydání, počet stran pondělního výtisku poklesl z minulých osmi stránek na šest, ostatní dny měly osm stránek. Na nedělní vydání připadlo stránek většinou čtrnáct, neboť v nich byly určité tematické přílohy. Rok 1943 a 1944 však byly co do počtu stránek velice chudé – ve všední den mohli čtenáři očekávat pouhé čtyři stránky, v neděli deset.

V srpnových číslech nejsou patrné odkazy na počátek války vůbec patrné. Tématy dne jsou tažení německých vojsk, pády generálů, úspěchy či neúspěchy jednotlivých stran, letecké útoky a podobně. Odkazy na počátek války a její případné oslavy nalezneme v deníku pouze v jednotlivých vydáních, nikoliv plošně. Nejčastěji se samozřejmě jedná o první září konkrétních ročníků, dále pak druhé a třetí, poté intenzita článků na toto téma rapidně klesá.

Jednu z výjimek představuje Hitler, který ve svém každoročním projevu vztahujícímu se k počátku války mluví o nepříteli v podobě „Weltjude“, dále o plutokratech a bolševicích, kteří ničí středoevropskou kulturu a chtějí vymýtit nositele samostatné existence. Je si jist, že pokud by britští a američtí agenti chtěli budovat lepší obraz světa, než byl ten jejich, nebylo by nutné napadnout německou říši. „*Nein, die Absicht dieser internationalen Verbrecher ist nicht der Aufbau einer besseren sozialen Welt, sondern die brutale Vernichtung der ihnen Kapitalismus gegenstehenden national-sozialen Staaten Europas. Ihr Ziel ist jene Versklavung (...)*“¹²⁵ Své obvinění vůči ostatním znepráteným stranám nijak nepodkládá, jen se opírá o to, co pronáší již poněkolkáté – útočníkem a světovým nepřítelem byl vždy Žid a za Židy označuje i anglo-saské obyvatelstvo. Vzhledem k tomu, že Německo mimo jiné bojuje proti jejich ideám, které se neztotožňují s těmi německými, je zřejmé, že druhým stranám nemůže jít o totéž, ale o pravý opak.

V poslední části svého projevu opět naráží na Versailleskou dohodu (ve srovnání s předchozími lety se k ní vrací čím dál méně často). Na jejím základě si podle Hitlera mnohé mocnosti mohou myslet, že stále přetrvává německá

¹²⁵ Aus dem Führerhauptquartier: Führer-Aufruf zum Kriegs – WHW. Auch die Heimat muss das Höchste an Ihren Opfern geben. *Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren* 1.9.1942, Jahrg. 4, N. 241, s. 1.

nejednotnost z roku 1918. Podle toho názoru také k Říši státy přistupují, proto je úkolem všech vojáků na frontě, ale i obyčejných lidí „den internationalen Goldhyänen und bolschewistischen Bestien diese Hoffnung immer mehr zu zerstören und ihnen klarzumachen, dass dieser Krieg nicht mit der Möglichkeit der weiteren Ausbeutung durch die besitzenden Nationen, sondern mit einem weltentscheidenden Siege der Habenichtse enden wird.“¹²⁶

V srpnových a zářijových číslech roku 1943 již není možné nalézt téměř vůbec žádné zmínky o počátku války. Souvisí to především s danou situací, kdy Německo prohrálo značné množství bitev a cílem tedy nebylo v médiích ukazovat a připomínat, proč válka začala, ale spíše podněcovat výdrž německých obyvatel v boji proti kapitalistům a bolševikům.

9.1 Vyjádření ze zahraničí

Vyjádřením ze zahraničí k výročí války byl dán prostor – například v roce 1942 přináší Der Neue Tag citace z francouzského tisku, které ovšem není nikterak vázané na argumentaci vysvětlující počátek války, ale spíše kratší shrnutí situace, která nastává a je francouzským novinářem popisována jako „diplomatische Nebel“, „Agitationswolken“ a podobně.

K citacím zahraničního tisku se samozřejmě vždy přidává komentář redaktora deníku, přičemž neustále se opakujícím tvrzením je, že to byla právě Británie a Francie, která ve finále Německu počátkem září 1939 vyhlásila válku, nikoliv tedy Německo bylo podněcovatelem.

Vyjádření ze zahraničí obvykle často doplňovaly komentáře k událostem, které byly popisovány redaktory deníku. Většinou si na „pomoc“ vzali tisk italský, občas španělský. Tímto ovšem veškeré zmínky o počátcích války končí...

9.2 Poslední okamžiky

Posledním zkoumaným obdobím byl srpen a září 1944. Jak již bylo naznačeno v úvodu, počet stran se prudce klesnul na čtyři, redaktori se na jejich stránkách věnovali již jen nejaktuálnějšímu událostem, ostatní útvary byly zatlačeny

¹²⁶ Aus dem Führerhauptquartier: Führer-Aufruf zum Kriegs – WHW. Auch die Heimat muss das Höchste an Ihren Opfern geben. Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren 1.9.1942, Jahrg. 4, N. 241, s. 1.

do pozadí. Přesto však ještě 1. září 1944 je možné na stránkách deníku nelézt poslední zmínky o září roku 1939. V jediném článku věnujícímu se tomuto tématu je možné nalézt shrnutí událostí od 25. srpna 1939 až do prvních dnů války. „*In der entscheidenden Stunde lässt England die Minen springen, die den angesammelten Zündstoff des Krieges zur Explosion bringen sollen. (...) Aber gerade die Grosszügigkeit des deutschen Angebotes, die Gefahr, dass die Polen in letzter Stunde zur Vernunft kommen könnten, das war es, was London fürchtete. Henderson übermittelt die deutschen Vorschläge der Warschauer Regierung in einer Form, die deren unversöhnliche Haltung nur bestärken. (...) Alle Möglichkeiten einer gütlichen Regelung des Streitfalls waren erschöpft. In den letzten Augusttagen hatten Grenzenverletzungen und Terrorakte gegen Volksdeutsche wahre Orgien gefeiert. Am Morgen des 1. September entschloss sich der Führer endlich, Gewalt mit Gewalt zu vergelten.*“¹²⁷ Citace by dále mohla pokračovat, jejím obsahem je však totéž, co se opakovalo víceméně každý rok – Německo se pokusilo učinit ještě poslední pokus o smíření vyvoláním hromadné schůzky s Británií a Francií. Ta se k požadavku postavila sice kladně, ovšem Británie Německo nepřekvapila – zůstala věrna své zásadě, jak se píše, a odmítla. Proto Německo už nehodlalo dále čekat a odpovědělo po svém. „*Am 3. September vormittags um 11:55 Uhr erklärt Halifax dem deutschen Geschäftsträger in London, dass sich England seit 11 Uhr als im Krieg mit Deutschland befindlich betrachte. Frankreich folgt unter dem Druck Englands um 5 Uhr nachmittags. Der Weltkrieg bricht an.*“¹²⁸

Zde se autor opět opírá o jeden z nejvíce se opakujících argumentů, a sice jednoznačné svalení viny na ostatní strany. To je navíc silně podpořeno dalšími tvrzeními vysvětlující stále pozitivní a smířlivý postoj Německa i ve chvílích, kdy se k němu ostatní státy chovají (dle napsaného) zcela negativně a nekompromisně.

Navíc zde nalezneme ještě další argument, který v předešlých ročnících nebyl použit, a sice že Británie prezentovala německé návrhy Polsku zcela jinak, než byly ve skutečnosti míněny, a to s cílem válku vyvolat. Podle nich tedy Británie jednala účelově i z tohoto hlediska, proto se Polsko v tuto chvíli jeví být obětí beránkem.

¹²⁷ Eigenbericht: 1. September. *Der Neue Tag. Tageszeitung für Böhmen und Mähren.* 1.9.1944, Jahrg. 6, N. 144, s. 3.

¹²⁸ Tamtéž.

10. Východiska

Různá tvrzení a argumenty, které je možné nalézt nejen na stránkách deníku Der Neue Tag, ale i v ostatních spisech a vůbec náladě v táboře NSDAP a jeho příznivců, jsou zakotveny v jistých paradigmatech utvářených tehdejší německou společností a podporovanou právě nacistickou stranou. Existovala dvě hlavní východiska, ze kterých se následně odvíjela ta další. Hledisko primární představoval pocit nespravedlnosti a zrady po skončení první světové války a následně uzavřený Versailleský mír, na kterém Německo nutně trátilo. „*Versailleský diktát je hanbou, kterou německý lid nepřijal a nepřijme nikdy; výmarská demokracie a republika je zařízení pro žvanily a slabochy a je jen přechodným státem, Německo budoucnosti teprve přijde.*“¹²⁹ Navíc toto příměří bylo podle nacistů a především Hitlera považováno za vynucenou zradu ze strany socialistů a Židů, proto tedy nelze tvrdit, že by německé vojsko bylo poraženo. Otázka židovství a obecně rasové teorie představuje druhé nejzásadnější východisko - árijskou rasu považuje Hitler za nejdokonalejší, tím nejhorším škůdcem a nepřítelem pro ni se stává Žid. Jejich nízkost vysvětluje mimo jiné na jejich neschopnosti vytvořit vlastní stát, povýšit veřejný zájem nad soukromý, neboť „*vývoj Žida nepokročil dál, než kam sahá pud sebezachování.*“¹³⁰ Nebyla to tedy jen židovská rasa, která byla Němcům trnem v oku, byla však největší a nejvíce se jí obávali. Židé totiž měli v evropském měřítku docela silné zastoupení, kulturní a společenský vliv, ale především většina z nich podle Němců oplývala neskutečným bohatstvím. Odvozené východisko dále představuje vědomí, že Německo se musí vypořádat s menšinami (tedy i Poláky). Teprve pak bude zdravé a čisté.

Další velice výrazný prvek, který se objevuje v německém smýšlení v období nacismu, je představa o silném, jednotném a čistém Německu. Tomu se musí dostat v podobě Třetí říše (počítáno od středověku přes císařství po roce 1871). Nyní mají Němci nejlepší příležitost dokázat pokračování německých dějin. K tomu, aby vůle byla naplněna, je potřeba dostatek životního prostoru pro národ (toto je také jedno z dalších a hodně patrných východisek německé propagandy a argumentace).

¹²⁹ Bauer, F. a kol.: Mein Kampf očima historiků. S. 9.

¹³⁰ Tamtéž. S. 81.

Další možné premisy nacistické argumentace představují již jen konkretizace tří výše uvedených. Právě ta tvoří zásadní pilíř a opěrný bod pro vysvětlování a vůbec jakýsi důvod, proč je a bude veden boj. Tato východiska jsou podporována dalšími nejrůznějšími tvrzeními, často však dochází k jisté argumentaci v kruhu, což znamená, že se vracíme k původnímu, aniž by bylo dokázáno něco nového.

11. Argumentace v Der Neue Tag

Od paradigmat určujících německou společnost, které byly v jistém smyslu omezeny na tři základní, je možné nalézt argumenty podporující různá tvrzení, která jsou úzce propojena právě s již zmíněnými východisky. Od roku 1939 do roku 1944, tedy ve zkoumaném období, dochází k určitým změnám v argumentaci podporující počátek druhé světové války.

V roce 1939 jsou nejčastěji se opakujícími argumenty podporující vstup německých vojsk na polské území následující: za předpokladu, že v roce 1919 uzavřený Versailleský mír je akceptovanou dohodou jen pro některé státy (Německo vyjímaje samozřejmě), pak není podle Hitlera možné, aby byl akceptovaný pro německý národ. Představuje pro něj vykořenění, úbytek svobodného a volného prostoru, který mu byl neprávem odebrán. Proto je téměř v každém článku označena Versailleská dohoda jako „diktát“, což zcela nepochybně působí velmi negativisticky ve spojení s touto situací. A to je také důvod, proč muselo Německo začít bojovat o některá území, o která v důsledku této dohody přišlo (mezi nimi i část Polska) a která původně historicky patřila k německým územím. Spolu s tímto úzce souvisí i využívané odkazy na historii německého národa a jejich území, o čemž pojednává několik článků v prvním roce války.

Dalším, velice často zmiňovaným argumentem, je údajný útisk německých menšin v Polsku, kterým svým přechodem přes hranice nutně musí pomoci. Obviňují Poláky z napadání, páchání zločinů a okrádání německých občanů, je tedy povinností Němců si své příslušníky chránit. Ve srovnání s tímto argumentem se však jako mnohem zásadnější jeví argument Hitlerovy touhy po míru, kompromisu a přátelství mezi evropskými státy. To je navíc umocněno neustálým opakováním Hitlerovy nabídky a návrhu na řešení situace s tím, že byl Británií a Polskem striktně odmítnut. Toto tvrzení navíc Der Neue Tag podporuje zveřejněním některých Chamberlainových projevů, přičemž Hitler sází na jejich popírání pouhým „není pravda, že...“ a podobnými negativními počátky vět. Často umocňuje svá tvrzení zvoláním a řečnickým apelem na nepřátelskou stranu, kterou vyzývá, ať prokáže opak (např. „*Es soll derjenige aufstehen und erklären...*“). Často se také objevuje tvrzení, podle kterého Británie v podstatě nemá žádný nárok na zaplétání se do konfliktu Německa a Polska. Následně je Británie obviněna, že

původcem války je nikoliv Polsko, ale právě Británie, která využila Polsko k tomu, aby byla válka rozpoutaná. V tomto případě Hitler plně dostal svým názorům prezentovaným v jeho Mein Kampf, podle nichž je nutné viníka války hledat vždy a pouze na straně nepřítele – neboť objektivita, kterou se vyznačovala německá propaganda první světové války, úspěchy neměla. Vysvětloval to jednoduše – lidé po ní netoužili, chtěli znát jednoho viníka, což bylo pro jejich chápání jednodušší.

Aby však nezůstávalo jen u podporujících tvrzení německé strany, často deník přispěchá také s kladnými ohlasy jiných států, aby to budilo dojem, že jeho krok je podporován i zvenčí. K nejčastěji citovaným tištěným médií patří pochopitelně ta italská, španělská a místy i japonská.

Další argumentace souvisela s východiskem, dle kterého Němci přišli neprávem o svůj životní prostor, který nutně musí získat zpět. V tomto se jim však snaží zabránit mnoho nepřátel, mezi něž patří bolševický Sovětský svaz, s nímž se však shodovali v odporu vůči Versailleské dohodě, plutokratická Británie a světový nepřítel číslo jedna: Žid. Vůči nim je vedena argumentace nejjasnější a do jisté míry se neustále vrací ke svému původnímu východisku, podle kterého jsou Židé nižší rasou, která špiní čistou německou krev a znemožňuje jí smysluplnou a jednotnou existenci.

12. Jazykové prostředky

Je zřejmá Hitlerova touha nejen po očištění rasy, ale i po očištění německého jazyka. Jedná se zde o svéráznou podobu jazykového purismu. Nenáviděl jakékoli cizí příměsi, což dokazoval velice často ve svých projevech, a co bylo blízké i Goebbelsovi. Ve všech jejich projevech zveřejněných deníkem *Der Neue Tag* nalezneme nacionalistické výrazy, jako například „deutsches Blut“, „deutschblutig“, dále cokoli, co souvisí s lidovostí, tedy „Volk“, „völkisch“, „Volksgenosse“, „volksfremd“ a vše, co souvisí s němečtvím a německým národem, jeho historií, kulturou, například hojně užívaný výraz „Deutschtum“. Nejvyšších superlativů, kterých se dostává Německu v podobě atributů „historisch“, „ewig“ a „jedinečný“.

Cokoli, co se provinuje proti německé čistotě, cokoli, co by mohlo narušit její zdánlivou jednotnost, je s určitostí svalováno na Židy. Vše, co bylo židovského, či mělo ve svém atributu kořen slova „žid“, bylo negativní už jen proto, že Žid sám o sobě byl špatný, lstivý, zákeřný. „Žid je v Hitlerově státě nejdůležitější člověk; je to ten nejlidovější fackovací panák a obětní beránek, lidově nejpobornější soupeř...“¹³¹ To tedy z druhého pohledu, kdy Žid představuje něco, do čeho je možné se strefovat v případě neúspěchů v jakékoli oblasti; něco, co je příčinou všeho zla a čím je možné jej vysvětlovat.

Důležité postavení v Hitlerových projevech zveřejněných v deníku měla armáda. Její členové, vojáci, v sobě podle něj skýtali nesčetně kladných vlastností v podobě statečnosti, odvahy a vytrvalosti. Tím, že vyzdvihoval tyto ctnosti vojáků, nepřímou vyzýval i ostatní k tomu, aby je získali a aby jim zůstali věni. Pozitivní vlastnosti německého vojáka jsou dány do přímého kontrastu s nepřátelským vojskem, jehož členové mají vlastnosti naprosto opačné. Do souvislosti s nepřátelskými státy a jejich vojáky jsou spojovány výrazy jako „Weltfeind“, „Sabotage“, „plutokratischer Gegner“, „bolschewistisch“ a „Terror“. Všechny tyto atributy se německému národu zcela vyhýbají, neboť je to právě Německo, kdo proti nim bojuje. Stejně tak dostal Hitler svým názorům prezentovaným v *Mein Kampf* – veškerá vina počátku války byla svedena na Británii, později i Francii a jako výstižné označení pro ně používal „Kriegshetzer“.

¹³¹ Klemperer, V.: *Jazyk Třetí říše - LTI : poznámky filologovy*. S. 183.

Nejvíce důležitým prvkem veškerých projevů, ale i článků týkající se počátku války, je neustálé opakování několika argumentů. Jak sám Goebbels řekl, základem propagandy je neustálé opakování neúčinnějších argumentů, což je zde velice patrné. Tedy ač již mnohokrát řečeno, vzápětí zopakováno, a to dokonce naprosto stejnými slovy. Bez jakékoli kreativity, bez vkusu, jenom s jedním cílem: zmanipulovat a přesvědčit. Neboť jak praví staré přísloví, stokrát opakovaná lež se stává pravdou.

13. Závěr

Argumentace; cílený proces, který má přesvědčit komunikačního partnera o stanovisku mluvčího. Představuje nejzákladnější součást jakékoliv komunikace, ať už probíhá v rámci dialogu, monologu, přednášky či projevu. Lze ji pojímat různými způsoby, stejně jako ji vést. Nacistické Německo a jeho vládní představitelé využívali především při projevech, agitkách, ale také v písemné formě v podobě zveřejněných novinových článků.

Pronacisticky orientovaný deník, jakým jistě Der Neue Tag byl, začal vycházet v době, kdy se z českého a moravského území stal Protektorát Čechy a Morava. Zaměříme-li se na jeho pojetí argumentace a způsob jejího vedení, pak zde nacházíme především citované projevy Adolfa Hitlera, propagátora Josepha Goebbelse, odkazy na zahraniční deníky a samozřejmě také vlastní redakční zprávy.

Hitlerovy zveřejněné projevy byly dosti předvídatelné a jejich čtenáři byli pravidelně informováni o událostech tak, jak byly prezentovány v minulosti. Nedochozelo k žádnému obohacení, co se týče promyšlenosti, scházela jim hloubka, na druhou stranu byly jeho projevy plné zdůrazňování vůle a bouřlivé výbojnosti. Jeho apel na publikum byl zřejmý v tom smyslu, že víceméně jakákoli důrazně a opakovaně pronesená myšlenka byla odměněna hlasitým potleskem a souhlasným pokřikem, o němž deník Der Neue Tag v reportáži vždy informoval. Goebbels si dal záležet na větší analýze dané problematiky, jeho projevy a myšlenky byly na danou dobu velice systematicky formulované. Vezmeme-li to z hlediska logiky, pak je zřejmé, že její pravidla nalezneme právě spíše u Goebbelse.¹³² Tomu v rámci deníku Der Neue Tag byla věnována menší pozornost než Hitlerovi.

Nejintenzivněji se argumentace v deníku Der Neue Tag podporující skutečnost vzniku druhé světové války projevila v prvních letech války. V tomto období se zaměřovala především na Versailleský mír, označovaný jako diktát, velikost německého národa, jeho čistotu a utvrzování sebe sama v tom, že je to právě jenom německý národ, který může dosáhnout jednoty v rámci Evropy, která nebude narušována jinou rasou, než je ta árijská. Tento směr argumentace graduje, ovšem po roce 1941, kdy Německo začalo ztrácet důležité pozice ve válce, se argumentační styl posouvá, a sice k mlčení.

¹³² Srov. Klemperer, V.: Jazyk Třetí říše. S 61 – 70.

V krátkosti se sice vrací k počátku války, ovšem spíše z formálních důvodů, a to jen v jejím připomenutí. Již chybí projevy Hitlera, Goebbelse, periodikum ztrácí svou propagační funkci. Již se neopakují úderné argumenty, již chybí svalování viny na Británii a její záměr zničit Německo, stejně jako Německo již není tou jedinou zemí, která může dát Evropě jednotu a sílu. V posledních letech byly články spíše již jen informativního charakteru – průběh, respektive konec války. Jestliže bylo zpočátku války patrné brát si příklad ze Sovětského Svazu, pak postupem doby byl trend přesně opačný – a právě i tato změna ve vztahu k Sovětskému Svazu do jisté míry ovlivnila vedení argumentace.

Argumentace vedená ve smyslu podpory vyhlášení války je mnohem snadnější ve chvíli, kdy vítězství je na dosah. Podporuje dojem, že kroky podniknuté Německem byly správné, čehož jsou důkazem četná vítězství jeho armády. Jakmile se však historická situace změní, nutně je tím pádem ovlivněn i směr a pojetí argumentace. Ve chvílích úpadku, prohry a ústupu nezbývá než hlasitě podněcovat a vyzývat k vypětí posledního zbytku sil za účelem zachování důstojnosti. I tak by bylo možné označit poslední fázi války odrážející se v deníku Der Neue Tag.

14. Použité zdroje

ARENDDT, Hannah. *Původ Totalitarismu*. Praha : Oikoymenh, 1996. 679 s. ISBN 80-86005-13-5.

ARISTOTELES. *O sofistických důkazech: Organon; Díl 6*. Praha: Academia, 1978. 133 s.

BACON, Francis. *Nové Organon*. 1990. ISBN 80-205-0107-X.

BAUER, František, SVÁTEK, František, ARNOT, Michal. *Mein Kampf očima historiků*. Praha : Nakladatelství XYZ, 2008. 181 s. ISBN 978-80-86864-95-2.

BOKR, Josef. *Základy logiky a argumentace: pro zájemce o umělou inteligenci, filozofii, práva a učitelství*. Dobrá Voda: Čeněk, 2002. 173 s. ISBN 80-902627-8-3.

ČERNÝ, Jiří. *Dějiny lingvistiky*. Votobia : Olomouc, 1996. 517 S. ISBN 80-85885-96-4.

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Praha: Triáda, 1998. 216 s. ISBN 80-86138-03-8.

HÁJEK, Jiří. *Hitlerův Mein Kampf s komentářem Jiřího Hájka*. Praha : Dialog, 1993. 221 s. ISBN 80-85194-86-4-62-015-93.

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Malá logika*. Praha: Svoboda, 1992. 385 s. ISBN 80-205-0153-3.

IRVING, David. *Goebbels. Pán myšlenek Třetí říše*. Brno: Books, 1998 . 884 s. ISBN 80-7217-067-8.

KLEMPERER, Victor. *Jazyk Třetí říše - LTI: Poznámky filologovy*. Překlad Zlata Kufnerová. Praha : H&H, 2003. 299 s. ISBN 80-7319-019-2

KOL. AUTORŮ. *Dějiny Německa*. Praha : Lidové noviny, 2004. 609 s. ISBN 80-7106-188-3.

KOL. AUTORŮ. *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara : stenografické zápisky Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941 / Ed. Jakub Končelík, Barbara Köpplová, Jitka Kryšpínová*. Praha: Karolinum, 2003. 503 s. ISBN 80-246-0591-0.

KÖGLER, Hans-Herbert. *Kultura, kritika, dialog*. Praha: Filosofía, 2006. 187 s. (Filosofie a sociální vědy; sv. 21). ISBN 80-7007-238-5.

KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Praha : Karolinum, 2004. 184 s. ISBN 80-246-0898-7.

KRAUS, Jiří. *Rétorika v evropské kultuře*. Praha : Academia, 1998 . 182 s. ISBN 80-200-0659-1.

MATERNA, Pavel. *Svět pojmů a logika*. Praha : Filosofia, 2000. 135 s. ISBN 80-7007-085-4.

PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. 429 s. ISBN 80-85809-88-5.

PEREGRIN, Jaroslav. *Logika ve filosofii, filosofie v logice: Historický úvod do analytické filosofie*. Praha: Herrmann, 1992. 124 s. ISBN 0000.

PEREGRIN, Jaroslav. *Logika 20. století: mezi filosofii a matematikou*. Praha: Filosofia, 2006. 471 s. ISBN 80-7007-228-8.

PRIEST, Graham. *Logika: průvodce pro každého*. Praha : Dokořán, 2007. 167 s. ISBN ISBN 978-80-7363-6.

REICHEL, P. *Svůdný klam Třetí říše*. Praha : Argo, 2004. 384 s. ISBN 80-7203-604-1.

SOUSEDÍK, Prokop. *Jazyk – logika – věda*. Praha: Filosofia; O.P.S., 2005. 351 s.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. 630 s. ISBN 80-7192-500-4.

TONDL, Ladislav. *Dialog*. Praha : Filosofia, 1997. 214 s. ISBN 80-7007-092-7.

TRETERA, I.: *Nástin dějin středoevropského myšlení: od Thaléta k Rousseauovi*. Praha: COWI, 1996. 330 s. ISBN 80-901588-4-6.

Internetové odkazy:

Www.calvin.edu [online]. 2003 [cit. 2008-12-03]. A collection of 80 speeches and essays. Text v angličtině. Dostupný z WWW:

<<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/ww2era.htm>>.

Periodika:

Der Neue Tag: Tageszeitung für Böhmen und Mähren. 1939 – 1944.

15. Přílohy

Příloha č. 1: Titulní stránka deníku Der Neue Tag

Příloha č. 2: Titulní stránka večerního vydání deníku Prager Abend

Příloha č. 3: Hitlerův apel na vojáky, občany a NSDAP

Příloha č. 4: Ukázka z Hitlerovy knihy Mein Kampf

Der NEUE TAG

Tageszeitung für Böhmen und Mähren

Prag, Samstag 2. September 1939

Nummer 148

Der Führer vor dem Reichstag

Es wird zurückgeschossen! Kampf bis zur Friedenssicherung im Osten Gegenangriff über die Grenze / Danzig frei

Wa. Prag, 1. September.

Freiheitslich ist derjenige, der nicht angreift, ohne angegriffen zu werden. Wer aber einen Angriff hinstimmt, ohne ihn zu erwidern, ist feige und müßlos. Das deutsche Volk ist freiheitsliebend. Es hätte nie die Absicht, ein anderes Volk anzugreifen. Aber man muß sich vorsetzen, was immer: keine Ungerechtigkeit liegt dem Deutschen ferne als Freiheit. Aber einen Menschen wegen seiner Volkshoheit anzugreifen, greift das ganze Volk an. Insofern haben die Polen bereits seit Monaten Angriff zum Angriff

Der volle Wortlaut
der Führer-Rede Seite 3

gegan hat deutsche Volk gerichtet. Wir wissen, daß der Führer Warnung im Voraus wegen der Folgen dieser Handlungswerte in die Welt hinausgerufen hat. Die Antowki Verklärung der Feindseligkeiten aus Warschau und ermunternde Gesten des Westens, auf diesem Wege fortzuführen. Wahrscheinlich eine gefährliche Spekulation auf die längst nicht mehr vorhandene Zweiselnahme des deutschen Michels! Der durchaus nicht schlaftrige Deutsche begriff die Taktik: man will seine Friedfertigkeit auf die Folter spannen, bis das Ganze wie eine Ohnmachtsprobe des Reiches aussieht, aus der sich politisches Kapital schlagen läßt, hinter der sich ein Stacheldrahtverhau zur Abschmürung der Lebensnotwendigkeiten Deutschlands errichten läßt. Die Ohnmachtsprobe wäre dann die große Wendung nach fünf Jahren Aufstieg des Deutschtums, die Welt würde sehen, daß hinter den deutschen Warnungen nicht Latbereitschaft steht, sondern Muth, die Welt würde sich dann vielleicht zum Teil wieder aufbieten lassen, zu einer umfassenden Koalition gegen dieses so unbegrenzte 80-Millionen-Volk...

Der Führer hat die Taktik erkannt und ab aburdam geführt. Er hat Angriff um Angriff mit kalter Gelassenheit hingenommen, die deutsche Friedfertigkeit solange auf die Folter spannen lassen, als dies nur irgendwie möglich erschien, die Lage schien bereits heute vor einer Woche zwangsläufig nur mehr eine Alternative zuzulassen: Hinnahme weiterer Angriffe — gleichbedeutend mit einem Freiheitsbeweis, einer Ohnmachtsprobe — oder bewaffnete Gegenaktion. Das gestern abend veröffentlichte Dokument zeigt, daß es dem Führer gelungen war, auch in dem Engpaß dieser Alternative noch einen für alle Beteiligten ehrenvollen Ausweg zu zeigen. Wir wissen, worin dieser Ausweg bestand: Polen sollte Ödigen als Saßen behalten, Danzig ins Reich zurückkehren, eine Volkstimmungs über das Schicksal des Korridor beschreiben, wechselseitige Transitbedingungen geschlossen und der Schutz der beiderseitigen Interessen vertraglich präzisiert werden. Dieses Anbot war Grundlage der englischen Vermittlungaktion, es wurde dem britischen Botschafter Henderson durch Außenminister Ribbentrop zur Kenntnis gebracht mit der Maßgabe, daß unverzüglich ein Treffen eines polnischen Unterhändlers in Berlin geboten sei. Nach offiziellen englischen Meldungen — unvollständige Indiskretionen wuchsen sogar schon vorgehen aus London bruchstückweise über den Verhandlung zu berichten — wurde dieser deutsche Standpunkt der polnischen Regierung durch ihren Vizeaußenminister zur Kenntnis gebracht. Wenn jetzt von den durch die Vermittlungsbotschaften der tschechische Verband übernommen wird, die Kenntnis des deutschen Standpunktes, genügt wohl der Hin-

„Ich habe mich daher nun entschlossen, mit Polen in der gleichen Sprache zu reden, die Polen seit Monaten uns gegenüber anwendet.“ Mit diesen Worten gab der Führer heute den versammelten Reichstags- Abgeordneten bekannt, daß er der deutschen Wehrmacht den Befehl erteilt hat, den aktiven Schutz des Deutschen Reiches zu übernehmen und den Gegenangriff über die deutsch-polnische Grenze zu tragen. Im schließlichen Feldzug, im Grenzfeld und damit an das deutsche Volk selbst. Noch einmal gab der Führer einen Überblick über den Ablauf der letzten Handlungen solange fortgesetzt werden, bis „im Verhältnis Deutschlands zu Polen eine Wendung eintritt, die ein friedliches Zusammenleben sicherstellt“. Das Element der Unsicherheit, so erklärte Adolf Hitler unter ungeheurer Wehrkraft, müsse von den deutschen Grenzen für immer entfernt werden.

Um 5 Uhr 45 begannen an Polens Grenze die Kampfhandlungen. Während ganz Deutschland in Ruhe den Ereignissen entgegen sieht, herrscht im Westen volle Aufregung. England und Frankreich haben die gesamte Mobilmachung beauftragt. In London trat am Vormittag der Ministerrat und der Konvent und nachher das Parlament zusammen.

Prag, 1. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht teilt mit:

Berlin, 1. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

„Im Zuge der deutschen Kampfhandlungen auf Schlesien, Pommern und Ostpreußen wurden an allen Fronten schon heute die erwarteten Anfangserfolge erzielt. Die über das Gebirge vorgehenden Truppen haben die Linie von Neumarkt—Sudza erreicht. Südlich Währ-Osttraun ist die Olsa bei Teich überlaufen. Südlich des Industriegebietes sind unsere Truppen in der Höhe von Kattowitz im Vordringen. Die aus Schlesien angestiegenen Truppen sind im fließigen Vordringen in Richtung Tschentschan und südlich davon. Im Korridor nähern sich unsere Truppen der Braue und haben die Rechte bei Ratel erreicht. Nicht vor Graubenz wird gekämpft. Aus Ostpreußen vorgehende Kräfte stehen tief an polnischem Gebiet im Kampf. Die deutsche Luftwaffe hat heute in wiederholten kraftvollen Ein-

2 Berlin c 3070 234 1/9 1205 =
D = Presse-Hoffmann Prag =

Der Führer heute im Reichstag
Bildtelegramm des Neuen Tages

wohl, daß die Indiskretionen und Polensiten wohl die Kenntnis des Wehrklages (nicht vor ausbleiben.) Polen verblühte aber wenige Stunden nach dieser Kenntnisnahme die Generalmobilisierung und brachte schon dadurch seine Ablehnung zum Ausdruck: die letzte Karte auf die Warschau alles liegt, wurde ausge-

heute alles das, was zu dem Ausbleiben dieser letzten Karte dazu gehört: die bewaffneten Einfälle auf Reichsgebiet, die vordringende „Überholung“ des Gleiwitzer Senders, die Bombenwirke mit ihren wahllosen Opfern. In der Morgendämmerung dieser grauenvollen Nacht aber gab der Führer, den man glaubt, zwei Tage lang mit dem Warten auf einen angeblichen polnischen Unterhändler beschäftigt zu haben, den hammerschlagenden Befehl: Es wird zurückgeschossen! Im Feldzug nach Ost ist er nicht zurückgefallen. Hat Adolf Hitler den Reichstagsabgeordneten und damit dem ganzen deutschen Volk seine Entschlüsse bekanntgegeben und sie begründet. Dieses friedfertige Volk, den das Schicksal wieder einmal die Waage in die Hand drückt, um sein Lebensrecht zu erkämpfen, hat die Worte des Reichspräsidenten an seiner Spitze gehört. Worte, die das widergeben was jedem einzelnen aus dem Herzen gekommen wäre, hätte er die Gabe, es in Worten zu fassen, der harte Muth aller Männer dieses 80-Millionen-Volkes sagt: Wer da auch immer scheitern möge — es wird zurückgeschossen! Der eiserne Entschluß steht fest: keine übermäßigen Besatzungsmaßnahmen. Der Feldzug nach dem Korridor an der Spitze ist ein Kampf um untere Wälder, der auch der Höhe ist. Und dieser Wille wird geschieden.

Prager Abend

I. Jahrgang

Montag, 4. September 1939

Nummer 122

Die ersten Bilder
vom
deutschen
Einmarsch
in Polen

Polnische Kriegsschiffe vor Danzig und Hela versenkt Luftwaffe zerstört wichtige Bahnlinien Przasnysz besetzt — Korridor abgeriegelt

(DWB) Berlin, 4. September.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Von den aus Schlesien und südlich vorgehenden Truppen drängen nördlich der Hohen Tatra und südlich des Industriegebietes starke Kräfte dem auf Krakau zurückweichenden Gegner nach Ostwärts. Die Folge der Weichselübergang erkämpft. Nördlich des Industriegebietes folgen unsere Truppen dem zurückweichenden Feind über die Linie Koniepol-Kamiński über die Warta nordöstlich Wielun. Im scharfen Vorgehen haben sie sich Staszew auf 20 Kilometer genähert.

Die Pommerische Kräftegruppe erreicht mit starken Kräften die Weichsel bei Culm. Das Abschnitten der im nördlichen Korridor stehenden polnischen Kräfte ist damit vollendet. Der deutsche Angriff gegen die Festung Graudenz ist im Nordosten in die Vorlinie eingebunden. Die aus Ostpreußen vorgehende Kräftegruppe nahm Przasnysz, polnische Kavallerie, die nördlich Treuburg vertrieben, in deutsche Hand einzubringen, wurde zurückgeworfen.

Die deutsche Luftwaffe führte im Laufe des 3. September vermehrt ihre Angriffe auf militärisch wichtige Verkehrsanlagen und größere

Truppentransporte durch. Der wiederholte Einsatz von Hiel und Hanz-Lampfleger trug wesentlich zu dem raschen Erfolg der aus Schlesien vorgehenden Truppen bei.

Die Bahnverbindungen Luthan-Warschau, Kraton-Lemberg, Nieske-Warschau, Thoren-Deutsch-Ohlau wurden zerstört. Es sind zahlreiche Jugendentgleisungen, Brände und Explosionen von Hagen festzustellen. Der Bahnhof Hohenstaun liegt in Trümmern. In Ostern bei Warschau wurde das dortige Flugzeugwerk schwer beschädigt. Die dort von den Polen bereitgestellten Reparaturanlagen wurden vernichtet. Bei einem Luftkampf über Warschau wurden sieben polnische Flugzeuge und ein polnischer Ballon ohne eigene Verluste abgeschossen.

Die Seestreitkräfte waren auch gestern erfolgreich tätig. Der Feind hat die im Kriegshafen von Hela liegenden feindlichen Schiffe unter wirksamem Feuer genommen. Vor der Danziger Bucht wurde ein polnisches U-Boot versenkt. Luftangriffe gegen Gdingen und Hela wurden erneuert und brachten hierbei den polnischen Zerstörer „Wicher“ zum Sinken. Der Minenleger „Orly“ wurde schwer beschädigt.

Im Westen bisher keine Kampfhandlungen.

Blickschnelle Schlagkraft durch wunderbare Organisation

(DWB) ... 4. September.

Die Front aus Stahl und Eisen schiebt sich unaufhaltsam vorwärts. Jeder Widerstand wird von den Soldaten der Großdeutschen Wehrmacht gebrochen. Während die Männer in der tiefen Front, die der moderne Krieg fordert, nach vorwärts drängen, stehen hinten auf gerader Front die Reservekräfte, die bereit zum Einsatz sind. Es ist nicht etwa eine „weiche Garnitur“, sondern es sind genau so gut ausgebildete Männer, wie die, die in der

Front liegen. Sie haben nur das Wech gehabt, heute nun einmal als Reserve zu bleiben. Für sie wird aber sehr bald der Augenblick kommen, wo auch sie ihre Feuerprobe bestehen, wo sie die Soldaten aus der vordersten Front ablösen werden.

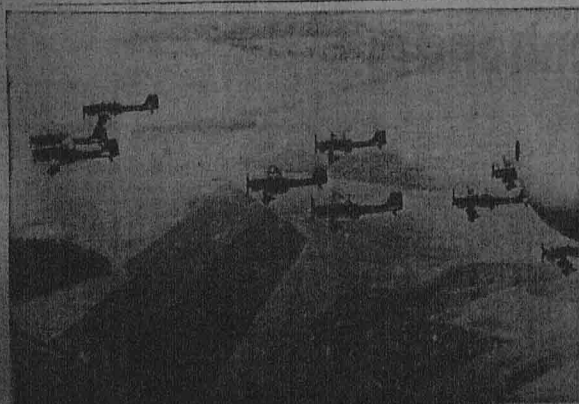
In Gruppen stehen die Männer der Reserve zusammen. Sie verhalten sich hier und dort ruhig. In der Front aufzulockern. Jede Transportabteilung ist umlagert von den Soldaten. Viele, viele Kilometer sind die Reserven

ins Hinterland geschafft. Die Fahrzeuge der technischen Truppen stehen sorgfältig getarnt unter Bäumen, so daß sie kein Feind entdecken kann. Sie sind aber so aufgebaut, daß sie innerhalb weniger Minuten auf der Landstraße, eingebunden in die langen Kolonnen, auf ihren Plätzen stehen, um zur Front zu rücken.

Besonders oft begegnet man Pionieren. Auf den schweren Lastkraftwagen sind die Brückenarbeiter verladen, die genaue Konstruktionspläne mit sich führen. In der Hand haben sie auch die nötigen Werkzeuge, um innerhalb kürzester Zeit Brücken über Schichten, Flüsse und Seen zu schlagen. Bomben, Schmelzbohrer, Baumaterial, alles steht in Mengen bereit. Ein Kraftfahrzeug, ein

Telephonapparat oder auch ein Behälter, der mit dem feindlichen Feind überbracht wird, veranlaßt um ihren Mechanismus der hier einmal einen Augenblick ruht, in Bewegung zu setzen.

Einmal sind die Truppen in Bewegung setzbar. Jede Kompanie, jede Batterie, jede Platoon, wo sie eingesetzt wird. Es wird fern oder nah durch Luftkessel, durch Verstecke, die natürlich alle Waffengattungen des Heeres umschließt, wo auch die Feinde, auf jeder Höhe, überhaupt auf jedem markanten Punkt im Gelände gegen die Vordertreiber militärisch und schwerer Flak in die Luft. Die Mannschaften stehen bereit — neben ihnen liegen ihre

Bei dem aktiveren Sturzkampfbomber.
Der Staffeln Schmeißer-Sturzkampfbomber fliegt ihrem Ziel entgegen.
Wolfgang Weidert

Die deutschen Truppen kommen mit überlegenem militärischem Erfolg.
Wochenlang hatte die polnische Presse den Einmarsch deutscher Truppen in die Besetzung des westlichen Polens und Konzentration an der Grenze, später auch die über die deutschen Truppen kamen, worden als nicht ohne eine große, militärische Befreiung begriffen. Größere Menschen, die sind die Truppen mit dem Feind der deutschen Befreiung.

Die Aufrufe des Führers

An die Soldaten der Ostarmee

Der Führer hat folgenden Aufruf an die Soldaten der Ostarmee erlassen:

Seit Monaten bereitet England seine Schenke vor dem Heere des Reiches. Die Ostarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Ostarmee sind die besten Soldaten der Ostarmee.

Die Ostarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Ostarmee sind die besten Soldaten der Ostarmee.

Der Führer hat folgenden Aufruf an die Soldaten der Ostarmee erlassen:

Die Ostarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Ostarmee sind die besten Soldaten der Ostarmee.

Die Ostarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Ostarmee sind die besten Soldaten der Ostarmee.

An die Soldaten der Westarmee

Der Führer hat folgenden Aufruf an die Soldaten der Westarmee erlassen:

Die Westarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Westarmee sind die besten Soldaten der Westarmee.

Die Westarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Westarmee sind die besten Soldaten der Westarmee.

Der Führer hat folgenden Aufruf an die Soldaten der Westarmee erlassen:

Die Westarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Westarmee sind die besten Soldaten der Westarmee.

Die Westarmee ist die stärkste und die besten Soldaten der Westarmee sind die besten Soldaten der Westarmee.

An das deutsche Volk

Der Führer erläßt folgenden Aufruf an das deutsche Volk:

Seit Jahrhunderten hat England das Reich bedrängt. Die deutsche Regierung ist nicht gewillt, infolge Frankreichs die Rechte des Reiches zu verletzen.

Die deutsche Regierung ist nicht gewillt, infolge Frankreichs die Rechte des Reiches zu verletzen.

Der Führer erläßt folgenden Aufruf an das deutsche Volk:

Die deutsche Regierung ist nicht gewillt, infolge Frankreichs die Rechte des Reiches zu verletzen.

Die deutsche Regierung ist nicht gewillt, infolge Frankreichs die Rechte des Reiches zu verletzen.

Frankreich liefert Polen Beistand

(27.9.) Berlin, 3. September.

Die französische Regierung hat sich bereit erklärt, Polen bei der Verteidigung gegen die deutsche Ostarmee zu unterstützen.

Vertretung des Reiches in London

Vertretung des Reiches in London

Der Führer zu seinen Soldaten Begeisterter Jubel bei der Abfahrt von Berlin

(DPA) Berlin, 8. September.

Der Führer ist am Sonntagabend an seinen Soldaten an die Ostfront abgefahren. Er ist Abend geworden. In Berlin hat die Herdabteilung wieder in weitem Umfange eingeeicht; eine wirklich totale Verdunklung, wie sie eben nur von der bis ins letzte disziplinierten Bevölkerung einer Willkommensstadt durchgeführt werden kann.

Gleich allen Straßen und Plätzen Teutonia liegt auch der Mittelbereich in tiefer Dunkelheit. Die jüngere Elitekategorie haben sich die Gebäude der Reichskanzlei und der Ministerien gegen den hell wolkigen, von moltem Mondlicht erhellen Sternenhimmel ab. Nach innen stehen in düsteren Mauern die Menschen. Sie warten und wissen nicht. Man hat den Eindruck, sie müßten, wenn sich die Klappen des dritten Himmels, nach am kommenden Morgen hier ausbarten, um dem ersten Soldaten des deutschen Volkes die seiner Kreuze zur Front als Ausdrück unanverleibter Treue, glühenden Vertrauens und latenter Entschlossenheit die Gräße werten zu können. Es ist eine Erlebnisgemeinschaft, die in ihrer selbstverändlichen Zurechtfindung ein Maß für die gewaltige, eng beschlossene Schicksalsgemeinschaft des 80-Millionenvolkes ist. Männer und Frauen, alte und junge, Arbeiter der Stirn und der Faust aus den Fabriken und aus den Betrieben sehen Schulter an Schulter, Volksgenossen und Kameraden, verbunden durch das stolze Bewußtsein der unüberwindlichen Stärke des Vaterlandes und durch das gleiche einigende Band der Hingabe und des unerschütterlichen Willens.

Endlich öffnet sich das Portal der Reichskanzlei; einige Sekunden erdichtungsvollen

Erleuchtung. Im langsamem Rollen steigt aus den Reihen der Soldaten ein begeistertes Jubelgeräusch in die Nachtstunde. Es ist der Jubel der Soldaten.

Es ist der Jubel der Soldaten. Es ist der Jubel der Soldaten. Es ist der Jubel der Soldaten.

Und so stehen die Menschen sein Leben lang, durchbrechen die dunklen Seiten der absperrenden Schutzgeländer, drängen nach vorn, ein einziger Jubelsturm erfüllt die Welt, und dann drängen die Heerführer empur. Wenn auch die Menge in den hinteren Reihen den Führer gar nicht sehen kann, der glühende Jubel der Begeisterung breitet sich über die Menge. Heil Heil Heil und die Wache schwingen sich vor. Die Wilhelmstraße entlang und die Stangen wie ein Schwarm. Führer befehl, hier folgen in diesem Gehorchen, in bedingungsloser Opferbereitschaft, in kühnem Glauben und Glauben an den Sieg der gerechten Sache. Führer befehl, hier folgen die, wenn es sein muß bis in den Tod. Unausweichlich wird sich das Erlebnis dieser weltgeschichtlichen Stunde, der Mann, der Deutschlands Größe gesichert hat, an die Ostfront zu seinen Soldaten abgefahren ist, in die Herzen aller eingraben.

Tausende in der Wilhelmstraße

(DPA) Berlin, 8. September.

Raum hatte die Bevölkerung der Reichshauptstadt am Sonntag nachmittag über den Kundstun von der provokativen ultimativen Note Englands und von dem deutschen Antwortmemorandum Kenntnis erhalten. Längst waren die Tausende des Führers und die Nachricht von

seiner bevorstehenden Abreise für die Ostfront abgefahren. Es ist der Jubel der Soldaten. Es ist der Jubel der Soldaten. Es ist der Jubel der Soldaten.

Der Jubelsturm durchdrang die Straßen und Plätze. Die Menschen schrien und jubelten. Die Wilhelmstraße war ein Meer aus Menschen. Die Menschen schrien und jubelten. Die Wilhelmstraße war ein Meer aus Menschen.

An die NSDAP

Berlin, 3. September.

an die nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei erließ der Führer folgenden

Nationalsozialisten und Nationalsozialistinnen!

Unter jüdisch-bolschewistischer Herrschaft hat es fertig gemacht, das gesamte Volk in den Kriegszustand gegen Deutschland zu setzen. Die deutsche Nation ist seit dem 1. September 1939 in den Kriegszustand versetzt. Das Volk hat sich nicht geändert. Aber geändert haben sich die Kräfte und der Wille des Volkes. Mehrmal den uns ausgehungerten Kampf mit jener Entschlossenheit zu führen, die notwendig ist, um das neue beabachtete System an der Menschheit jüdisch zu machen. Das Jahr 1938 wird nicht wiederkehren. Die deutsche Wehrmacht wird in Osten in wenigen Wochen den von den Engländern gehaltenen Einbruch durchbrechen. Sie werden im Westen in der größten Schlachtanlage aller Zeiten den deutschen Boden schlagen. Das deutsche Volk wird jedes Opfer bringen in der Erkenntnis, daß es seiner Zahl, seinem Mut und seiner geschichtlichen Verantwortung nach die Auseinandersetzung nicht zu fürchten hat. Gefesselt sind wir in der Geschichte nur dann geworden, wenn wir uneinig waren.

Daß das Deutsche Reich und Volk in diesen Krieg mit ungezügelter Einigkeit hinein- und herausgehen soll, sei unter aller Schärfe. Darin liegt die höchste Aufgabe für die nationalsozialistische Bewegung.

Der sich den Gemeinschaftsanforderungen widersetzt, aus der Gemeinschaftsleistung sich entfernt oder der glaubt, sie gar sabotieren zu können, wird diesfalls unarmbar gemacht. Der brave Soldat an der Front soll wissen, daß aus sein Leben immer noch höher steht als das von den Landesverrätern. Er soll aber auch wissen, daß in diesem Kampf erstmals in der Geschichte nicht von den einen verdient wird, während die anderen verbluten.

Wer daher glaubt, sich in diesen schicksalhaften Monaten oder Jahren bereichern zu können, erweist sein Verbrechen, sondern hofft sich nur den Tod. Ich mache alle nationalsozialistischen Funktionäre dafür verantwortlich, daß sie auch in ihren persönlichen Leben vorbildlich die Opfer auf sich nehmen, die die Gemeinschaft zu tragen hat. Was wir heute befehlen ist gänzlich belanglos, entscheidend ist nur eines: daß Deutschland siegt!

Was wir heute befehlen, ist ohne Bedeutung, wichtig aber ist, daß unser Volk keine Angriffe widersteht und damit seine Zukunft gewinnt. In wenigen Wochen muß die nationalsozialistische Volksgemeinschaft sich in eine auf Leben und Tod beschlossene Einheit verwandelt haben.

Dann werden die tapfersten Krieger des britischen Englands und seiner Verbündeten in kurzer Zeit erkennen, was es heißt, den größten Völkermord Europas ohne jede Bewusstlosigkeit anzuerkennen zu haben.

Der Weg, den wir heute beschreiten, ist nicht schwerer als der Weg von Versailles 1919.

Wir haben nichts zu verlieren, wir haben alles zu gewinnen.

Berlin, den 3. September 1939.

gez. Adolf Hitler.

Die gewaltigen Schläge der Wehrmacht

(DPA) Rom, 3. September.

Die Wehrmacht hat am Sonntag die letzten Schläge der Wehrmacht. Die Wehrmacht hat am Sonntag die letzten Schläge der Wehrmacht. Die Wehrmacht hat am Sonntag die letzten Schläge der Wehrmacht.

Englands Verrat an ganz Europa

Es zerschneidet den Faden, an dem der Frieden hing Wozu rennt Frankreich gegen den Westwall an?

(DPA) Berlin, 8. September.

Der Deutsche Dienst schreibt:

Am Sonntag vormittag um 11 Uhr hat England die Welt verlassen, daß es sich von diesem Zeitpunkt ab als in Belgien zu tun hat mit Deutschland befreundet. Die Welt hat sich in zwei Lager geteilt. Die Welt hat sich in zwei Lager geteilt.

Der Schritt des Duce in zwölfter Stunde

Wie aber können wir offenherzig antworten: Auf dem Höhepunkt der Vermittlung des italienischen Staatschefs Mussolini hat England ohne neuzeitlichen Anlauf und ohne Rücksicht auf die Zukunft der kommenden Generationen den Faden durchgeschnitten, an dem der Frieden Europas hing. In Frankreich haben sich Staatsmänner gefunden, die sich bewusst waren der unerschütterlichen Verantwortung, die sie vor ihrem Volk zu tragen haben. Frankreich hat den Schritt zu Gunsten der Erhaltung der Ordnung auf dem Kontinent in äußerster Stunde zu tun. Die Welt hat sich in zwei Lager geteilt.

Die Ursachen Chamberlains, mit denen er als Sprecher des britischen Kabinetts kampflos die Verantwortung zu finden versuchte, waren nicht eigentlich das englische Volk gegen das Reich — das unglückliche Volk seinen Friedenswillen gegenüber England dokumentarisch versichert hat — sondern die, unter anderem in nicht von den leidenschaftlichen Argumenten, die England vor dem Weltkrieg gegen Deutschland fand. Auch 1939 hat das britische Volk nicht gegen einen Mann, dessen angeblicher Verrat gegen die Welt bedroht. Diese menschliche Argumentation hat England nicht davon abgehalten, eine Hungerblockade gegen deutsche Frauen und Kinder zu verhängen.

Grute sieht fest: England verrät Europa! Eine daß auf dem Kontinent Verbannten Englands in Gefahr hängen, beugt es ein ungeheures Verbrechen an allen Völkern des Erdteiles, indem es verläßt, daß Herz Europas abzuhängen. Denn der Verrat, Deutschland abzuweichen, trübt zugleich die Lebensgrundlage aller europäischen Völker. Die wirtschaftliche und handelspolitische Anknüpfung in den letzten Jahren hat mehr und mehr deutlich gemacht, daß Deutschland der Teil des Herz des Erdteiles ist. Gerade die vergangenen Kriege, die Versailles erzeugt hat, haben gezeigt, daß der Erdteil krank ist, wenn dieses Herz krank ist. Durch seine geldwerte Handelspolitik hat Deutschland die unteren Handelsstrukturen von Versailles lebenden Völkern vor den von England diktierten Weltmärkten geöffnet, durch die Großbritanniern den europäischen Arbeiter und Bauern einen Ausweg aus dem Elend gebietet war. Deutschland kämpft in diesem Sinne für die Lebensgrundlage aller europäischen Völker ebenso wie für ihren künftigen Wohlstand. England aber hat sich los von der Verantwortung für Europa und verläßt den Kontinent zugunsten seiner eigenen Interessen. England hat sich verabschiedet von seiner Aufgabe für Europa und hat sich dem Weltmarkt übergeben.

Wohr aber Kampf Frankreich? Der Kampf der Welt, den wir kämpfen, gegen die Welt, die die Welt verläßt, gegen die Welt, die die Welt verläßt.

garantiert. Der Westwall ist nach dem Scheitern des Führers ein Ziel mehr. Das Deutsche Reich ist ein Ziel mehr. Das Deutsche Reich ist ein Ziel mehr.

Churchill im englischen Kriegskabinett

Berlin, 8. September.

Der englische König George VI. rieferte eine Erklärung an das Kabinett in der er die Verantwortung für die letzten Entscheidungen der Chamberlains wiederholt. Inzwischen hat Churchill die Verantwortung für die letzten Entscheidungen übernommen. Churchill hat die Verantwortung für die letzten Entscheidungen übernommen.

Die Verantwortung für die letzten Entscheidungen hat Churchill übernommen. Churchill hat die Verantwortung für die letzten Entscheidungen übernommen.

Příloha č. 4: Ukázka z Hitlerovy knihy Mein Kampf

Už povrchní pozorování nám ukazuje jako přímo železný základní zákon všech bezpočetných projevů životní vůle přírody její v sobě uzavřenou formu rozmnožování. Každé zvíře se páří jen se zvířetem stejného druhu. Sýkorka jde k sýkorce, pěnkava k pěnkavě, čáp k čápici, polní myš k polní myši, domácí myš k domácí myši, vlk k vlčici.

[...]

Právě jako si příroda nepřeje ani páření slabších jedinců se silnějšími, tím méně si přeje smísení vyšší rasy a nižší, neboť jinak by rázem byla ohrožena veškerá její snad tisíciletá práce na zušlechťování druhů.

Historická zkušenost nám k tomu poskytuje bezpočet dokladů. Ukazuje se strašlivou zřetelností, že při každém míšení krve árijce s nižšími národy dochází k zániku nositele kultury. Severní Amerika jejíž obyvatelstvo se skládá z největší části z germánských elementů, jež se jen velmi málo mísily s nižšími barevnými národy, představuje jiné lidstvo a kulturu než Střední a Jižní Amerika, kde se hlavně románští přistěhovalci mnohdy ve velkém rozsahu mísili s původním obyvatelstvem. Na tomto jediném příkladu můžeme už jasně a zřetelně rozpoznat působení rasového míšení. Rasově čistý a míšení nepodléhající Germán amerického kontinentu se stal jeho pánem; zůstane jím tak dlouho, dokud i on se nestane obětí krvesmilství.

Výsledkem každého křížení ras je tedy, zcela stručně řečeno, vždy:

1. pokles úrovně vyšší rasy,
2. tělesný a duševní pokles a tedy i počátek, i když pomalého, avšak jistě pokračujícího chřadnutí.

Způsobit takový vývoj neznamená nic jiného než páchat hřích proti vůli věčného Tvůrce.

[...]

Vše co dnes na této zemi obdivujeme - věda a umění, technika a vynálezy -, je jen tvůrčím produktem nemnoha národů a snad původně jedné rasy. Od nich i nadále závisí trvání celé této kultury. Zahynou-li, pak s nimi klesne do hrobu krása této země.

Všechny velké kultury minulosti zahynuly jen proto, že původně tvůrčí masa odumřela otravou krve.

Vždy bylo příčinou takového zániku to, že se zapomnělo, že všechna kultura závisí od člověka, a ne naopak, že aby se tedy zachovala určitá kultura, musí být zachován člověk, který ji stvořil. Toto zachování je však vázáno na železný zákon nutnosti a právo na vítězství nejlepšího a silnějšího.

Kdo chce žít, ten ať bojuje, a nechce-li bojovat v tomto světě věčného zápasu, nezaslouží si žít.

[...]

Rozdělíme-li lidstvo do tří druhů, na zakladatele kultury, nositele kultury a její ničitele, pak přichází v úvahu jako představitel toho prvního jen árijec. Od něho pochází základy a zdi všech lidských výtvorů a jen vnější forma a barva je podmíněna dobovými charakterovými rysy jednotlivých národů. Árijec poskytuje mohutné stavební kameny a plány pro veškerý lidský pokrok a jen jejich provedení odpovídá charakteru jednotlivých ras. Za několik desetiletí si například celá východní Asie osvojí kulturu, jejímž posledním základem je helénský duch a germánská technika, jak je tomu u nás. Jen její vnější forma bude nést - přinejmenším zčásti - rysy asiatského charakteru. Není tomu tak, jak se mnozí domnívají, že Japonsko ke své kultuře přibírá evropskou techniku, nýbrž evropská věda a technika byla olemována japonskými zvláštnostmi. Základnou skutečného života už není zvláštní japonská kultura, ačkoliv určuje barvu života, která je v důsledku své vnitřní rozdílnosti pro Evropana víc nápadná, nýbrž ohromná vědeckotechnická práce Evropy a Ameriky, tedy Árijských národů. Pouze na těchto výkonech může i Východ sledovat všeobecný lidský pokrok.

[...]

Vždy se rýsuje asi následující obraz vývoje národů. Árijské kmeny - často co do počtu směšně malé - si podrobují cizí národy a pak rozvíjejí, podníceny zvláštními životními poměry nového území (úrodnost, klimatické poměry) a využívajíce množství pomocných sil lidí nižšího druhu, které je jim k dispozici, své v sobě drímající duševní a organizátorské schopnosti. Vytvoří často v několika tisíciletích, ba staletích kultury, které původně plně nesou vnitřní rysy jejich podstaty, přizpůsobené už shora připomenutým zvláštním vlastnostem půdy a i podrobených lidí. Nakonec se však dobyvatelé proviní proti zpočátku dodržovanému udržování čistoty své krve, začínají se mísit s ujařmeným obyvatelstvem a zakončují tím své vlastní bytí, neboť po propadnutí hříchu následovalo vždy vyhnání z ráje.

Po tisíci a více letech se pak často ukazuje poslední viditelná stopa někdejšího panského národa v jasnějším odstínu pleti, jež zanechala jeho krev ujařmené rase, a v ustrnulé kultuře, kterou kdysi jako původní tvůrce založil. Neboť stejně jako skutečný duchovní dobyvatel se rozplynul v krvi porobených, ztratila se i hořlavina pro pochodeň lidského kulturního pokroku!

[...]

Ne v intelektuálních darech tkví příčina kulturotvorné a budovatelské schopnosti árijce. Kdyby měl jen ty, mohl by jimi působit vždy jen destruktivně, rozhodně však nikoliv organizujícím způsobem, neboť nejvnitřnější podstatou každé organizace je, že jedinec se zřekne prosazování svého osobního mínění a svých vlastních zájmů a obojí obětuje ku prospěchu většiny lidí. Teprve oklikou přes tento celek dostává nazpět opět svůj díl. Nepracuje např. nyní už bezprostředně sám pro sebe, nýbrž začleňuje se svou činností do rámce celku nejen pro vlastní prospěch, nýbrž k prospěchu všech. Nejkrásnějším vysvětlením tohoto smýšlení je slovo práce, pod nímž rozhodně nerozumíme jakoukoliv činnost sloužící zachování života, nýbrž jen tvorbu, která není v rozporu se zájmy celku. V jiném případě označujeme lidskou činnost, pokud slouží jen pudu sebezáchovy, bez ohledu na zájem ostatních lidí, za krádež, lichvu, loupež, vloupání atd.

Toto smýšlení, v němž zájem vlastního já ustupuje ve prospěch zachování společenství, je vpravdě prvním předpokladem každé skutečné lidské kultury.

[...]

Největším protikladem árijce je Žid. Sotva u kterého národa na světě je silněji vyvinut pud sebezáchovy než u tohoto takzvaně vyvoleného národa. Nejlepším důkazem toho je sama skutečnost trvání této rasy. Který jiný národ prodělal v posledních dvou tisíciletích tak málo změn vnitřních vlastností svého charakteru, jak je tomu u Židů? Který národ prodělal větší převraty než tento - a přesto i z největších katastrof lidstva vyšel vždy nezměněn? Jak nekonečně silná vůle k životu a k zachování druhu promlouvá z těchto skutečností?

Intelektuální vlastnosti Židů se vypěstovaly v průběhu tisíciletí. Je dnes pokládán za chytrého a byl takovým v jistém smyslu za všech dob. Avšak jeho rozum není výsledkem vlastního vývoje, nýbrž výsledkem názorné výuky ze strany cizích národů. Ani lidský duch nemůže dospět k výšinám jinak než stupňovitým vývojem; potřebuje pro každý krok do výše základnu minulosti, a to v tom všeobšhlém smyslu, v němž se může projevit jen ve všeobecné kultuře. Všechno myšlení spočívá jen z malé části na vlastním poznání, z největší části však na zkušenostech minulosti. Obecné kulturní niveau zásobuje jednotlivé lidi, aniž si toho většinou jsou vědomi, takovým množstvím předběžných znalostí, že mohou takto vyzbrojeni udělat další vlastní kroky. Dnešní chlapec například vyrůstá uprostřed velkého množství technických vymožeností posledních staletí, takže mnoho věcí, které byly před staletími ještě tajemstvím i pro největší duchy, si jako cosi samozřejmého vůbec neuvědomuje, i když pro něho mají rozhodující význam pro sledování a chápání pokroku jednotlivých oblastí. Kdyby dnes najednou vstal z hrobu třeba geniální duch z dvacátých let minulého století, byla by jeho duchovní orientace v dnešní době obtížnější než pro dnešního prostředně nadaného patnáctiletého chlapce.

Protože Žid - z důvodů, které hned vysvětlím - nikdy neměl vlastní kulturu, byly základy jeho duševní práce dány vždy někým jiným. Jeho intelekt se za všech časů vyvíjel z podnětů kulturního světa, který jej obklopoval.

Nikdy nedošlo k obrácenému procesu.

Neboť i když pud sebezáchovy židovského národa není menší, nýbrž spíše ještě větší než u jiných národů, i když jeho duševní schopnosti mohou snadno

vzbuzovat dojem, že jsou rovnocenné intelektuální úrovni jiných ras, úplně mu chybí nejdůležitější předpoklad každého kulturního národa - idealistické smýšlení.

Vůle k oběti nepřesahuje u Židovského národa pud sebezáchovy jedince. Zdánlivě velký pocit sounáležitosti je založen na velmi primitivním instinktu stáda, jako se podobně projevuje u mnoha jiných živoucích bytostí tohoto světa. Hodná pozornost je přitom skutečnost, že stádní pud vede ke vzájemné podpoře, jen když se to zdá být účelné nebo nevyhnutelné tváří v tvář společnému ohrožení. Táž smečka vlků, která právě společně přepadá svou kořist, se rozpadne po ukojení hladu opět v jednotlivá zvířata. Totéž platí o koních, kteří se společně snaží bránit útočníkům a po překonání nebezpečí se rozprchnou.

Podobně je tomu se Židem. Jeho smysl pro sebeobětování je jen zdánlivý. Trvá jen tak dlouho, pokud to bezpodmínečně vyžaduje existence každého jednotlivce. Jakmile však společný nepřítel je poražen, nebezpečí, ohrožující všechny, je odstraněno, lup je ukryt, přestává existovat zdánlivá harmonie mezi Židy a zvolňuje místo původně existujícím vztahům. Židi jsou jednotní, jen když je k tomu nutí společné ohrožení nebo když je láká společná kořist. Odpadnou-li tyto důvody, obnoví se vlastnosti nejpříkřejšího egoismu a pak se z jednotného národa stane obratem ruky hejno navzájem se krvavě potírajících krys.

Kdyby byli Židé na světě sami, zahynuli by ve špíně a nečistotě a snažili by se vzájemně získat výhody a v nenávislném boji se vyhubit, pokud by jejich nedostatek smyslu pro oběť vyjádřený zbabělostí neproměnil tento boj v pouhé divadlo.

Je tedy zásadně chybné vyvozovat ze soudržnosti Židů v boji, lépe řečeno v odírání jejich spoluobčanů, že u nich existuje určitá ideální obětavost.

Ani zde nevede Žida nic jiného než obnažený egoismus jednotlivců.

Proto je i židovský stát, který má být živoucím organismem k udržení a rozmnožování rasy, teritoriálně zcela neohrazen. Neboť prostorové pojetí nějakého státního útvaru předpokládá vždy idealistické smýšlení státní rasy, zvláště však správné chápání pojmu práce. Pokud toto smýšlení chybí, ztroskotává o každý

pokus o vytvoření i udržení prostorově ohraničeného státu. Tím však odpadá základna, na níž jedině může vzniknout kultura.

Proto je židovský národ při všech zdánlivých kulturních vlastnostech přesto bez jakékoliv skutečné kultury, zvláště však bez jakékoliv vlastní kultury. Neboť ona zdánlivá kultura, kterou dnes Židi mají, jsou hodnoty jiných národů, ponejvíce už v jejich rukou znehodnocené.

Při posuzování Židovstva ve vztahu k otázce lidské kultury nesmíme zapomínat na podstatný příznak, že židovské umění nikdy neexistovalo, a proto ani dnes neexistuje, že především dvě oblasti, které kralují všemu umění, architektura a hudba, nevděčí Židovstvu za nic původního. Co vytváří v oblasti umění, je buď zkomolenina, nebo duchovní krádež. Tím však Židům chybějí ony vlastnosti, kterými se vyznačují tvůrčí a tím kulturně nadané rasy.

Jak velmi Žid jen napodobuje, lépe řečeno přejímá či kazí cizí kultury, vysvítá z toho, že nejčastěji se s tím setkáváme v umění, které je nejméně zaměřeno na vlastní vynalézavost, v herectví. Avšak i zde je ve skutečnosti kejklířem, který se opičí po jiných; neboť ani zde není geniálním zobrazitelem, nýbrž vnějškovým napodobitelem, přičemž všechny šaškoviny a triky, kterých přitom používá, nemohou zakrýt vnitřní neživotnost jeho výtvorů. Zde nejroztomilejším způsobem vypomáhá všechen židovský tisk, který o každém, i prostředním neumětelovi, pokud je to Žid, spouští takové chvalozpěvy, až se ostatní lidé nakonec začnou opravdu domnívat, že mají před sebou umělce, zatímco se popravdě jedná jen o ubohého komedianta.

Ne, Žid nemá žádnou kulturotvornou sílu, neboť u něho nikdy neexistuje a neexistoval skutečný idealismus, bez něhož není možný opravdový vyšší vývoj člověka. Proto nepůsobí jeho intelekt nikdy pozitivně, nýbrž jen ničivě, ve zcela vzácných případech nanejvýš jako ostruha, pak však jako praobraz síly, která chce vždy zlo a vždy tvoří dobro. Pokrok lidstva se neuskutečňuje jeho prostřednictvím, nýbrž jemu navzdory.

Protože Žid nikdy neměl stát s určitým teritoriálním vymezením, a proto ani nikdy neměl vlastní kulturu, vznikla představa, že tu jde o národ, který by bylo třeba zařadit mezi nomády... Žid však ale nikdy nebyl nomádem, nýbrž vždycky jen

parazitem na těle jiných národů. Že přitom někdy opouští svůj dosavadní životní prostor, nezávisí na jeho úmyslu, nýbrž je to způsobeno tím, že ho čas od času národy, jejichž pohostinství zneužíval, vyženou. Avšak jeho neustálé rozšiřování je typickým projevem všech parazitů, hledá neustále novou živnou půdu pro svou rasu... Je a zůstává věčným parazitem, příživníkem, který se jako škodlivý bacil stále víc rozšiřuje, najde-li příznivou živnou půdu. Účinek jeho existence je však stejný jako u cizopasníků: kde se objeví, odumírá po kratším či delším čase národ, který mu poskytl pohostinství.

Tak žil Žid za všech časů ve státech jiných národů a vytvářel v nich svůj vlastní útvar, který obyčejně tak dlouho proplouval pod maskou náboženského společenství, pokud mu vnější okolnosti nedovolovaly úplně odhalit jeho vlastní podstatu. Cítil-li se však jednou dost silný, aby mohl odložit tuto ochrannou masku, pak vždy nechal padnout závoj a náhle byl tím, co mnozí jiní nechtěli věřit a vidět: Židem.

V životě Žida jako parazita na těle jiných národů a států je založena jedna jeho zvláštnost, která podnítila Schopenhauera k výroku, že Žid je velký mistr lži. Jeho existence nutí Žida ke lhaní, a to k neustálému lhaní, jako Severany nutí počasí k teplému oblečení.

Jeho život uprostřed jiných národů může dlouho trvat, jen když se mu podaří vyvolat mínění, že u něho nejde o žádný národ, nýbrž o určité, i když zvláštní náboženské společenství.

To však je první velká lež.

Musí, aby mohl existovat jako parazit jiných národů, sáhnout k popírání své vnitřní podstaty. Čím jsou jednotliví Židi inteligentnější, tím víc se jim tento klam daří. Může to dojít tak daleko, že velké části národa, který jim poskytuje pohostinství, nakonec docela vážně uvěří, že Žid je skutečně Francouz nebo Angličan, Němec nebo Ital, i když zvláštního náboženského vyznání...

Židovstvo bylo vždy národem s určitými rasovými vlastnostmi a nikdy náboženstvím, jen jeho prospěch je nutil, aby začalo už záhy hledat prostředek, který by mohl rozptýlit nepříjemnou pozornost vůči jeho příslušníkům. Jaký

prostředek by však byl účelnější a zároveň nevinnější než využití vypůjčeného pojmu náboženského společenství? Neboť ten je vypůjčen, lépe řečeno ukraden: ze své podstaty nemůže vytvořit Žid nějaké náboženské společenství už proto, že mu schází idealismus v jakékoli podobě, a proto je mu úplně cizí i víra v posmrtný život. Podle árijského pojetí si však nelze představit náboženství, kterému by chybělo přesvědčení o nějaké formě posmrtného života. Skutečně také talmud není knihou, která připravuje na posmrtný život, nýbrž jen příručkou pro praktický a snesitelný život pozemský.

Židovské náboženské učení je v první řadě návodem pro udržení čistoty židovské krve a právě tak pro uspořádání vzájemných styků mezi Židy, a ještě víc s ostatním světem, tedy s Nežidy. Avšak ani zde v žádném případě nejde o etické problémy, nýbrž o velmi úzké problémy hospodářské. O mravní hodnotě židovského náboženství existují dodnes a existovaly ve všech dobách podrobné studie (ne ze židovské strany: žvásty židovských autorů o tomto tématu jsou přirozeně přizpůsobeny určitému záměru), v nichž tento druh náboženství se jeví podle árijských pojmů přímo jako nebezpečný. Nejlepší charakteristikou této náboženské výchovy je však její produkt, Žid sám. Jeho život je omezen pouze na tento svět a jeho duch je skutečnému křesťanství vnitřně tak cizí, jak cizí byl jeho duch před dvěma tisíci lety samotnému velkému zakladateli nového učení. Ten ovšem své mínění o židovském národě nijak nezatajoval, sáhl, když to bylo třeba, dokonce po biči, aby vyhnal z chrámu Páně tyto odpůrce vši lidskosti, kteří i tehdy jako vždycky spatřovali v náboženství jen prostředek k obchodní činnosti. Za to byl Kristus přirozeně přibit na kříž, zatímco dnešní křesťanské politické strany se ve volbách snižují k žebrání o židovské hlasy a potom se snaží dohodnout na politických machinacích s ateistickými židovskými stranami proti vlastnímu národu.

Na této první největší lži, že Židovstvo není rasa, nýbrž náboženství, jsou pak nutně postaveny vždy další lži. K nim patří i lež týkající se jazyka, jímž Žid mluví. Jazyk mu není prostředkem k vyjadřování myšlenek, nýbrž k jejich skrývání. Mluví-li francouzsky, myslí židovsky, skládá-li německé verše, vyjadřují jen podstatu jeho národnosti.

Dokud se Žid nestal pánem jiných národů, musí volky nevolky mluvit jejich jazykem, jakmile by je zotročil, musily by se však všechny naučit universální řeči (např. esperantu), aby je i tímto prostředkem mohlo Židovstvo snáze ovládat.

Jak velmi celá existence tohoto národa spočívá na neustálé lži, ukazuje se i v Židy nekonečně nenáviděných Protokolech sionských mudrců. Jsou prý falešným podvrhem, nařiká do celého světa vždy znovu Frankfurter Zeitung: to je nejlepší důkaz, že jsou pravé. Co mnoho Židů možná dělá nevědomky, je zde vyjádřeno vědomě. Na tom však právě záleží. Je úplně jedno, z které židovské hlavy tato odhalení pocházejí, rozhodující však je, že s přímo hrůznou jistotou odhalují podstatu a činnost židovského národa a zachycují je v jejich vnitřních souvislostech a konečných cílech. Jejich nejlepší kritikou je skutečnost. Kdo prozkoumá dějinný vývoj poledních sta let z hlediska této knihy, ten okamžitě porozumí i pokřiku židovského tisku. Neboť vstoupí-li jednou tato kniha ve známost celého národa, budeme moci pokládat židovské nebezpečí za překonané.

Hitlerův Mein Kampf. Z bible německého nacionálního socialismu s komentářem Jiřího Hájka, Dialog, Praha : 1993. S. 128 – 142.

Zdroj: http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf